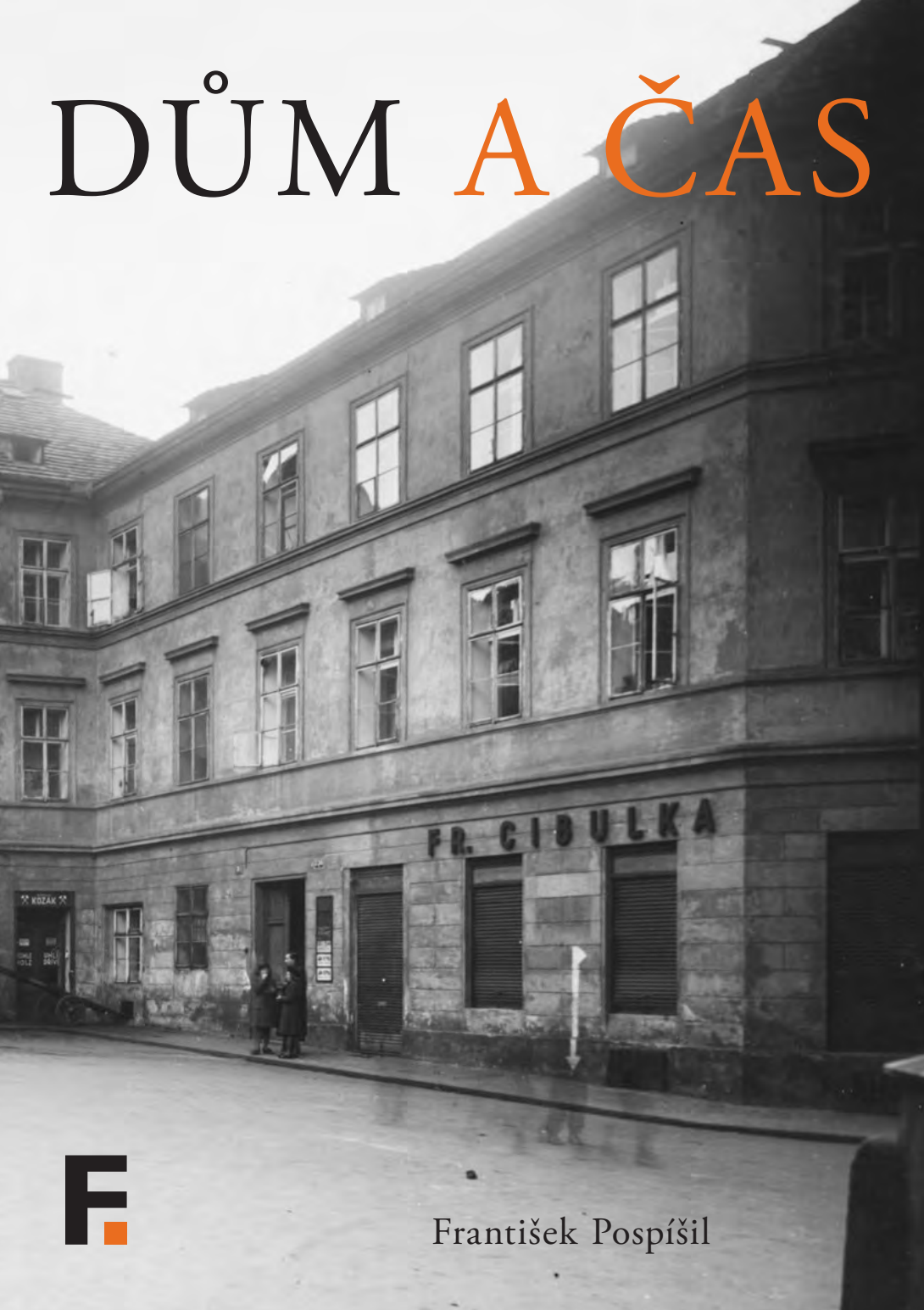

DŮM A ČAS

František Pospíšil

F

Dům a čas

František Pospíšil

DŮM A ČAS

Vyprávění o domě čp. 236
zvaném svého času „U Vocelků“ a o jeho okolí

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

Praha 2016

Fotografie na obálce © Archiv hlavního města Prahy
Fotografie na obálce zachycuje pohled do Jilské ulice s domy
čp. 361 (uprostřed) a čp. 236 (vpravo) „U Vocílků“, 1945
Fotografie na frontispisu © Přemysl Havlík
Fotografie na frontispisu zachycuje pohled na dům čp. 361, 2016
Obálka © Markéta Jelenová, 2016
© František Pospíšil, 2016
© Filosofický ústav AV ČR, v. v. i., 2016

ISBN 978-80-270-0913-8

Věnováno bývalým i současným knihovnicím a knihovníkům
Filosofického ústavu a Sociologického ústavu AV ČR

OBSAH

Habent sua fata.....	11
Úvodem.....	13
I. Před velkou změnou	15
Langweilův model a svatojilské domky.....	16
Malý místopis.....	18
Geologické vymezení	20
Skrytá tvář doby	23
Dům čp. 352 „U Sladkých“	28
Dům čp. 361	33
Chrám sv. Jiljí.....	34
Velká voda.....	38
Farní škola.....	42
Domek děkana a probošta	43
II. Vocelkovi.....	45
III. Ze stavební historie.....	53
Novostavba domu čp. 236 z r. 1855	59
Novostavba domu čp. 237.....	62
Přístavba jižního jednostruktového křídla r. 1868.....	63

IV. Další osudy Vocelkových.....	65
V. Restaurace „U Vocelků“	73
Restaurace. Její místnosti a zahrada	73
Hostinský Jan Vocelka	76
Jaké to tehdy bylo žít se jako hostinský - hostinští, hostinské živnosti a úřady	78
Nájemci hostince U Vocelků	84
Svět staroměstské hospody.....	85
Z Paměti Josefa Váchala - dřevorytce	90
Pěvecké a deklamační večírky a cenzura.....	91
Konec denní zahradní restaurace „U Vocelků“	97
VI. Vocelkovi prodávají dům.....	99
Další majitelé. Stavební změny.....	100
VII. Noční lokál „U Vocílků“	105
Podzemní hostinec.....	105
Sensační vídeňský šraml... ..	106
Jeden z postižených.....	109
Když odejde děvče	112
Odstranění nepovolených reklam	114
„U Vocílků“ po válce.....	114
Noční podnik od nepaměti	116
Lidový noční podnik.....	116
VIII. Rekonstrukce a restituce.....	119
Jak se vše změnilo... ..	119
Před rekonstrukcí areálu.....	120
Rekonstrukce a dostavba areálu.....	122
Úvahy a soutěž.....	125
Kritika dostavby a rekonstrukce	127
Restituce	128
Prameny - literatura.....	129
Seznam vyobrazení.....	138

HABENT SUA FATA

Své osudy mají nejen lidé a knihy, ale i domy. U budov pak tyto osudy bývají často barvitější a dobrodružnější jednoduše proto, že jejich hmotná existence trvá mnohem déle než život lidí, kteří je postavili, i těch, kdo v nich žili, pracovali či umírali. Nejinak je tomu i u starobylého stavebního komplexu v ulicích Jilská a Husova, kde dnes sídlí tři ústavy Akademie věd České republiky (Filosofický ústav, Sociologický ústav a Ústav dějin umění). Nachází se v samém srdci Starého Města pražského. Můžeme-li pod novodobým turistickým pozlátkem ještě někde pocítit *ducha místa*, je to právě zde, v těsném sousedství Betlémské kaple, Klementina i Staroměstského náměstí, v klidné zátočině stíněné věžemi kostela sv. Jiljí.

Díky Františku Pospíšilovi, emeritnímu vedoucímu knihovny Filosofického ústavu, který si vzal za úkol popsat historii tohoto místa, se konečně dozvídáme, proč bychom dnes v Praze jen těžko hledali podobné sousedství, jež by svou samou podstatou vybízelo k přemítání nad dějinami. Ukazuje se, že když se roku 1961 areálu ujala Československá akademie věd a dala jej, s citem pro kontext, k užívání pro obory společenských a humanitních věd, vlastně jen navázala na tradici trvajíc po několik století, během nichž zde stála budova farní školy různých denominací. Dochované románské a gotické základy tedy nesou ozvěnu mnoha učených debat. Moderní dějiny

sem však přinesly také světskou náladu zahradních restaurací a nočních podniků. Čáslavského kavárna hostila přední české intelektuály a spisovatele, jako byli Jan Neruda či Karel Jaromír Erben, hostinec U Vocílků zase poskytl místo pro rušný provoz, ale i okultistické seance, jak dosvědčují paměti Josefa Váchala, který na ně docházel. Není tedy divu, že tyto prostory se sotva někdy stanou pouhou kulísou vědecké každodennosti. Věřím, že současní obyvatelé areálu Jilská - Husova mají na co navazovat, když se v jejich přípisu do dějin domu daří skloubit soustředěnou badatelskou práci s čilým akademickým ruchem současnosti.

Jsem velmi rád, že se domu v Jilské ulici, který je hrdým sídlem Filosofického ústavu, dostává v publikaci, kterou držíte v rukách, poprvé pozornosti, jaká mu bezpochyby náleží. Těší mne i to, že průvodcem po historii našeho sídla je někdejší dlouholetý pracovník našeho ústavu, který při svém pátrání prostudoval stovky archivních materiálů, aby se s námi mohl podělit o fascinující peripetie jednoho místa v průběhu staletí.

Příběh jednoho domu je tedy pro tuto chvíli zapsán a sám se stává součástí historie. Budova, v níž sídlí Filosofický ústav, však žije dál a se současností komunikuje nejen plastikou Davida Černého, provokativně vyběhající z oken v Husově ulici, ale především prostřednictvím lidí, kteří mají to štěstí, že sem chodí pracovat. I výsledky jejich úsilí snad jednou vezme historie na vědomí. Ale to je už jiný příběh.

Ondřej Ševeček

Úvodem

V knihovně FLÚ jsme shromáždili řadu dobových fotografií budovy a prostorů, v nichž se dnes nacházejí pracoviště Filosofického ústavu i knihovny FLÚ (nejstarší z fotografií je již z r. 1910). Některé zvětšeniny těchto fotografií jsou umístěny ve studovně knihovny. Zájem, který o ně pracovníci ústavu a návštěvníci knihovny projevili, a potřeba tyto snímky popsat a časově zařadit vedly logicky k myšlence zjistit, co je známo o historii dnešního domu čp. 236. Ukázalo se, že i když běží o minulost tzv. novější, je obtížné dohledat písemné prameny, které by umožnily podívat se na tyto poměrně nedávné časy „drobnohledně“, a nenašel jsem zatím bohužel již ani potomky někdejších obyvatel, kteří by možná mohli něco z rodinných historií vědět a případně i uchovávat nějaké rodinné dokumenty. Je to jistě i tím, že dům 236 se sice nalézá v slavné čtvrti, není ale nijak proslulý a ani stavebně cenný. Vždyť před rekonstrukcí areálu pro účely Akademie věd se uvažovalo, že by bylo dobré „nahradit případně málo hodnotný dům 236 vhodnou novostavbou“ (Muk, J. ml. 1967). Začneme-li se však přesto probírat kusými prameny o místě, osudech domu a lidí s ním spjatých, ukáže se, že i to, čeho se dohledáme, nám ozvláštňuje naši každodennost o překvapivě zajímavý svět minulých časů.

I

PŘED VELKOU ZMĚNOU

I když se v knížce chci věnovat explicitně domu postavenému těsně po polovině 19. stol., rád bych alespoň stručně vylíčil, co se na místě, kde stojí, a obecně v této lokalitě (kterou míním blok staveb ohraničených ulicemi Jilskou, Husovou, Jalovcovou a Na Perštýně) před tímto časem odehrálo. Případným čtenářům chci ušetřit i čas, protože žádná souhrnná, takto tematicky zaměřená publikace neexistuje. Blíží se jí snad nejvíce pasporty SURPMA, uložené v Knihovně Národního památkového úřadu a v Archivu hl. města Prahy, které předcházely rekonstrukci areálu. Vylíčení této minulosti v úvodní kapitole je založeno na rozmanité literatuře, na kterou odkazuji, i když na druhé straně vzhledem k povaze vyprávění nechci text zatěžovat nadměrným odkazovým aparátem. Proto například neuvádím odkazy na přímé citace, které jsou převzaty z policejních zdrojů; všechny pocházejí z dokumentů Národního archivu – Fond Policejní ředitelství Praha 1. Ostatní publikované texty jsou uvedeny v příložené bibliografii, v níž čtenář najde zevrubnější informace. Úvodem tedy něco literární kompilace k historii místa a okolí.

Langweilův model a svatojilské domky

Na Langweilově papírovém modelu Prahy z let 1826–1837 nacházíme na dnešní parcele 381, která vznikla spojením dvou parcel 266 a 267, dva nevelké domky. Podle mapování stabilního katastru (1842–1856), z kterého vycházím, jsou domečky vedeny pod čp. 236-I a 237-I.

Příjmení Langweil je německým překladem jména rodu mlynářů z blízkosti Chýnova u Tábora – Dlouhá chvíle –, z něhož Langweil, který se sám narodil v Postoloprtech, pocházel. Podle kurátorky Langweilova modelu Kateřiny Bečkové byl Langweil jakýmsi portrétním miniaturistou a jeho zachycení Prahy první poloviny 19. století je historicky nesmírně cenné. Polovina domů z té doby už neexistuje. „A pro mnohé objekty je to portrét nebo obraz jediný,“ poznamenala Bečková. Langweilův model našťástí pro nás tehdejší zástavbu na parcele 381 zachycuje.

Domky, které oddělovala na severní straně krátká ulička od kostela sv. Jiljí (od r. 1905 nese jméno Zlatá), měly na protější straně ohradu na dříví, jež sousedila s mnohem rozsáhlejším, slavnějším a stavebně hodnotnějším domem „U Sladkých“ – dnes tomu odpovídá v Husově ulici č. 4 dům čp. 352-I, stavební parcela 380/1 a v Jilské ulici č. 1 dům č. 361, parcela č. 380/2.

Nacházely se na okraji bloku staveb, který až dodnes tvoří jakoby komolý výčnělek prostoru, jenž je tvořen od sebe se rozbíhajícími ulicemi Husovou a Jilskou – a odděleného od něho dnešní Zlatou uličkou a masivem kostela sv. Jiljí. Tato uzavřenost a jistá oddělenost skupiny staveb, zvláště patrná na plánech města a katastrálních mapách, vedla mj. některé badatele zabývající se raně středověkou podobou Starého Města a zastávající svého času tzv. ostrovní teorii až k úvaze, že byly postaveny na říčním ostrově. Dokonce se píše (L. Hrdlička 2001), že půdorys bloku staveb mezi dnešními ulicemi Husovou, Jilskou, Jalovcovou a Na Perštýně býval uváděn jako nejvěrohodnější příklad podobnosti s říčním ostrovem (ještě Janáček 1983). Geologický a archeologický výzkum však tuto „ostrovní teorii“ nepotvrdil, takže stavební „ostrov“ byl asi vytvořen přízpusobením se geologickým poměrům lokality a okolním komunikacím.

Obr. 1a. Domy čp. 236-I a 237-I podle Langweilova modelu Prahy z let 1826-1837. (Muzeum hl. města Prahy)

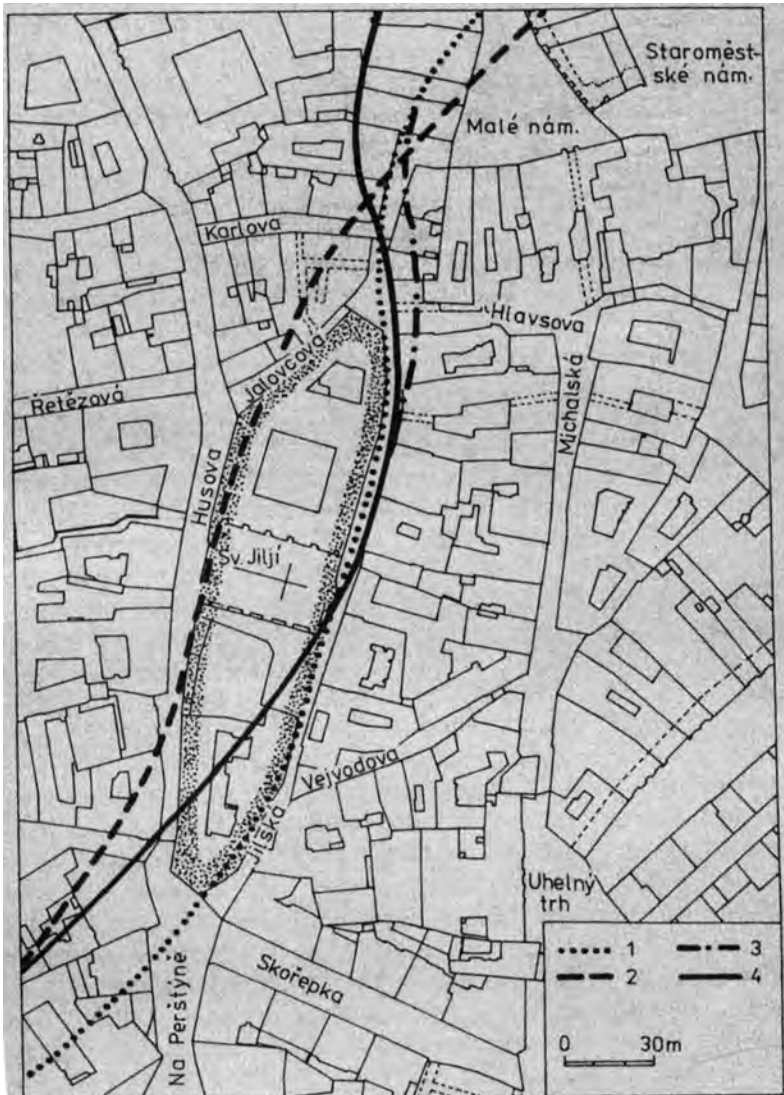

Obr. 1b. Domy čp. 236-I a 237-I podle Langweilova modelu Prahy z let 1826–1837; pohled z Husovy ulice. (Muzeum hl. města Prahy)

Malý místopis

Uliční trasy v našem okolí náleží mezi jedny z nejstarších a na ploše vltavského pravobřeží (Podliska, J. 2012, s. 13) výrazněji po staletí nezměněných komunikací. Například dnešní Husova ulice patří mezi ty části staroměstské sítě, u nichž je prokázána stabilita již od 12. stol. (Dragoun, Z. 2002, s. 101), kdy tudy vedla hlavní severojižní spojnice mezi Vyšehradem a Pražským hradem (Vlček, P. a kol. 1996, s. 594).

Jména okolních ulic se ale v průběhu staletí měnila. Název Husova ulice (Husova třída) nahradil v r. 1870 „na přání obyvatelstva“ dřívější název Dominikánská (za protektorátu opět Dominikánská ul. – Dominikaner Strasse), který ulice měla od 17. století. Od 14. století do století 17. se nazývala „U sv. Jiljí“ a předtím „Vyšehradská“ (jako součást cesty ze Starého Města na Vyšehrad – část cesty vedoucí na Vyšehrad Prahou 2 se tak nazývá dosud). Svého času končila Dominikánská ulice

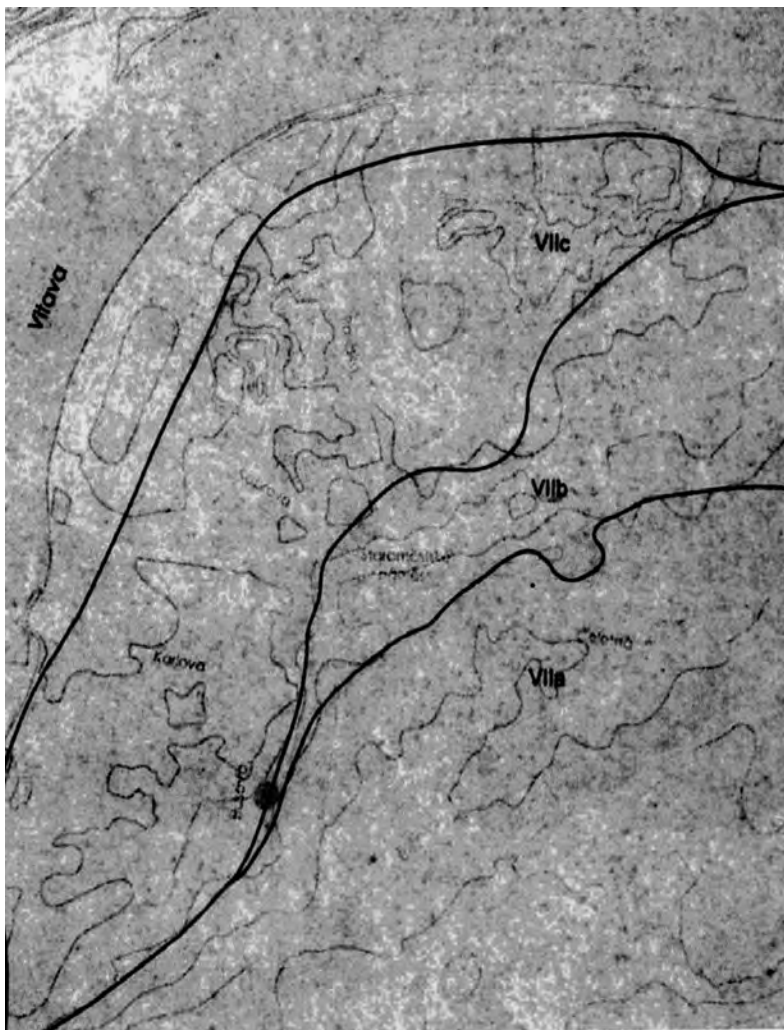
Obr. 2. Jeden z domnělých ostrovů vymezených ulicemi Jilskou, Jalovcovou a Husovou. Obvod domnělého ostrova tečkován. (Smetánka, Z., *Úvahy nad půdorysem Prahy*, s. 97 – podle L. Hrdličky 2001)

u Jezuitské (dnes Karlova), zbylá část až na náměstí nesla název Mariánská. Dnešní ulice Jilská (Egidy Gasse) je tak nazývána od 17. století. Předtím se jmenovala „Za sv. Jiljím“. Zlatá ulice má tento název až od r. 1905, kdy byla dřívější Zlatá ulice u Betlémského náměstí přejmenována na Náprstkova. Na mapě z r. 1856 nenese ulice žádné jméno a byla pravděpodobně bezejmenná. (Podle K. Bečkové byla od 19. stol. chápána jako součást Svatojilského plácku). Jako Svatojilský plácek (Egidy Platz), výjimečně Dominikánský plácek, býval v minulosti – např. ve stabilním katastru – označován rozšířený prostor při jižní straně kostela sv. Jiljí, kterému se dnes říká Jilské náměstí, ale který úředně žádné jméno nemá. Ve svém vyprávění jej budu i nadále označovat tak, jak jsme dnes zvyklí, tj. Jilské náměstí. Na druhé straně areálu je pak ulice Na Perštýně, jejíž jméno je odvozeno od domu Na Perštýně (čp. 344/3), který od r. 1524 vlastnil Jiřík Kasík z Pernštejna.

Podobně jako Husova byla i Jilská ulice součástí starobylé cesty pokračující dále ulicí Na Perštýně. Cesta místně využívala původní terénní linii, sledovala údolní hranu maninské terasy a byla přímou spojnicí dnešního Malého náměstí s cestou na Vyšehrad. „Z profilu je patrné,“ píše L. Hrdlička, „že doslova obcházela čelo maninské terasy (VIIa) po úzkém stupni, který je reliktem újezdské terasy (VIIb). V jižním úseku Jilské ulice, kde se terasová úroveň VIIb nedochovala, lze pokračování cesty předpokládat v umělém zářezu do svahu.“ (Hrdlička, L. 2005, s. 13) Dnes jsou samozřejmě již terasové stupně setřeny, jsou nanejvýše patrný jako svažující se terén ulice. V souvislosti se stářím komunikace je však také možné, že v době před postavením románského kostelíka sv. Jiljí (první písemná zmínka z r. 1238) měla tato pozdější ulice „Za sv. Jiljím“ nějaký jiný, dnes již nezjistitelný název.

Geologické vymezení

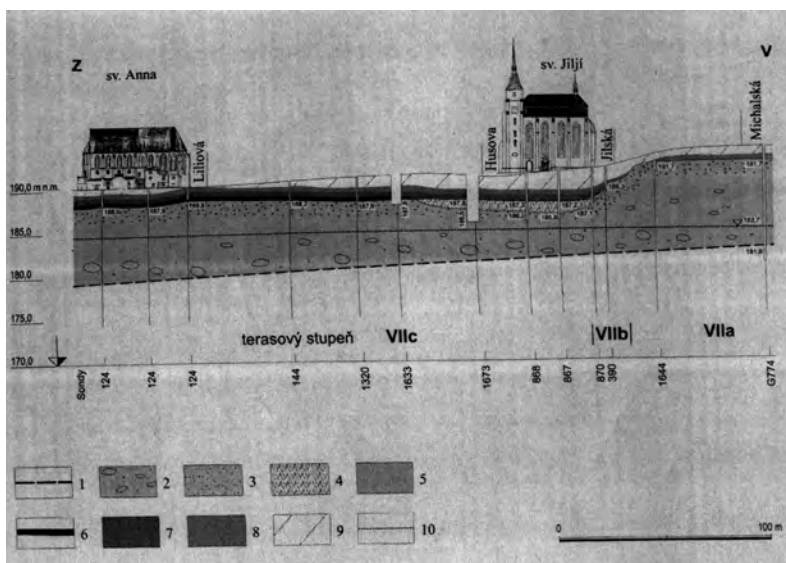
Vltavské terasové stupně VIIa-VIIc nejmladší (würmské) terasy Vltavy, které jsou zde v souvislosti s Jilskou ul. zmiňovány, geologicky vymezují části staroměstského a malostranského údolí Vltavy. Nejnižším stupněm je nebovidská terasa VIIc, středním újezdská VIIb, nejvyšším terasa maninská VIIa, která leží ve výšce 189–198 n. m.

Obr. 3. Poloha vltavských terasových stupňů v našem okolí s rámcovým vyznačením prostoru archeologického výzkumu v Jilské a Vejvodově ulici. (Podliska, J. 2012, s. 12)

Husova ulice a větší část areálu Akademie věd leží v nejnižším vltavském stupni VIIc, okraj jeho východní části s Jilskou ulicí pak ve středním stupni VIIb. Jak je z obrázku patrné, tento stupeň se ve zdejší jižní části Jilské zužuje a na počátku ulice Na Perštýně se již ztrácí. Cestou z Vejvodovy do Husovy ulice přes Zlatou uličku tedy projdeme všemi třemi říčními stupni, což dnes zaznamenáme jen jako sklon terénu západním směrem k řece.

Vedle existence vltavských stupňů je dalším důležitým geologickým faktorem našeho okolí zjištění, že při vnitřním okraji terasy VIIc byl terén mírně prohlouben. Máme trochu štěstí, že můžeme i tento stav a geologii i archeologii naší lokality pochopit z dalšího příloženého obrázku.

Obr. 4. Praha 1 – Staré Město, jihozápadní část na řezu mezi kostelem sv. Anny a sv. Jiljím. (Hrdlička, L. 2005, s. 12–13)

K obrázku autor publikace dále mj. píše: „Proměna terasových stupňů na povlnový svah se podél našeho profilu realizovala jednak částečným odtěžením náplavů z přilehlé úrovně vyšší terasy, jednak navážením nižších terasových úrovní. Tato akce se prolínala s protipovodňovou aktivitou staroměstských obyvatel... Na našem profilu připomíná existenci terasových stupňů stávající svah překonávaný zástavbou východní fronty Jilské ulice a podél jižního průčelí kostela sv. Jiljí dnešní Zlatou uličkou.“ (Hrdlička, L. 2005, s. 13)

Terasy jsou hlavním geofaktorem ovlivňujícím osídlování staroměstského břehu, které vycházelo z jádra levobřežního osídlení pod Hradem a postupovalo od řeky nejprve jižním směrem. V našem prostoru ovlivňovala trvalé osídlení také konstatovaná mírná deprese. Obyvatelé se zde proto nastálo usídlili až v době, kdy byl již obydlen nejnižší stupeň staroměstské terasy, a zástavba se pak rozšiřovala směrem k východu do prostoru dnešního Staroměstského náměstí. V té době zde zřejmě vznikla i komunikace v trase dnešní Jilské ulice. Původně členitější terén začal být postupně zarovnáván se započítím gotické přestavby města v průběhu 13. a 14. stol. (Podliska, J. 2012, s. 21). Písemné prameny dokládají existenci kostela sv. Jiljí k roku 1238 a můžeme zde již patrně také předpokládat další trvalou zástavbu.

Jak dokládají písemné prameny, ve 14. stol. na dnešní parcele 381 již také stály domky děkana, probošta a svatojilské školy.

Skrytá tvář doby

Jan Muk ml., který zpracoval v rámci pasportu SURPMO k domu čp. 252 a 236 z r. 1961 část stavebně-technický průzkum, připomíná ve svém článku objev románského domu na jižní straně areálu při Husově ul. a také dřívější objevy dalších románských domů, které byly „poznány ve sklepích sousedů čp. 445 na straně východní a čp. 351 a 238 na straně západní“ (Muk, J. ml. 1967, s. 9). Při povrchovém stavebním průzkumu před dostavbou a rekonstrukcí budoucího domu čp. 361 byl pod dvorním přístavkem na severní straně bloku objeven druhý „dosud nepublikovaný“ románský dům, důležitý především „svou polohou v ose Vejvodovy uličky“.

Hlubkový archeologický výzkum byl pak proveden při výkopu základové jámy archeoložkou K. Reichertovou. Ve svém článku v *Archeologických rozhledech* z r. 1966 archeoložka uvádí, že zejména tento zjištěný dům umožňuje svým zachovalým vstupním portálem učinit si představu o úrovni románského terénu. Za předpokladu, že i tento dům byl mírně zapuštěný do terénu, byla zjištěna románská úroveň z počátku 13. století v hloubce 330–370 cm. Bylo to přibližně dno výkopu pro novostavbu. Terénní horizonty, do kterých byla hloubena základová jáma, byly postupně nasypávány asi do druhé poloviny 15. století a do takto zvýšeného terénu byl zapuštěn gotický sklep. Podle K. Reichertové bylo přízemí domu, spočívající na klenbě sklepa, již v dnešní úrovni terénu nebo nepatrně níže. Dokládá to zachované gotické okno, výškově umístěné tak, aby takovýto přízemní prostor osvětlovalo. V článku J. Muka se k tomu uvádí, že pod dno stavební jámy, pod gotickým sklepem, vedlo další zdívo neznámého objektu, který však nebylo možno pro časové omezení zkoumat. Podle Dragouna lze předpokládat jeho značně rozlehlý a komplikovaný půdorys, který je zatím skryt pro budoucí poznání.

Při průzkumu bylo nalezeno mnoho zlomků keramiky. V hloubce 320–360 cm to byly většinou zlomky šedohnědých bezuchých hrnků a dvě dřevěné misky ze smrkového dřeva (jedna z nich neúplná) s kulatým dnem, které jsou datovatelné do 13. století. Výše ve výkopu se našly zbytky mladší keramiky.

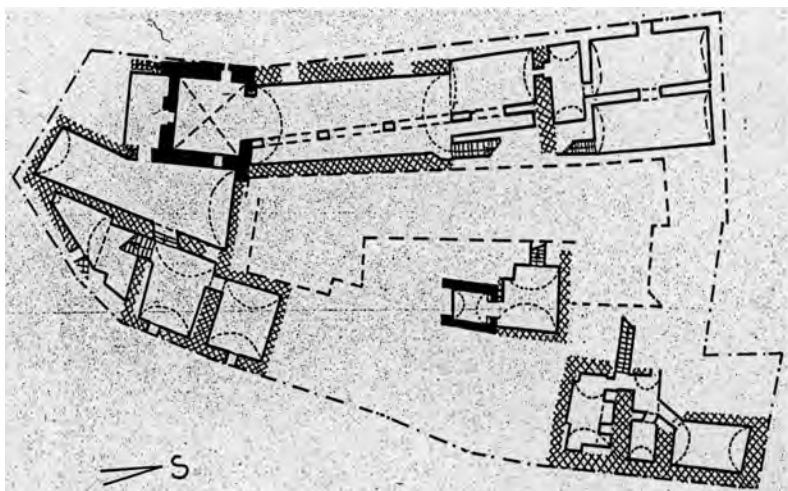
Podle výpisu z přírůstkové knihy Archeologického ústavu AV, které se týkají Jilské ul., byl materiál K. Reichertovou evidován pod č. př. 10/65 a pod označením P 1, čp. 352 předán do Městského muzea v Praze.

V současné době se zakonzervovaný nálezk románského domu nalézá v prostoru plynové kotelny domu čp. 361 a sestup k němu po schodech evokuje představu cesty staletími. Dole pak najdeme menší obdélnou místnost spojenou původní portálovou nikou se zhruba čtvercovým prostorem na severní straně. Na jižní straně místnosti je patrná zazděná románská arkáda, na západní pak zazděný nízký portál.

Již v úvodu zmíněnou část románského domu, který se nacházel na jižním konci areálu při Husově ulici, si můžeme prohlížet při sklence vína v suterénu čp. 352, v prostoru baru dnešního jazzového

klubu Jazz Republic. Podle Dragounova popisu jde o jednoprostorový kvádríkový objekt se zbytky křížové klenby, kde lze také předpokládat, že stavba pokračovala na jižní a východní straně.

Na přiloženém náčrtu převzatém z Mukova článku je velmi názorně vidět tehdejší zjištění románských domů a gotické výstavby a přirozeně se vytvářející blok staveb na tehdejším terénu. Náčrtek podle závěrů stavebně-historického průzkumu (SURPMO 1961, s. 8) ukazuje, že doplnění dnešního půdorysného rozsahu objektu zástavbou při Jilské ulici proběhlo již v gotice.

Obr. 5. Situace románských domů na parcele čp. 352/1 (románské domy vyznačeny černě, gotická výstavba šrafováním, mladší výstavba v obryse.) Kreslil J. Muk. (SURPMO 1961, s. 8)

Od doby napsání Mukova článku došlo v naší lokalitě k řadě dalších zajímavých archeologických objevů. V r. 2012 jsme byli svědky záchranného archeologického výzkumu NPÚ ú. o. p. v hlavním městě Praze, k němuž došlo souvislosti se stavebními pracemi v našem okolí. Informaci o jeho průběhu a výsledcích obsahuje *Nálezová zpráva*, jejímž autorem je vedoucí výzkumu PhDr. Jaroslav Podliska, Ph.D. (NPÚ ÚOP Praha).

Výzkum byl prováděn v pěti sondách na Jilském náměstí (SO1-SO5) a jedné sondě v místech vyústění Vejvodovy ul. do Jilské ul. (SO2). Tato sonda ve stavební hloubce v rozmezí 6–7 m se nalézala na střední terase VIIa, kde je původní povrch mírně přes metr nad povrchem současným. Přibližně stejně hluboká sonda SO1 se nacházela 4,5 m jižně od kostela na okraji již zmiňovaného prohloubení terénu na svahu terasy VIIb, kde byl nalezen původní povrch mírně přes 4 metry pod povrchem stávající vozovky. Ostatní sondy již byly mělčí.

Výzkumem byl získán soubor movitých nálezů, především zlomky kuchyňské a stolní keramiky a stavební keramiky, dále byly nalezeny zlomky kovových předmětů, fragmenty dutého skla a mince a také fragment náhrobní desky s erbovním znamením Jana Eliáše staršího Böhma z Bawenbergu, jenž byl pravděpodobně pražským zlatníkem. Zemřel 16. května 1616, náhrobní kámen byl nejspíše ze svatojilského kostela odstraněn. Pro nás jsou však především zajímavá zjištění, která se týkají stavebních objektů. Těmi nejstaršími byly jámy spojené s výrobou a zpracováním železa (např. kovářské výhně). V druhé polovině 13. stol. v lokalitě dochází k záměrnému zarovnávání terénu a jeho přípravě na stavební využití. V souvislosti s gotickou novostavbou sv. Jiljí na konci 13. stol. a ve 14. stol. jsou pak jižně od kostela postaveny naše domky čp. 236 a 237, jejichž existence je pro druhou polovinu 14. stol. již písemně doložena.

A jak je právě zjištěno výzkumem, v řadě s nimi, v prostoru dnešního Jilského náměstí, se nacházela ještě dřevěná stavba, která měla trvalejší určení, neboť byla po požáru znovu obnovena a mohla např. sloužit jako hospodářský objekt kapituly.

V sondách na Jilském náměstí byly dále zjištěny obvodové zdi středověkých domů, které byly ve své nadzemní části na přelomu 18. a 19. stol. zbořeny a zasypány stavební sutí. Tak vznikl prostor dnešního náměstíčka. Jak to zde vypadalo do této doby, nám již ukazují plány Prahy z 18. stol. od Josefa Daniela Hubera z r. 1765–1769 a Františka A. Hergeta z r. 1791. Na nich zde nacházíme zastavěný prostor. Na Huberově plánu je jižně od kostela a uličky znázorněn uzavřený domovní dům s menší zástavbou a branami do Husovy a Jilské ulice, na Hergetově plánu je dnešní nezastavěný prostor zobrazen jako zástavba, která je součástí rozměrného domovního bloku (Podliska, J.

2012, s. 15). Oba plánky ale bohužel naše kostelní domky neznázorňují. Ty jsou vyznačeny na Jüttnerově plánu Prahy z r. 1816, který pak již ukazuje prázdný prostor Jilského náměstí.

Obr. 6. Výřez plánu Prahy od Josefa Daniela Hubera z l. 1765–1769.
(Převzato Bečková 2005)

Románské domy této části Starého Města tak již zmizely pod úroveň dnešních ulic a jsou připomínány jen zdivem v základech. Gotická přestavba Starého Města zůstává přítomna především monumentem kostela sv. Jiljí. Dnešní zástavbu pak výstižně charakterizuje J. Muk ml., když v již citovaném článku píše o „mosaice hmoty a tvarů osmi století, ze kterých se staroměstské objekty skládají“.

Dům čp. 352 „U Sladkých“

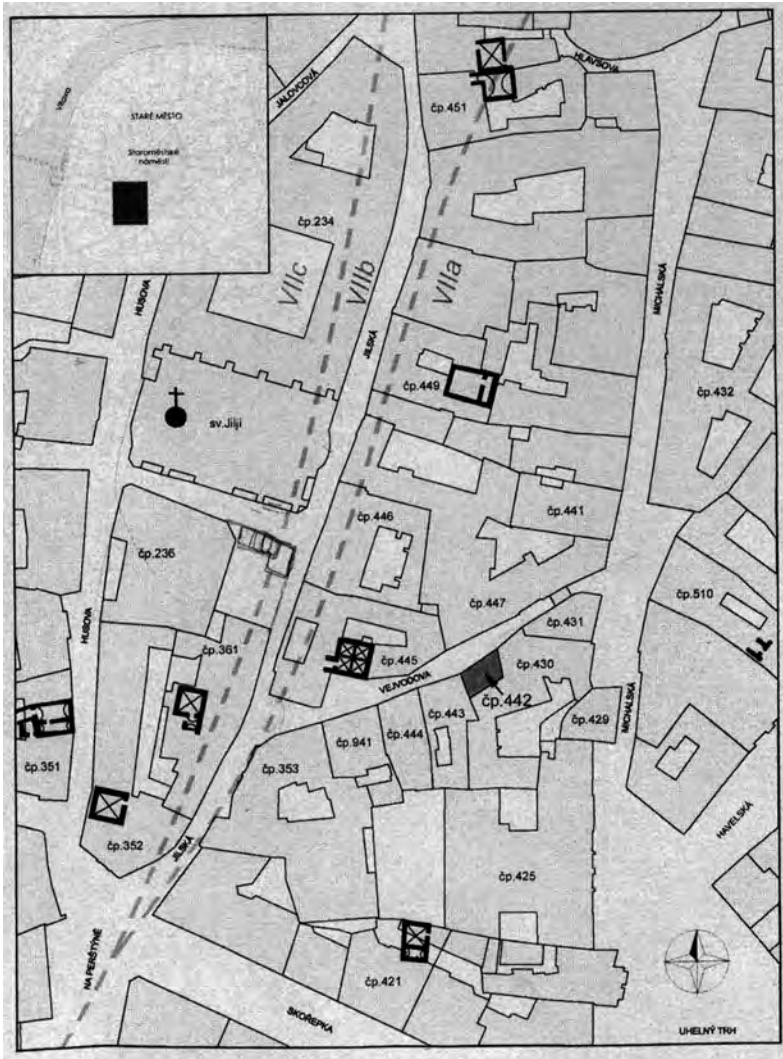
Vraťme se ale opět k Langweilově modelu Prahy a stavu naší lokality v první polovině 19. století.

Domky čp. 236 a 237 oddělovala na severní straně krátká ulička od kostela sv. Jiljí. Na protější straně je pak na obrázku dobře viditelná poměrně velká ohrada na dřevo (někdy se psalo zahrada fary), kterou sousedily s mnohem rozsáhlejším, slavnějším a stavebně hodnotnějším domem „U Sladkých“ (dnes v Husově ul. č. 4 s čp. 352, parc. 380/1 a v Jilské ul. č. 1 s domem č. 361, parc. 380/2).

Podle již zmiňovaného článku Jana Muka ml. stojí dům U Sladkých na místě románského dvorce (z tohoto dvorce se dochovalo románské kvádříkové zdivo v jedné části gotického sklepa) a čtyř menších staveb typu zemnic či polozemnic pocházejících ze 13. století (fragментy stavby z tohoto období se zachovaly ve východním křídle). Tyto objekty byly goticky přestavěny.

Ve středověku zde v sousedství stálo několik samostatných domů (v berní rule z r. 1653 je jich uváděno pět, dva značně velké, tři malé a dva byly v té době pusté), v období mezi tímto rokem a počátkem 18. stol. jejich spojením vznikl jediný objekt – čp. 352 – zapsaný tak již v r. 1702. Do té doby se např. podle Tomka nejbližší dům domku čp. 237 nazýval „U rukavice“, je připomínán již v r. 1521. Jeden ze samostatných domků při dnešním křídle domu do Jilské ul. vlastnil na konci 15. stol. stavitel Matěj Rejsek.

Dům čp. 352 se nazývá dodnes podle největšího ze spojených domů „U Sladkých“, a to podle Jana Sladkého z Peclínovce, který jej vlastnil mezi lety 1523 a 1593. Předtím, v 15. stol., byl nazýván podle dřívějšího majitele dům Krtkův (Krtkovský, U Krtků, U Krtkoviců) a již od r. 1466 zde byl pivovar. V 19. stol. dům a pivovar patřil mj. rodině Kittlů. Emanuel Kittlovi se v manželství s operní zpěvačkou Jindřiškou roz. Šrutovou narodila 26. 2. 1878 dcera Emilie Pavlína Věnceslava, známá spíše jako Ema Destiniová, a J. Muk ml. píše, že se narodila právě v tomto domě. (Jako místo jejího narození je ovšem obecně udáván dům 1526 v Kateřinské 7 v Praze 2.) V druhé polovině 19. stol. zde byla Časlavského kavárna (později U sokola), ve které se scházela společnost spisovatelů a básníků, zvl. z okruhu májovců,

Obr. 7. Praha 1 – Staré Město, výřez oblasti okolo kostela sv. Jiljí, Husovy, Jiljské a Vejvodovy ulice s vyznačením průběhu hran říčních teras a zjištěných románských kvádríkových domů a některých raně gotických domovních jader nebo částí např. čp. 442, 445, 446. (Podliska, J. 2012)

jako J. Neruda, V. Hálek, A. Heyduk, ale i K. J. Erben. Ladislav Quis ji zmiňuje ve svých *Vzpomínkách ze staré Prahy*, když popisuje pražský literární a vůbec duchovní život v době vrcholícího Bachova absolutismu: „... jen potají v soukromých bytech neb spolkových kavárnách scházelo se těch několik málo nadšenců, kteří ještě neztratili naděje ani chuť k práci. U otce Pěkného (majitel hostince v Jilské ul.), v kavárně Čáslavského a později v Moskvě nalézaly se hlavně tyto útulky; tam Frič a pak Neruda, Hálek i Barák snažili se obnoviti aspoň literární život, tam později pojata i provedena myšlenka na vydání almanachu Máje.“ (Quis, L. 1984, s. 11) Z hlediska stavební historie domu, začínající již románskou a gotickou zástavbou, je dnešní vzhled členitého objektu domu čp. 352 dán po složitém stavebním vývoji renesanční přestavbou a barokními a klasicistními úpravami. Na renesanční přestavbu upomíná jižní portál, kovaná mříž v jeho oblouku a obnovené renesanční průčelí se sgrafity při Jilské ulici, které je dnes součástí domu čp. 361. Socha sv. Judy Tadeáše v nice hlavního průčelí z dílny Františka Preisse z r. 1697 a hranolovitý střešní altán nad ním pocházejí z období raně barokních úprav domu.

Rozsáhlou klasicistní přestavbou prošel dům v r. 1844, kdy bylo mj. o patro zvýšeno celé západní křídlo objektu.

Zajímavostí domu je patník na jeho rohu, prý nejstarší v Praze. Například na www.atlasceska.cz se uvádí: „Na rohu domu, na kraji Husovy ulice, je kamenný nárožník, patník s hlavou maskarona ze žehrovicekého pískovce, a zbytek mozaikové dlažby z růžového sliveckého mramoru. Tento patník se považuje za jejich krále a říká se, že se jeho hlava na Pražany šklebí už 600 let. Tato vizáž mu prý zůstala od toho, jak se vysmíval povozům a kočárům, které se od něho odrazily.“

Pozornost vzbuzuje i blokovitý arkýř na čtyřech konzolách, který mírně vystupuje v prvním patře jižní části východního průčelí domu.

Do dnešní podoby byl dům rekonstruován – v letech 1978–1982 a 1986–1988 – již bez části, z níž vznikla novostavba domu čp. 361. Dnes v něm sídlí hlavně Ústav dějin umění.

Strana domu 352 byla i v 19. a 20. stol. nejživější částí areálu s mnoha obchody a zařízeními. Jak ukazuje dobová fotografie, je socha Judy Tadeáše obklopena návštěvními firem v malebné směsici a strana domu

k ulici Na Perštýně je skutečným průčelím celého areálu. V době obnovy a rekonstrukce se architekti vyslovovali kriticky k základní koncepci, kdy novostavba domu čp. 361 dostala význam vstupní budovy: „... přirozenější by bylo bývalo zachovat historické těžiště v jižní části domu, s širokým průjezdem i vzhledem k ulici komunikačně výhodně situované.“ (Muk, J. ml. 1967, s. 8)

Obr. 8. Pohledy z ulice Na Perštýně k severu na dům čp. 352 „U Sladkých“ na nároží ulic Jilské a Husovy na Starém Městě kolem r. 1938. (AHMP, Praha)
8a. Josef Tomáš Blažek. Stará Praha, 1930, z obrazového fondu České spořitelny, a. s.

8b. Snímek z doby kolem roku 1938. Autor neuveden. (AHMP, Praha)

Uskutečnil se tehdejší koncepční záměr „zrušit nevzhledné a nevhodné loubí v Husově ul., které znehodnotilo zbytek půdorysu západního křídla, obnovit renesanční domovní průjezd jako veřejný průchod v pokračování na napojení na prostor dvora“ (Muk, J. ml. 1967, s. 8).

Rekonstrukci domu čp. 352 (blíže v kapitole „Rekonstrukce a restituce“) si ještě pamatují nejstarší zaměstnanci Sociologického ústavu a později sloučeného Ústavu pro filosofii a sociologii, kteří pracovali v tehdejší novostavbě domu 361, kdy na druhé straně dvora ještě stála pavlačová, již značně zchátralá budova připomínající omšelé činžáky starých dělnických čtvrtí. Nějakou dobu tam byla umístěna i oddělení ústavu (např. tehdejší Evropské středisko...). V chladných dnech bylo povinností mladších pracovníků donášet ze sklepa uhlí a topit v pokojových kamnech.

Již předtím bylo z 1. patra budovy vystěhováno projekční středisko n. p. Prefa, truhlářská dílna z přízemí a deset bytů z 2. patra. Snad nejdéle zde vydržela výrobní kuchyňských polotovarů s malou prodejnou v podloubí, kde byly k dostání čerstvě vyrobené chlebičky a saláty.

Dům čp. 361

Areál staveb, kde dnes sídlí akademické ústavy, je uzavřený propojený domovní blok se dvěma vnitřními nádvořími. V Jilské ul. jej dotváří dům čp. 361-I (orient. č. Jilská 1), parc. č. 380/2 s průčelím do Jilské ulice, kde dnes sídlí Filosofický a Sociologický ústav AV ČR. Toto čp. bylo nově přiděleno této novostavbě vzniklé v r. 1965–1966 a postavené na místě bývalé pivovarské spilky na severní straně areálu a části domu 352 a 236 (o výsledcích hloubkového stavebního průzkumu na místě zbořené spilky v Jilské ul. jsem se již zmínil). Jednokřídlová novostavba je řešena jako dvoupatrová budova se sedlovou střechou a valbou, s hlavním průčelím „obráceným do rozšířeného uličního prostoru při presbytáři kostela sv. Jiljí“ (Vošahlík, A. 1967, s. 5–6). Původní objekt byl zčásti zbořen (budova spilky a přístavba z 19. stol. ve dvoře) a strana při Jilské ulici podstatně rekonstruována a snížena o třetí patro. Při stavebních pracích byly nalezeny zbytky původního renesančního průčelí na východní straně objektu. Podle A. Vošahlíka právě „nález původního renesančního průčelí části východního křídla byl cenným přínosem pro poznání bohatství a výtvarné úrovně (sgrafitová výzdoba) měšťanské architektury v Praze a jeho obnova (částečně metodou dílčí rekonstrukce) podstatným způsobem zhodnotila architektonickou kvalitu objektu i širšího okolí“ (Vošahlík, A. 1967, s. 6). K tomu je však později dodáváno, že průčelí je dílem replikou z r. 1861 (Vlček, P. a kol. 1996, s. 264).

Koncepci památkové obnovy objektu zpracoval autor citovaného článku Aleš Vošahlík, projektantem obnovy čp. 352 byl V. Snop. Projektantem celkové rekonstrukce bloku František Matějovič. Původně byl dům s popisným číslem 361-I v Martinské ul. mezi domem U tří zlatých koulí čp. 360-I a domem na rohu Národní třídy a ul. Na Perštýně čp. 362-I (u bývalé Zderazské brány), s nímž po jeho přestavbě

v r. 1905–1906 splynul. Tehdejší dům čp. 361 se nazýval „U modrého beránka“ – býval zde i pivovar. Před r. 1715 patřil významnému baroknímu malíři Janu Rudolfovi Byssovi. (Blíže k novostavbě a obnově v kapitole „Rekonstrukce a restituce“.)

Chrám sv. Jiljí

Domky čp. 236-I a 237-I na Langweilově modelu jsou jakoby schoulené u zdi svatojilského chrámu, který staletí dominuje této části Starého Města. Podle V. V. Tomka byl kostel založen „někdy za času krále Václava I.“ (1205–1253), první zmínky o něm pocházejí z r. 1238 v souvislosti s kolegiátní kapitulou a jeho zakladatelem byl pravděpodobně některý z pražských biskupů. (Podle archeologa J. Podlisky je pravděpodobná i existence jeho předchůdce.) Podle stavebně-historického průzkumu stál tento románský kostel zřejmě na vrcholu terénní vlny, a jak píše již dříve zmíněný J. Muk ml.: „Její vrchol, zřejmě původní terén, který nacházíme zachován v ambitu dominikánského kláštera, vystupuje cca o 5 m výše.“ (SURPMO. Sv. Jiljí) Ladislav Hrdlička, přední znalec románského Starého Města, uvádí, že kostel sv. Jiljí je s ohledem na povodně záměrně postaven na hraně terasy VIIb, stejně jako další staroměstské kostely sv. Mikuláše a sv. Linharta (stával v Linhartské ul. a byl zbořen v r. 1798). Kostel byl založen jako kolegiátní, to znamená, že při něm byla kolegiátní kapitula (založená biskupem Janem II.), tj. sbor kanovníků, jejichž hmotné zaopatření bylo kryto vlastním jměním kapituly. Pražští biskupové byli patrony kostela a darovali také kapitule část svých statků (např. na Příbramsku). Původně malý románský kostelík byl přestavěn do své gotické podoby v letech 1293 a 1313–1371 hlavně biskupem Janem IV. z Dražic a Arnoštem z Pardubic; jejich znaky jsou umístěny nad chrámovým portálem. (Lipový list Jana z Dražic a půlkůň panů Malovců, z jejichž rodu pocházel Arnošt z Pardubic.) Vznikla tak trojlodní stavba s dvěma věžemi na západní straně. „Jednotný, zároveň však vertikálně mimořádně zdůrazněný prostor představoval skutečně jedinečný zjev evropského významu.“ (Líbal, D. – Muk, J. ml. 1996) Chrám, který patří dodnes – i přes snížení

střechy při barokní úpravě – svou výškou (přes 30 m) k největším pražským chrámům, byl slavnostně vysvěcen arcibiskupem Janem Očkem z Vlašimi v r. 1371. Jak píše J. V. Kratochvíl: „Vysvěcení dalo se s velikou slávou a u přítomnosti císaře Karla IV., císařovny Elišky, královny Václava, manželky jeho Johany a množství cizích a domácích pánů... Byla to krásná gotická převysoká stavba se štíhlými pilíři, táhlými okny a vysokým, břidlicí pokrytým krovem. Na straně půlnoční od kostela, tam kde nyní je klášter, byl hřbitov a na něm stály u zdi kostelní kaple. Celkem tu bylo, pokud je známo, 13 oltářů. Na jižní straně chrámu byly budovy děkana a probošta kapituly, fara stála naproti kostelu (hlavnímu vchodu) a škola, původně stávající na jihu kostela, přeložena byla později r. 1373 do nového domu při hřbitovu, kde byla i budova vikářů kostela. Na sklonku 14. stol. zde bylo 41 duchovních – z toho osm kanovníků, probošt a děkan.“ (Kratochvíl, J. V. 1926, s. 8)

Probošt se zmiňuje k r. 1238, děkan k r. 1277. K témuž roku je zmiňován i farář, neboť kostel byl zároveň farním kostelem svatojilské farnosti, jedné ze staroměstských farních osad. (Na konci 15. stol. jich bylo 15.) Farnost tehdy patřila k těm menším. Dnes je zhruba ohraničena Michalskou ulicí, Malým náměstím, Mariánským náměstím, Seminářskou, Liliovou a Anenskou ulicí, Masarykovým nábřežím a Národní třídou a ulicemi Karolíny Světlé, Bartolomějskou, Na Perštýně, Jilskou a Vejvodovou. V blízkosti domu 236 farnost sousedila s farními osadami kostelů sv. Martina a sv. Havla.

Přibližně roku 1387 či 1388 byl kanovníkem u sv. Jiljí Jan Nepomucký. Významnou osobností spojenou s kostelem byl Jan Milíč z Kroměříže. Kazatelem u sv. Jiljí byl s přestávkami od r. 1364 (zemřel r. 1374). O charakteru farní osady vypovídá, že u sv. Jiljí kázal Milíč česky, kdežto u sv. Mikuláše latinsky a po smrti Konráda Waldhausera pak u Týna německy. Začátkem 15. stol. se připomíná zdejší kazatel Jan Peklo, jehož svědecká výpověď proti Husovi byla čtena na Kostnickém koncilu.

Proboštsví zůstalo neobsazeno již od r. 1416, kdy – jak píše Václav Vladivoj Tomek (DMP, díl 9, s. 83) – probošt Matěj z Bíliny zahynul nešťastnou smrtí. V jednom ze sousedních domů byl přistižen při cizoložství a zabit a „povržen na ulici“.

Přichází však rok 1420 a s ním konec lucemburského období dějin kostela. V tomto roce, kdy v listopadu 1420 zvítězila v bitvě u Vyšehradu, převzala husitská strana kostel sv. Jiljí, rozehnala kapitolu a zabrala její statky. Kanovníci z Prahy uprchli a kapitulka se zde již nikdy neobnovila. Utrakvisté pak drželi kostel i farnost po dvě století. U kostela byl farář a dva kaplani. Nejznámějším zdejším farářem byl univerzitní mistr a husitský teolog Jan z Příbrami (od r. 1437 do r. 1448). Poslední nekatolický duchovní pak opouští farnost a Čechy 13. prosince 1621. Kostel je od té doby v rukách vítězné katolické strany, ale zůstává až do r. 1626 bez duchovního. Na sklonku roku 1625 je pak Ferdinandem II. sv. Jiljí předán kazatelskému řádu sv. Dominika, a stává se tak od r. 1626 klášterním a farním kostelem dominikánského řádu.

Pro dějiny sv. Jiljí byl zvláště neblahý 28. červen 1432, kdy při bouři do chrámu udeřil blesk, a jak píše František Ekert: „nákladný krov pod břidlicí chytil od makovice a shořel shora dolů celý ve čtyřech hodinách i se všemi zvony. V kostele zabil blesk ženu, která právě toho dne pohřbívala svého utopeného muže“ (jinde se píše, že se modlila za svého právě utopeného muže, staroměstského rybáře). (Tato událost je zmiňována již ve *Starých letopisech českých* a v Tomkové *Dějepis města Prahy*.) Kostel byl obnoven, ale ze dvou věží na svém západním průčelí severní již „kusou“ zůstala. (Měří dodnes 43,5 m oproti jižní, která má 58,5 m). Žárem se také roztavily i zde zavěšené zvony. Podle *Dobového průvodce* (viz bibliografie) a jiných pramenů „byl největší z nich, asi 50 centýřů vážící ‚Jiljí‘ r. 1437 od zvonáře Jeronýma z Prahy přelit“. Píše se tam, že je to nejstarší zvon v Praze a má krásný, vážný hlas. Podle L. Kybalové však došlo k požáru, kdy byl zničen krov, věž a všechny zvony 28. června 1434 a zvon pro kostel sv. Jiljí byl ulit r. 1487, ale i tak „patří k nejstarším dodnes zachovaným památkám českého zvonářství v Praze“.

Dominikáni, kteří po obdržení kostela prozatímně bydleli v budouvě školy, koupili v letech 1628–1656 několik domů severně od sv. Jiljí (J. V. Kratochvíl píše „za pomoci dobrodinců“) a započali zde budovat „prostorné stavení klášterní“. Raně barokní konvent byl podle uzavřené smlouvy na úpravu kostela pravděpodobně projektován Carlem Luragem a Domenicem Orsim. Lze také říci, že vznikl sjednocením a dostavbou dosavadních objektů. Protože stav kostela sv. Jiljí byl žalostný

a kostel hrozil již spadnutím, přikročili dominikáni také k jeho opravě a přestavbě „ve stylu vlašském“, tj. interiér byl zbarokován (1733 až 1734) stavitelem Františkem Špačkem (na stavbě se podílel i František Maxmilián Kaňka) a velkolepě vyzdoben a vybaven (např. freskami na klenbách a obrazem na oltáři sv. Václava od Václava Vavřince Reintera, malíře, který v polovině 18. stol. vlastnil již výše zmíněný dům čp. 344/3 v ul. Na Perštýně a je v chrámu před oltářem sv. Vavřince i pohřben). Jak ale píše Kratochvíl, „zadlužil se konvent stavbou tou velice“. Ekert se však např. kriticky vyjadřuje k později renovovaným oltářům „vesměs vybujnělým slohem parukovým vyvedeným“ (v *Encyklopedii českých klášterů* se naopak píše o kvalitním raně rokokovém zařízení kostela). Barokizace přikryla i krásný gotický portál na jižní straně chrámu, který byl při obnově kostela, provedené po roce 1968, objeven a odhalen. Interiér kostela je podrobně popsán v *Uměleckých památkách Prahy. Staré Město*. Domnívám se, že nejsem sám, kdo přes všechnu barokní nádheru hledá nad sebou to původní, jistě úžasné vzepětí gotických sloupů a jakoby u nebe se vznášející žebrovní klenby, které vzhledem interiéru chrámu mohlo být ještě působivější, než je tomu např. v chrámu Panny Marie Sněžné.

Dominikánů bylo v r. 1710 u sv. Jiljí 46, ale v r. 1784 již jen 20. V r. 1881 zmiňuje Ekert celkem 8 kněží, faráře a dva kaplany, s tím, že všichni jsou z konventu. V současné době se pohybuje počet dominikánů mezi 7 až 9.

Farní osada k r. 1881 měla 8030 katolíků, 250 nekatolíků a 430 židů. K r. 1926 pak Kratochvíl uvádí 5200 katolíků. K těmto zajímavým údajům se připojuje i další vypovídající informace, totiž že od r. 1849 jsou služby Boží konány výhradně česky.

Těsné sousedství významného kostela, hlas zvonů z jeho věží a do okolí pronikající zvuky varhan a zpěv věřících a tehdy i větší veřejnost církevních obřadů prostupovaly každodenní život obyvatel domu 236. Oba výše citovaní kněží chválí náboženský ruch při chrámě svatojiljském jako „velmi utěšený“ a kostel jako „oblíbené útočiště místních osadníků i přechetných věřících z celé Prahy“. Kolem kostela se sdružovala náboženská bratrstva (členy byli jen muži), katolické spolky a organizace. Nejstarší z bratrstev bylo Měšťanské bratrstvo pod ochranou Panny Marie Svatohorské, z dalších mariánské Bratrstvo sv.

růžence. Obě jmenovaná bratrstva pořádala každoročně velká procesí (na Svatou Horu a v Praze na Karlov) a členové bratrstva s praporem chodívali v čele průvodu. Z dalších bratrstev nás asi zaujme Vojandělský čili Bratrstvo sv. Tomáše Akvinského – sv. Tomáš měl věřícím pomáhat „přímluvou v pokušení proti sv. nevinnosti“. Kolem svatojilského chrámu a konventu vyvíjeli agilní dominikáni ještě mnoho dalších aktivit, a tak bylo náboženství a dění kolem chrámu jistě ještě dlouho do 20. stol. významnou součástí života zdejších obyvatel.

Velká voda...

Srpnová povodeň v r. 2002 nám znovu připomněla, že lidé v této části Starého Města, ležící na pravém břehu v nejnižší části údolí Vltavy, vždy žili (i přes umělé zvyšování terénu) v obavách z velké vody, povodněmi, které často přicházely. Řeka vystupovala ze svých břehů téměř každoročně, ale lidé si nemohli být jisti, kdy se voda zvedne tak, že začne ohrožovat jejich životy a majetek (Státníková, P. 2012). Vždyť v r. 1845, pouhých osm let po Langweilově smrti, která ukončila jeho dílo, postihla Prahu více než stoletá voda, která poškodila mnoho domů (vypadajících na modelu tak úhledně) a ve zdejších ulicích se jako v Benátkách jezdilo na loďkách. Nejnebezpečnější vltavské povodně jsou zimní povodně při jarním tání sněhu, nejčastěji v únoru a březnu, a letní povodně, vznikající při déletrvajících intenzivních srážkách. Ty přicházejí nejčastěji v pozdním létě od druhé dekády srpna (Elleder, L. 2005, s. 72). První věrohodně doložená povodeň v Praze je ze září 1118 (*Kosmova kronika*) a v průběhu devíti století, včetně r. 2002, došlo k extrémním povodním na dolním toku Vltavy a Praze v 21 případech (Elleder, L. 2005, s. 70). Do r. 1481 byly za extrémní považovány ty povodně, které v Praze přestoupily nižší terasu VIIc, resp. dosáhly terasy VIIb. To obvykle dokumentuje dosažení chrámů sv. Mikuláše a – což nás zvláště zajímá – také sv. Jiljí (Hrdlička, L. 2005, s. 212). Od konce 15. století do r. 1825, kdy byla zřízena v Praze první vodočetná stanice, jsou to pak povodně se stavem vyšším než 420 cm na starobylém vodočtu „Bradáč“ U Křížovníků. Doba častých extrémních povodní v Praze přišla

od druhé poloviny 13. stol., kdy tok Vltavy začal být výrazněji ovlivňován lidskou činností. Za zvýšeným nebezpečím povodní je zejména stavba jezů sloužících ke zvýšení průtoků mlýnských náhonů. Údolí Vltavy je zanášeno pískem z horního toku řeky, jejíž hladina se tak od druhé poloviny 13. stol. postupně zvedá o 3–3,5 m (L. Hrdlička udává dnešních 3,8 m). Podle Hrdličky přispěla paradoxně k většímu výskytu povodní také následující protipovodňová opatření uskutečněná do přelomu 13–14. stol., především zvyšování úrovně zaplavaného prostoru navážkou a násypy, které zužovaly průtoční profil.

Sv. Jiljí je v souvislosti s povodněmi zmiňován Tomkem (DMP, sv. 1, s. 245–246), ten např. uvádí: „Jak popisuje pokračovatel Cosmy, stalo se r. 1273 dne 18. srpna, rovnajíc se dle popisu tohoto asi velké vodě za naší paměti roku 1845. Voda šla Starým městem Pražským až ku kostelům sv. Jiljí“ a k r. 1432, kdy, jak už jsem zmínil, došlo k požáru střechy sv. Jiljí, dále uvádí, že sv. Jiljí byl mezi kostely, které 21.–22. července téhož roku postihla povodeň (stály ve vodě), „jaké nebylo tehdáž paměti a jaké od té doby žádná pozdější se nerovnal do našich dnů“ (Elleder, L. 2005, s. 60). K této povodni píše Libor Elleder, že jde o pravděpodobně největší povodeň na Vltavě, kdy voda zaplavila i střední terasu VIIb, která je jinak považována co do záplav za bezpečnou, a přiblížila se dosahem k hornímu okraji Staroměstského náměstí. Voda tekla mj. ve značné hloubce i Jilskou ulicí. Hladina s největší pravděpodobností přesáhla úroveň 650 cm, tedy i úroveň druhé historicky největší povodně v srpnu r. 2002, tj. 635 cm.

Pro nás je zvláště zajímavé líčení srpnové povodně z roku 1501 (15.–16. 8.) v Hájkově kronice: „Skrze pak zemi mnoho se té vody do sklepuov v Starém Městě natáhlo netoliko okolo kostela svatého Jiljí, ale i na rynku i v Železné ulici, také jsú jí jednak za celé léto nemohli z sklepuov vynositi.“ Hájkův popis evokuje dny povodně 2002, kterou řada z nás v čp. 236 prožila, a to málem přesně po pŕltisíciletí, a navíc také v měsíci srpnu (v r. 2002 kulminuje Vltava v Praze 14. 8.).

Zvyšování hladiny spodní vody bylo dalším nebezpečím souvisejícím se stoupaním hladiny Vltavy následkem stavby pevných jezů přehrazujících řeku. Spodní voda v blízkosti Vltavy „působila vážné problémy častým zaplavením sklepů i za krátkodobých vyšších vodních stavů“ (Hrdlička, L. 2005, s. 210).

V době kdy již stál na místě svatojilských domků dům čp. 236, došlo k dvěma povodním, a to zimní dne 1. 2. 1862 a letní 2.-5. 9. 1890. Tehdy se zřítily tři oblouky Karlova mostu, ale záplava až k domu čp. 236 nedosáhla. V dobových publikacích k povodni z r. 1890 je uváděno, že voda šla Husovou ulicí až ke kostelu sv. Jiljí, a Jan V. Veselý ve svém popisu píše: „Povodní komise, jež měla své sídlo v pivovaře ‚U zlaté štiky‘ v Karlově ulici, musela se přestěhovat do hostince ‚U zlatého tygra‘ v Husově ulici.“ O škodách způsobených vodou nejsou ohledně domu a hostince „U Vocílků“ nikde žádné údaje. O jistém pocitu bezpečí svědčí i to, že v r. 1925–1926 bylo přestavěno přízemí a sklepy severovýchodního úseku části budovy a v r. 1927 byla do upraveného podzemí budovy přestěhována i restaurace. K přesvědčení, že je město již chráněno před velkou vodou přispělo zvýšení a zpevnění nábřeží kolem Vltavy, která byla dokončena do prvního desetiletí 20. stol., a zejména pak výstavba vltavské kaskády v druhé pol. 20. století. Z velkého omylu nás usvědčil až rok 2002.

V roce 2002 zachránily Staré Město před povrchovým zatopením mobilní protipovodňové zábrany na nábřeží, které byly účinné do výše tří metrů, zpočátku však u laiků nevzbuzovaly svou jednoduchostí a systémem sestavování přílišnou důvěru. Díky nim voda do ulic nižší části čtvrti nepronikla, ale obdobně jako v již zmiňovaném r. 1501 velké škody i tak způsobily průniky spodní poříční vody do sklepů a suterénů. Docházelo k nim právě v místech, která při dřívějších extrémních povodních zaplavovala povrchová voda, hranicí byla v okolí čp. 236 opět Jilská ulice, tj. hranice střední terasy VIIb, za níž již podzemní prostory zůstaly uchráněny. Voda překvapivě nezatopila ani všechny podzemní prostory v okolí kostela sv. Jiljí. Zatopením byla zcela zničena nebo částečně poškozena podstatná část knižních a časopiseckých fondů tehdejší Knihovny Filosofického a Sociologického ústavu AV ČR, umístěných v depozitáři v podzemních prostorách domu čp. 236 (Pospíšil, F. 2003), zatímco sklepní a suterénní prostory vedlejšího dominikánského kláštera zůstaly suché.

Obr. 9. Smutný osud knih ze zatopeného depozitáře. Zcela zničené knihy (cca 30 000 sv.) byly postupně odvezeny na skládky.

Farní škola

Jak bylo již výše uvedeno, při kostele sv. Jiljí bývala farní škola, a to zpočátku právě v domku čp. 236 na jižní straně kostela. Tato starší škola sv. Jiljí (zprávy o ní začínají rokem 1353 a končí rokem 1364) zde byla podle Tomka do r. 1373, v kterém „po dokonání stavby chrámu byla vystavěna škola na druhé straně od kostela při hřbitovu...“ (DMP, sv. 2, s. 173).

Milada Vilímková uvádí, že škola na městišti kláštera v r. 1407 již stála a byla později rozšířena, případně znovu postavena. Nacházela se na západní straně při dnešní Husově ul., v přímém sousedství kostela (Vilímková, M. 1961).

Počátkem 17. stol. (těsně před r. 1606) byla postavena na odděleném dílu domu „U pelikána“, jež daroval kostelu za tím účelem pan Zajíc z Hazmburka, nová svatojilská škola. Na Křížovnickém plánu z doby kolem poloviny 17. stol., který zachycuje situaci před stavbou kláštera, stojí dům „U pelikána“ na nároží Jalovcové a Jilské, pak následuje souvislá řada domů při Jilské ulici a zde je také nová svatojilská škola (SURPMO. Sv. Jiljí). Po stavbě konventu se řádová škola stala jeho součástí.

Z historie školy se mj. připomíná, že v letech 1373–1377 byl rektorem školy u sv. Jiljí v Praze kronikář Přibík Pulkava z Radenína. Tomek uvádí, že škola sv. Jiljí, která po velkém náboženském převratu připadla straně podobojí spolu s Týnskou školou (alespoň podle stavu v druhé polovině 16. stol.) na Starém městě „vynikaly nad jiné“ (Tomek, V. V. 1855–1901, díl VIII, s. 245).

Také dominikáni po r. 1626 otevřeli u sv. Jiljí filosofické a bohoslovecké školy (studium generale). Na těchto školách byly udíleny členům řádu akademické stupně lektorů, bakalářů a mistrů.

Domek čp. 236 přešel po přestěhování školy do soukromých rukou. Podle Tomka byla škola přemístěna v r. 1373 a „bývalé školní stavení stalo se odtud domem soukromým“ (Tomek, V. V. 1866, s. 77), jehož majitelem byl v r. 1379 jakýsi Mikuláš Purník. V berní rule je r. 1654 objekt uváděn jako zádušní domek patřící sv. Jiljí. Zpět ke kostelu se vrátil zřejmě již v pohusitské době (SURPMO 1961, s. 2). Jako kostelní domek je vykazován i v katastrální role z r. 1814.

Podle posledního dominikánského inventáře z 16. 7. 1849 byla v zádušním domku předsíň, čtyři světnice, kuchyně a podkrovní světnička.

Domek děkana a probošta

Patrový dům čp. 237, který na Langweilově modelu nacházíme při Husově ul., uvádí V. V. Tomek k r. 1391 jako dům děkana kostela sv. Jiljí. Ten v době husitské přešel na obec a pak byl prodán. Po r. 1484 se odkazem vrátil do majetku farnosti svatojiljské. Jako bývalá fara u sv. Jiljí je uváděn i v inventáři z 16. 7. 1849. Podle Tomka byl mezi domem děkana a čp. 352 ještě domek probošta, který také zřejmě v souvislosti s husitským převzetím moci přešel do soukromého držení, a i ten byl v r. 1484 vrácen kostelu a téhož roku „byl spojen v jedno s domem fary“ (SURPMO 1961). Jako zádušní (tj. kostelní majetek) přešly s převzetím kostela r. 1626 do správy svatojiljských dominikánů.

Řád je nejen užíval, ale také měl odpovědnost za jejich stav. Na Langweilově modelu vypadají oba domky jako půvabné, byť architektonicky nijak zvláště zajímavé filigránské stavbičky, ale ve skutečnosti byly zřejmě poněkud zanedbané, neboť magistrát v té době opakovaně vyzývá k odstranění stavebních a požárních závad těchto objektů.

V r. 1841 byl domek čp. 237 podle plánu stavitele Kašpara Předáka částečně přestavěn.

Podle zmíněného posledního dominikánského inventáře z 16. 7. 1849 měl farní dům v přízemí předsíň, kvelb, dva pokoje, alkovnu a kuchyni, v patře předsíň, záchod a kuchyni, dva pokoje a komoru. Dále se zde vykazuje stáj, nouzová stáj, vozová kolna a přístřešek (podle SURPMO 1995).

Na sklonku čtyřicátých a padesátých let se dominikáni rozhodli oba domky prodat a v r. 1852 k tomu získali souhlas konzistoře. Objektu pod čp. 236 a 237-I pak koupil hostinský Jan Vocelka s manželkou Kateřinou za 17 000 zl. r. č.

Pro srovnání lze uvést, že v r. 1842 prodal M. Volf vedlejší nákladnický dům „U Sladkých“ Vojtěchu Višinovi za 34 000 zl. r. č. Ten v r. 1847 dům po provedené klasicistní přestavbě prodal Ondřeji Zieglerovi již za 93 500 zl. (SURPMO 1961, s. 18).

Prodejem přechází tedy domky a obě parcely z církevních do soukromých rukou a oddělují se vlastnický od kostela, jehož zázemí po staletí tvořily. Majetkové a stavební změny prostoru jsou dále na více než půlstoletí spojeny s rodinou Vocelkových, a domu, který zde vznikl, se říkalo a ještě říká „U Vocílků“. Obě varianty jména jsou používány i v různých písemnostech, ale tvar „U Vocílků“ zřejmě postupně v souvislosti s domem čp. 236 převážil. Svědčí o tom např. neonová reklama umístěná nad vchodem do restaurace z Husovy ulice z 30. let. (Jako jméno rodina samozřejmě používala jen tvar Vocelkovi.)

II VOCELKOVI

Prvním z rodiny našich Vocelků, který se dostal do Prahy, byl otec Jana Vocelky Anton (varianta jména Antonín) Vocelka, rodák z Kolína, patřícího do tehdejšího Kouřimského kraje. Podle četnosti výskytu jména Vocelka v matrikách Nového Kolína a i v jiných pramenech - např. berní rule - patřili zde Vocelkovi zřejmě po staletí k místním rodinám. V současnosti však zde již obyvatelé tohoto jména nežijí. (Podle Dobravy Moldanové je příjmení Vocelka odvozeno z podstatného jména ocel; zatímco jméno Vocílka, s kterým je často zaměňováno, pochází ze subst. vocílka, jež však označuje kus oceli na křesání nebo broušení nožů. Ve svatojilské matrice se jméno Anton Vocílka také vyskytuje v r. 1853.) Kdy se Anton Vocelka narodil, je obtížné spolehlivě stanovit. Podle pražských pobytových přihlášek to bylo v Kolíně v r. 1761. V matričním zápisu svatby z r. 1798 (zde je Vocelka uveden jako Wotzelka) je zapsáno „geburtig aus Collin“ a že je svobodný 33letý. Rokem jeho narození by tedy mohl být rok 1765. V matrice malostranského kostela sv. Mikuláše je v zápisu o jeho úmrtí (pod jménem Wozilka Anton) v r. 1825 uvedeno, že zemřel 66letý, to znamená, že by se měl narodit v r. 1759. V matrikách Nového Kolína jsem však mezi narozenými v těchto letech potvrzující údaj nenašel. V roce 1761 jsou ale zapsáni jiní dva narození Vocelkové (Wozelkové), a to

Filip (Philippus), syn Maxmiliána a Barbory Vocelkových (Wozelkových), nar. 29. dubna 1761, a Josef (Josephus), syn Františka a Barbory Vocelkových (Wozelkových), nar. 28. května 1761. Jméno Antonín Vocelka se mezi narozenými chlapci v kolínské matrice objevuje až 15. června 1768, kdy je zde zapsán Antonius Vitus, syn Maximiliana Vocelky. Ani v tomto případě není situace vyjasněna, neboť 7. dubna 1769 je pod jménem Antonius Prokopius zapsán narozený syn Františka Vocelky. V dalších pramenech jsem bohužel nenašel žádný údaj, který by doložil, zda některý z nich není náš hledaný Anton Vocelka. V každém případě by se však ženil dříve, než bylo udáno, a to kolem třicítky. (I přes některé nepřesnosti a nejasnosti ale dávám datům z matrik přednost před údaji z konskripcí pro jejich značnou chybovost.)

Záznam o sňatku s Annou roz. Kudrnovou najdeme v matrice kostelíka sv. Václava v Praze na Proseku 5. listopadu 1798. Oba snoubenci byli svobodní, ženich byl podle zápisu třiatřicetiletý a nevěsta dvaadvacetiletá (ve skutečnosti pětadvacetiletá) a oba bydleli v Libni. Libeň jako vesnice ležící v blízkosti Prahy se stává místem, kam se za prací stěhují lidé z venkovského okolí i z přilehlého kouřimského kraje. Libeň je pro A. Vocelku branou do Prahy. Podle pobytové přihlášky má bydliště v Praze od r. 1800, pražským „poddaným“ se však stal až podle guberniálního dekretu a magistrátního rozhodnutí dne 4. srpna 1824. Bylo to tedy poměrně krátce před jeho smrtí, zemřel 6. března 1825, a podle zápisu ve svatomikulášské matrice bydlel naposledy v čp. 349 ve Vlašské ul.

Anton Vocelka byl zaměstnáním Zimmerichser, výrobce cimerichu, což byl druh látky (i když v pobytové přihlášce se dá předpokládat také čtení Zimmermeister, což by samozřejmě bylo povahou práce dosti vzdálené). Podle matriky se zápisem svatby Jana Vocelky (Johana Ocelky) je jako poslední zaměstnání jeho zemřelého otce uvedeno, že byl domovníkem v čp. 101-II na Novém Městě (ve Spálené ul.).

Anna Vocelková se narodila 7. října 1773 Janu a Josefě Kudrnovým ze Smíchova čp. 8 (podle matriky bývalého smíchovského kostela sv. Filipa a Jakuba) a zemřela podle údajů konskripce 8. září 1859.

Prvním dítětem, které se narodilo manželům Vocelkovým, byl syn Alexander, a to 23. října 1799. Byl pokřtěn v kostele sv. Tomáše na Malé Straně a jako bydliště rodičů je v matrice uveden dům čp.

216 – podle domovního znamení dům U zlatého orla – v Ostruhové (dnešní Nerudově ulici).

Vocelkovi, kteří podle matriky proseckého kostelíku sv. Václava v době sňatku měli bydlet v předměstské Libni, se mezitím tedy přestěhovali na Malou Stranu (poblíž manželčina rodiště) a pak již v této čtvrti chrámů a paláců žili na různých adresách (v Karmelitské, Vlašské a zejména Břetislavově ul.) celý život. Jejich bydliště však nebyly nijak honosné adresy, ale činžovní domy v chudších či problematičtějších místech Malé Strany (možná že např. v Břetislavově ul., kde Vocelkovi poměrně dlouho bydleli, panovaly za jejich časů jiné mravy, ale v pozdějších letech zde bývaly známé nevěstince hned v sousedních domech 305 a 308 (viz *Chytilův úplný adresář* z r. 1913).

Po Alexandrovi se jim podle údajů ze *Soupisu* narodily dále již nezmiňované dcery Antonína, Anna a Ludmila, dále syn Anton, ale u těchto dětí se mi nepodařilo v matrikách najít jejich data narození. K Antonu Vocelkovi však nacházíme v pobytové přihlášce více záznamů. Měl se narodit 16. července 1808 a na vojnu odešel v dubnu r. 1831, a to k 1. praporu barona Kučery, ačkoliv při předchozí vizitaci „byl shledán příliš malým“. Bydlet měl v čp. 843-I.

Až teprve 26. listopadu 1811 nacházíme v mikulášské matrice zápis o narození syna Ludvíka (v zápisu je uvedeno Antonius Ludwig z domu čp. 256) a 7. května 1814 je tu pak zapsán syn, jímž je budoucí stavitel a vlastník staroměstského domu čp. 236 Jan Vocelka (zapsaný Johann Jakob z domu čp. 219, tj. U zlatého lva v Ostruhové ul.). U sv. Tomáše pak bylo pokřtěno jejich poslední dítě – syn Václav (Wenceslaus), narozený 20. listopadu 1816. Jako místo narození je uveden dům čp. 304/3 „U zlaté sekery“ v Břetislavově ulici.

Vocelkovi byli tedy bohatí na syny, ale jinak patrně byli hlavně živi z řemesla Antona Vocelky, který je v matrikách uváděn stále jako výrobce cimerichu a na sklonku života jako domovník. Také své syny dali vyučit různým řemeslům. Alexander byl krejčí, v *Soupisu* je nejprve uveden jako krejčovský tovaryš (Schneidergesell), později jako tesařský tovaryš a po vojně podobně jako otec má být výrobcem cimerichu. Anton jako pekařský tovaryš (Backergesell), Ludvík jako klempířský tovaryš (Spenglergesell), Jan jako ševcovský tovaryš (Schumachergesell) a Václav jako Spenglerlehr – klempířský učeň.

Synové Antona Vocelky však většinou u řemesla neskončili. Nejstarší Alexander podle záznamu v konskripci sloužil od r. 1815 do r. 1828 jako dobrovolník u 5. praporu polních myslivců. Z vojny měl odejít po jistě dlouhých čtrnácti letech a pak se měl živit (obdobně jako otec) jako výrobce cimerichu. 14. listopadu 1838 se Alexander u sv. Mikuláše ženil s Annou Šabasovou, dcerou měšťanského pivovarníka z Okrouhlic v Čáslavském kraji, nar. 15. března 1806, která však v době sňatku byla již dvojnásobnou vdovou. Druhý zemělý manžel, Jan Šabas, byl pražským kavárníkem, a tuto živnost pak nový manžel dále provozoval. V r. 1844 Alexander a Anna Vocelkovi koupili od JUDr. J. Hasse dnes již zaniklý dům č. 362/3 „U Štorbeků“ ve Vlašské ul. (AHMP, rkp. č. 4698, fl. G 11) za 6 460 zlatých. V domě provedli rekonstrukci, později v poslední čtvrtině 19. stol. získaly dům „Chudé děvečky Ježíše Krista“. Dům dnes již neexistuje. Blíže o domě v: SURPMO, blok č. 1189 mezi ulicemi Tržiště, Vlašská (AHMP 1967, 41 s.). Alexander Vocelka zemřel 27. prosince 1854 a jeho žena se pak v r. 1856 ještě jednou provdala za oficiála c. k. zemské pokladny Jana Peřinu. Také nejmladší Václav se neživil podle pobytové přihlášky klempířstvím, ale prodejem másla. Zemřel však v poměrně mladém věku v r. 1834.

Mladí Vocelkové museli na vojnu, která v jejich době trvala čtrnáct let. Osm let až od r. 1845. Odvedenci bývali spíše z chudších vrstev (nebyla ještě všeobecná branná povinnost) a Vocelkovi neměli rozhodně na to, aby se z vojny vykoupili. Zdá se, že Anton Vocelka na vojně zůstal nejdéle, neboť se o něm píše v *Soupisu* jako o šikovateli na dovolené (podle *Soupisu* „u Benedeka“). Jan Vocelka sloužil od r. 1835 do dubna 1841 jako voják u hraběte Latoura, i když ještě v r. 1834 nebyl odveden pro slabý tělesný stav, vpadlý hrudník a chrupavky. Z armády odešel tedy dříve než za povinných čtrnáct let a ještě bez povinnosti u domobraný. Možná, že ze zdravotních důvodů.

Řemeslem se celoživotně živil asi pouze syn Ludvík, a to jako „mistr klempířský“ (Spenglermeister). Podle *Soupisu* se později stal také majitelem domu čp. 1506-II v Černé ul. na Novém Městě.

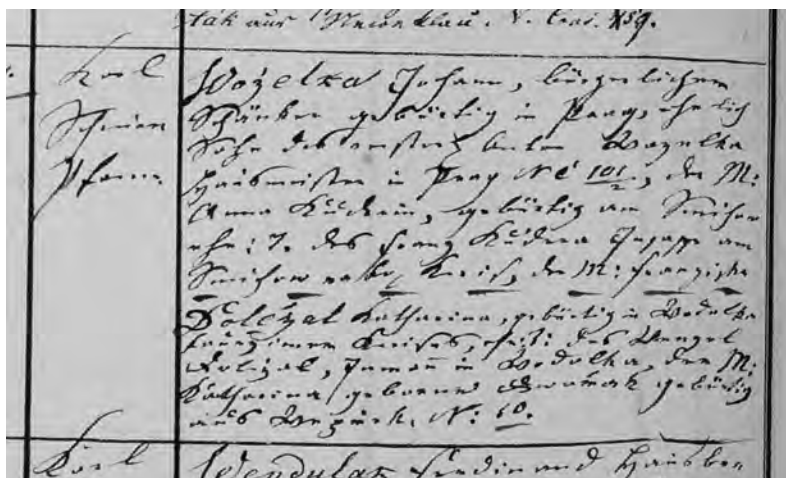
Vocelkové se z Malé Strany pomalu přesouvali na pravý břeh Vltavy. Již otec Anton byl domovníkem ve Spálené ul. (jak jsem se již zmínil) a také syny Antona a Ludvíka nacházíme ve čtvrti „Na Františku“. Jako Antonova adresa je v *Soupisu* uveden dům čp. 843-I v dnešní

Klásterské ul., bohužel bez bližšího časového určení. Nás však nejvíce zajímá Ludvík, o kterém z matriky kostela sv. Ducha víme, že se sem přiznal ve svých 25 letech sňatkem s 18letou Annou Kaudovou. Bylo to 24. srpna 1836. Na pohlednici z r. 1900 můžeme vidět i jednopatrový dům čp. 875 (zbouraný počátkem 20. stol.), kde bývalo nevěstino bydlíště. (Hned vedle v čp. 874 se nacházel výtržnostmi nechvalně proslulý hostinec U Lišků.)

V době sňatku stál dům na náměstí sv. Jana Nepomuckého, později Janském náměstí. To bylo v r. 1960 přejmenováno na dnešní nám. Curieových. Pravděpodobně od r. 1840 však Ludvík Vocelka již bydlí v čp. 436-I v domě „U železných dveří“, tedy vedle svatojilského komplexu. V kostele sv. Jiljí křtil svoje děti Ludvíka (1844), Františku (1845), Annu Alexandru (1850), Annu (1851) a Marii (1852), z nichž však obě Anny nacházíme pak v matrice zemřelých. V r. 1853 se Ludvík Vocelka přestěhoval do čp. 717-II v Pasířské ul. (dnes Palackého) a další Vocelková, pokřtěná u sv. Jiljí v r. 1858, byla však jejich sestřenicí Marie, dcera Ludvíkova mladšího bratra Jana Vocelky. Celá tato historie s bydlíštěm Ludvíka Vocelky v Jilské ulici vede samozřejmě ke spekulacím ohledně koupě parcel budoucího domu 236 Janem Vocelkou. Zdá se být nanejvýš pravděpodobné, že Ludvík jako obyvatel Jilské ul., ale také jako mistr klempířský, stavební situaci ve svém okolí dobře znal a možná to byl on, kdo svému bratrovi dodal informace, a budeme-li odvážní, možná i nápad s koupí parcel. V každém případě byl podnikatelským začátkům svého bratra blízko.

Vocelkové byli zřejmě vůbec podnikaví a snaživí muži, kteří se ze skromných poměrů a bez vyššího vzdělání dosti vypracovali, a Jan Vocelka to z nich „dotáhl“ nejdál. Již jsem zde citoval údaje ze *Soupisu*, podle nichž byl Schumachgesel, ale ševcovským řemeslem se asi živit nehodlal, neboť po návratu z vojny mu bylo 28. prosince 1846 uděleno měšťanské právo na obchod s máslem (v Adresáři z r. 1846 je uveden mezi obchodníky s máslem) a s datem členství 22. ledna 1847 ho pak nacházíme také ve *Verzeichnis Mitglieder der Schenker Confraternität* – tedy v seznamu hostinských.

8. listopadu 1847 se třiatřicetiletý Jan Vocelka žení ve svatomikulášském chrámu. Za ženu si bere dvacetiletou (nar. 12. května 1827) Kateřinu Doležalovou (Catharina Doležal), dceru manželů Václava

Obr. 10. Zápis o sňatku Jana Vocelky v matrice oddaných farnosti sv. Mikuláše na Malé Straně 8. 11. 1847. (AHMP, Sběrka matrik, Praha)

(Wenzel) Doležala a Kateřiny roz. Dvořákové z Odolena Vody (Vodolky), domu čp. 60 v Kouřimském kraji (matrika č. 8, Odolena Voda). V matrice oddaných je jako ženichovo bydliště uveden dům 304/3 v Břetislavově ul., kde Vocelkovi žili pravděpodobně již od r. 1816. Tam zřejmě novomanželé po svatbě krátce bydleli, neboť toto bydliště uvádějí i 6. dubna 1848, kdy v chrámu sv. Mikuláše křtili svoji prvorozenou dceru Annu. Pokud se Anna nenarodila předčasně, mohla být (a opět se jen dohadují) v tomto bouřlivém roce „jara národů“ také dobrým důvodem rodičovské svatby.

Prvorozená Anna ale na světě dlouho nepobyla, 7. listopadu téhož roku zemřela. Zápis o jejím úmrtí lze najít v matrice zemřelých kostela Panny Marie Sněžné, což zároveň dokládá, že se mladí manželé ještě v r. 1848 přestěhovali z Malé Strany na Nové Město. Bydleli tam v domě č. 755 v ul. U Panny Marie Sněžné, jehož majiteli byli Jakub a Kateřina Pinkasovi. Rodina Jana Vocelky tímto rokem definitivně ze záznamů v malostranských matrikách mizí. V domě č. 755, známém jako dům U sv. Vavřince, provozoval Jakub Pinkas (původním povoláním krejčí) první pražskou plzeňskou pivnici (1843) a asi se již těžko

dozvíme, zda zde Jan Vocelka pracoval, i když se pochopitelně tato možnost nabízí. V r. 1849 (16. září) se Vocelkovým narodila dcera Ludmila Anna a 14. června 1851 dcera Anna. Podle konskripce se narodila manželům v r. 1855 další dcera Emilie, kterou však již v zdejší matrice nenacházíme. Objevuje se až v jilské matrice zemřelých v r. 1863. Po r. 1851 nacházíme v zápisech chrámu Panny Marie Sněžné další Vocelky, ale to jsou děti staršího bratra Ludvíka, který se přestěhováním do Pasířské ul. stal také členem této farnosti, zatímco mladší Jan již naopak křtil děti u sv. Jiljí. 4. února 1858 to byla další, již výše zmíněná dcera Marie (Maria Catharina). V tomto mezidobí se rodina Vocelkova (podle konskripce) ještě jednou přestěhovala, a to do domu čp. 481 v Martinské ul. na Starém Městě. Pak již bydleli „ve svém“.

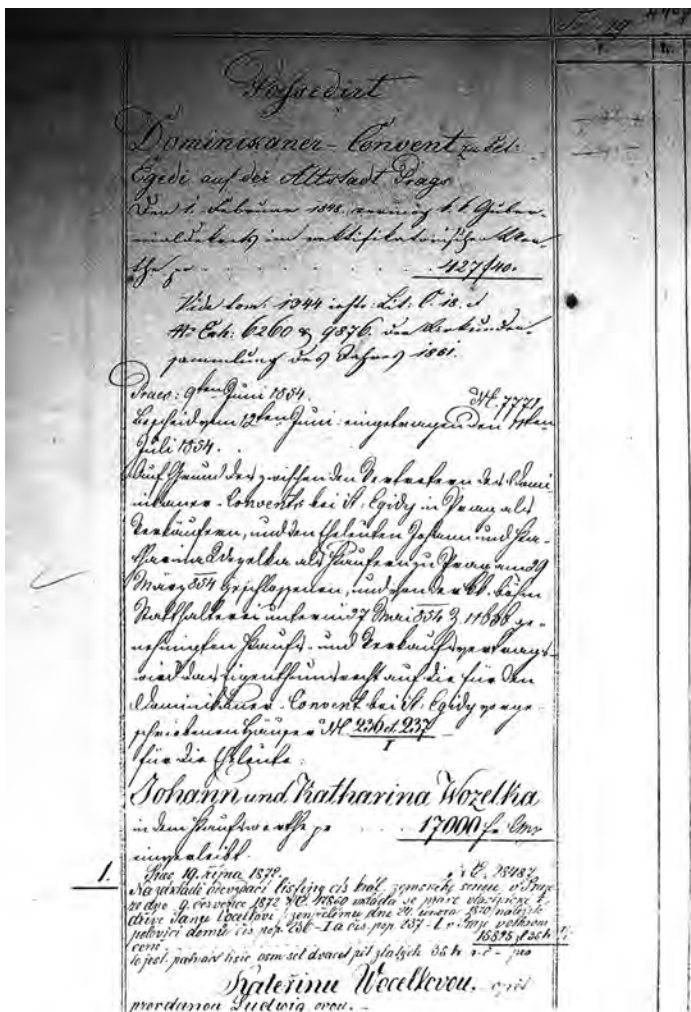
27. prosince 1859 se Jan Vocelka konečně dočkal po pěti dcerách syna, pokřtěného u sv. Jiljí jménem Wilhelm Otto. Měl to být nakonec syn jediný. Vocelkovým se sice v následujících letech narodili ještě dva chlapci – Ludvík (1861) a Rudolf (1865), ale Rudolf zemřel již v r. 1866 a Ludvík 17. března 1878. V době úmrtí tohoto sedmnáctiletého syna byl ovšem Jan Vocelka již dávno mrtev. Z jeho osmi dětí se dospělosti dožily pouze čtyři, neboť v r. 1863 zemřela osmiletá Emilie. Tři dcery a syn se také nakonec rovným dílem stali po smrti matky dědici staroměstského domu čp. 236.

III

ZE STAVEBNÍ HISTORIE

Smlouvou o koupi z 29. 3. 1854 – zmíněnou již v závěru úvodní kapitoly – získal hostinský Jan Vocelka s manželkou Kateřinou od svatojilských dominikánů stavební parcely č. 266 a 267 s objekty na těchto parcelách, tj. dům čp. 236-I a 237-I a pozemkovou parcelu 31/2 o výměře 345,30 m² za 17 000 zl. r. č. Z této částky zaplatil dominikánům 10 000 zlatých a zbylých 7 000 pak splácel v půlročních splátkách, výše splátky nebyla přesně stanovena. Úrok byl poměrně nízký, činil 5 %, a smlouva stanovila oboustrannou půlroční výpovědní lhůtu. V dokumentu nacházíme přípis z r. 1867 o výmazu z knih, znamenajícím, že dlužná částka byla splacena (NA, DZ hl. kn., G XIII, s. 181). Oba domky čp. 236-I a 237-I Vocelkovi začali opravovat a přestavovat s úmyslem je pronajímat, ale nakonec se rozhodli (podle Lancingera pro staré závady a celkovou stísněnost objektů) dům č. 236 zbourat a místo něj postavit nový dům orientovaný průčelím do uličky ke kostelu sv. Jiljí a do Jilské ulice. Projekt dvoukřídlé dvoupatrové novostavby vypracoval Antonín Hellmich, ale jeho schválení neproběhlo hladce pro spory se sousedem Janem sv. p. Krtičkou z protějšího domu 446-I, který uplatňoval úředně potvrzený nárok na nezměněný stav Jilského náměstí jako příjezdového prostoru ke svému domu (blíže v: Lancinger, L., pasport SURPMO 1995, s. 3–4). Dům byl nakonec

podle Hellmichova projektu (s opravami) postaven a 2. 6. 1856 bez připomínek zkolaudován. Jako hostinský si samozřejmě Jan Vocelka nechal postavit dům, jehož podstatnou část (suterén a přízemí) tvořila především denní restaurace se zahradou.

Obr. 11. Smlouva o koupi z 29. 3. 1854. (DZ hl. kn., G XIII, s. 179)

Jan Vocelka ani pak až do své smrti nepřestal stavět. V r. 1860 byl zbořen i dům čp. 237 a nahrazen novostavbou, tentokrát podle projektu stavitele Kašpara Předáka. V roce 1861 pak provádí řadu dalších úprav. Pro pohodlnější přístup do restaurace v přízemí nechává prorazit v zahradní zdi z Dominikánské (Husovy) ul. nové dvoukřídlové dveře, v r. 1863 mu pak bylo povoleno změnit okno v koutě Dominikánského (Jilského) náměstí na nové dveře do restaurace a přilehlý pivní kveľb a restaurační pisoár přestavět na stáj pro jednoho koně a kolnu pro vůz. (Zda k této přestavbě skutečně došlo, však není doloženo.)

V r. 1868 dává Vocelka v zahradě podél hranice s čp. 352 a jeho tamním pivovarem postavit podle projektu Václava A. Dvořáka podsklepené dvoupatrové křídlo, v jehož přízemí byla kůlna a v patrech po jednom dvoupokojovém bytě s kuchyní a spíží. Byty byly přístupné z pavlače nebo z otevřené terasy přední budovy. 7. 10. 1868 byla zaknihována Johannu a Kateřině Vocelkovým hypotéka 5000 zl. na 6% úrok od měšťanského bratrstva šenkýřů (Bürgerliche Schänker Confraternität). Hypotéka mohla souviset s financováním této stavby.

Uliční průčelí Vocelkových staveb jsou ve slohu tehdy běžného pozdního klasicismu, nijak nevybočují z dobového průměru (blíže v: Lancinger, L., pasport SURPMO 1996, s. 5, 12).

Pražský magistrát zřejmě dbal o vzhled domů, jak je patrné z několika urgencí ohledně údržby fasád.

Jan Vocelka zemřel 24. února 1870, tedy ve věku nedožitých 56 let, což je v současnosti pozdní střední věk, avšak podle ukazatelů poměrné úmrtnosti se v r. 1870 dožívalo věku 50 a více let jen 28,1% z celkového počtu mužů. V r. 1970 85,5% (*Základy demografie*, s. 171). V dnešní době by možná byly oba dominikánské domečky, které musely působit jakoby zapomenuté již v době, kdy je Jan Vocelka kupoval, turistickou zajímavostí, ale tehdy pro něj dům, který místo nich postavil, jistě představoval životní úspěch. Bohužel nejsou k dispozici dokumenty, z nichž bychom se dozvěděli, z jakých zdrojů byly stavby financovány. Vocelkovi rozhodně nebyli bohatá rodina. Kdyby existovala svatební smlouva, mohli bychom zjistit, zda peníze nepřinesla nevěsta věnem. Samozřejmě, za dvacet let do její svatby se mohlo leccos změnit, ale v době jejího narození (1827) je otec v matričním

zápise z Odolena Vody (Vodolky) uveden jako podruh (v pozdějších zápisech domkář) pocházející z rodiny chalupníka – byl tedy nejspíše nemajetný. Sám Jan Vocelka mohl stěžít nějakou velkou částku ze svého výděлку našetřit, vždyť z vojny přišel na jaře v r. 1841, nějaký čas obchodoval s máslem a pak se zřejmě od r. 1847 živil jako hostinský a opět nevíme v jaké pozici, zda jako nájemce nebo zaměstnanec. Zároveň musel také až do r. 1867 splácet dlužnou část kupní ceny. Nejpravděpodobnější je tedy financování formou půjčky, ale i o tom v případě stavby domu čp. 236-I a 237-I chybí jakékoliv přímé či nepřímé dokumenty. V průběhu padesáti let, po které Vocelkovi dům 236-I vlastnili, ale nenacházíme žádné doklady o závažných finančních problémech rodiny, naopak čas od času v domě prováděli různé drobnější stavební úpravy. Zdá se tedy, že případné půjčky zvládli.

Dědičkou majetku Jana Vocelky, „náležité polovice domu čp. 236/I a 237/I v odhadní ceně 15 825 zl. 35 kr. vídeňského čísla“ se stala ovdovělá manželka Kateřina, která se však 6. srpna 1871 znovu vdala, a to za Františka Ludvíka (Ludwiga). Podle poslední vůle Jana Vocelky bylo zároveň na polovici domu, která patřila do pozůstalosti, vloženo zástavní právo pro odkazy nezletilým dětem Anně, Marii, Vilémovi a Ludvíkovi po 5000 zl. r. č. Zletilá dcera Ludmila, provdaná Zrenická, dědila zřejmě přímo, neboť se v r. 1878 rovným dílem s ostatními sourozenci podílela i na penězích po zemřelém Ludvíku Vocelkovi. V r. 1884 Kateřina nechala stanovit soudní odhadní cenu „usedlosti“, ta tehdy činila 126 400 zl. r. č. (DZ hl. kn., G XIII, s. 165). A to nám mj. naznačuje vyšší majetku, kterého se Jan Vocelka za svůj život domohl.

Příjmy z domu pocházely především z nájemného z bytů, krámků a ze zisku z provozu hostince, dokud jej měl Jan Vocelka ve své režii. Po r. 1870 byl pak i hostinec pronajímán. V r. 1856 bylo vyhotoveno pro účely zdanění přiznání (Beschreibung und Zins-Bekanntniss) k tehdejšímu novému domu pod čp. 236. Ten vykazoval šest položek, ovšem pod č. 1 byly vykazovány místnosti hostince. Po přestavbě navazujícího domu čp. 237 pak bylo v obou čp. vykazováno 11 položek, tj. hostinec, sedm bytů (dva z čp. 237) a tři položky byly zřejmě krámy. V r. 1885 má přiznání za r. 1884 13 položek (přibylly dva byty v jižním křídle).

Z daňových příznání, z nichž by bylo možno stanovit výnos z nájemného a hostince, se zachovaly jen „Příznávky z nájemného ku vyměření poplatku dle nájemného“ za r. 1861 (správní r. 1862), 1864, 1884 a 1904. V r. 1861 a 1864, kdy hostinec vedl sám majitel domu Jan Vocelka, nelze zřejmě výnos z provozu hostince podle nájemného stanovit, i když je uváděno shodně ve výši 420 zl. r. č. Orientačně však existující příznávky můžeme použít. Tak v r. 1861 vybrali majitelé na nájemném 2180 zl. r. č., v r. 1864 2183 zl. r. č., včetně nájmu ze svého bytu (220 zl. r. č.). Příznávky z těchto let byly psány v češtině (ale majitel domu se podepsal Johann Vocelka) a končily potvrzením: „Nížepsaný vyznává, že nájemné v této příznávce ze všech místností dle toho jakého u závěrku posledního čtvrtletí 1861 (po sv. Havle) skutečně stávala, svědomitě a hodnověrně udáno jest.“

V r. 1884 příznává Kateřina Ludvíková (formuláře jsou opět v němčině) ke zdanění 4220 zl. r. č., již včetně nájemného z hostince, které činilo 1550 zl. r. č. Při porovnání by tedy stejné nájemné v r. 1861 mělo být někde kolem 700 zl. r. č. Celkový výnos z provozu hostince by měl ještě pokrýt provozní náklady a zahrnovat také čistý zisk, avšak tyto částky dnes již neznáme.

Podle profesí a titulů, které jsou v příznávkách uváděny, nájemníci vesměs patřili ke středním a vyšším středním sociálním vrstvám, což se dá vzhledem k tomu, že běželo o nový dům na dobrém místě, předpokládat, i když na druhé straně mohl provoz hostince značně rušit. Někteří pracovníci ústavu si jistě vzpomínají na potíže, které přineslo využívání dvorku pro restaurační činnost v devadesátých letech minulého století.

Ze zajímavějších osobností, které zde bydlely v době, z níž máme příznávky, je v r. 1863 uváděn mezi nájemníky např. novinář a redaktor radikálně demokratického *Pražského večerního listu* a autor spisu *Česká přísloví a pořekadla* Jan Slavibor Knedlhans Liblinský. Bydlel v bytě č. 2 (nájemné 200 zl.) a je zapsán jako Johann Liblinský, Zeitungs-Administrator.

V příznávce za r. 1884 je mezi nájemníky uveden Antonín Zeidler, k. k. Univ. Bibliothekar. Bydlel v domě 236, v bytě č. 8 (nájemné 340 zl.). Zeidler byl ředitelem Univerzitní knihovny v Praze a vedle knihovnické činnosti je dnes znám jako autor článku „Handschriftliche Lügen und palaeographische Wahrheiten“, který anonymně vydal r. 1858 v *Tagesbote*

aus Böhmen. Článek označuje *Rukopis Královédvorský* za falzum a autorství přičítá nálezci Václavu Hankovi. František Roubík v článku z r. 1930 „Účast policie v útoku na Rukopisy 1858“ dokládá, že jej autor napsal na výzvu pražské tajné policie. Nás také zajímá, že Roubík Zeidlera charakterizuje jako „podivínského starého mládence“. Ve vzpomínkách L. Quise je zmiňován také jako diskutér v stolní společnosti Jana Nerudy.

V téže příznávce za r. 1884 nacházíme i další jména tehdy známých lidí. V bytě č. 7 (nájemné 330 zl.) bydlel Emmanuel Tonner, zapsaný jako Direktor und Reichsrat Abgeordnete, pedagog, staročeský politik a publicista. Tonner byl dlouholetým ředitelem Československé obchodní akademie a členem Říšské rady. V bytě č. 5 (nájemné činilo 700 zl., v části prostoru mohla být kancelář) bydlel JUDr. Alois Krása, uvedený jako advokát. Je pravděpodobné, že běželo o známého novináře a politika, vydavatele deníku *Čas*, kde také jako advokát působil. V posledním výkazu, který se dochoval z r. 1904, již takto ve své době veřejně známé osoby nenacházíme, ale dům je i nadále obýván nájemníky spíše ze středních vrstev. Kromě obyvatel, kteří zde bydleli v letech, pro které máme zachovány berní dokumenty, se tedy jména většiny nájemníků asi z jiných pramenů (např. přihlášky) pravděpodobně již nedozvíme. Je ale možné, že se podaří zajímavé osobnosti mezi nájemníky ještě objevit.

Poznat minulost domu čp. 236 a jeho obyvatel znamená sbírat trpělivě údaje (pokud se zachovaly) rozeseť v mnoha materiálech. Je jediná výjimka, kdy lze vycházet z podrobné studie, a tou je zde již několikrát citovaný popis stavební historie a architektonický rozbor budovy, uskutečněný v rámci stavebně-historických průzkumů Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů (SURPMO), které zdokumentovaly všechny objekty Pražské památkové rezervace. Rozbor byl zpracován ve dvou pasportech v r. 1961 a 1995 (pro bližší údaje viz bibliografii), které jsou pro zájemce uloženy k prezenčnímu nahlédnutí např. v Národním památkovém ústavu, územní odborné pracoviště v hl. městě Praze, a v Archivu hl. m. Prahy. Průzkumy byly zpracovány předními pražskými památkáři (Jan Muk, Milada Vilímková, r. 1961, Luboš Lancinger, r. 1995) pod vedením Dobroslava Líbala. Vedle stavební historie a architektonického rozboru obsahují pasporty i stručné dějiny objektu (přibližně do poloviny 19. stol.) a cenný přehled pramenů, ikonografií, plány, edice pramenů a literaturu.

Novostavba domu čp. 236 z r. 1855

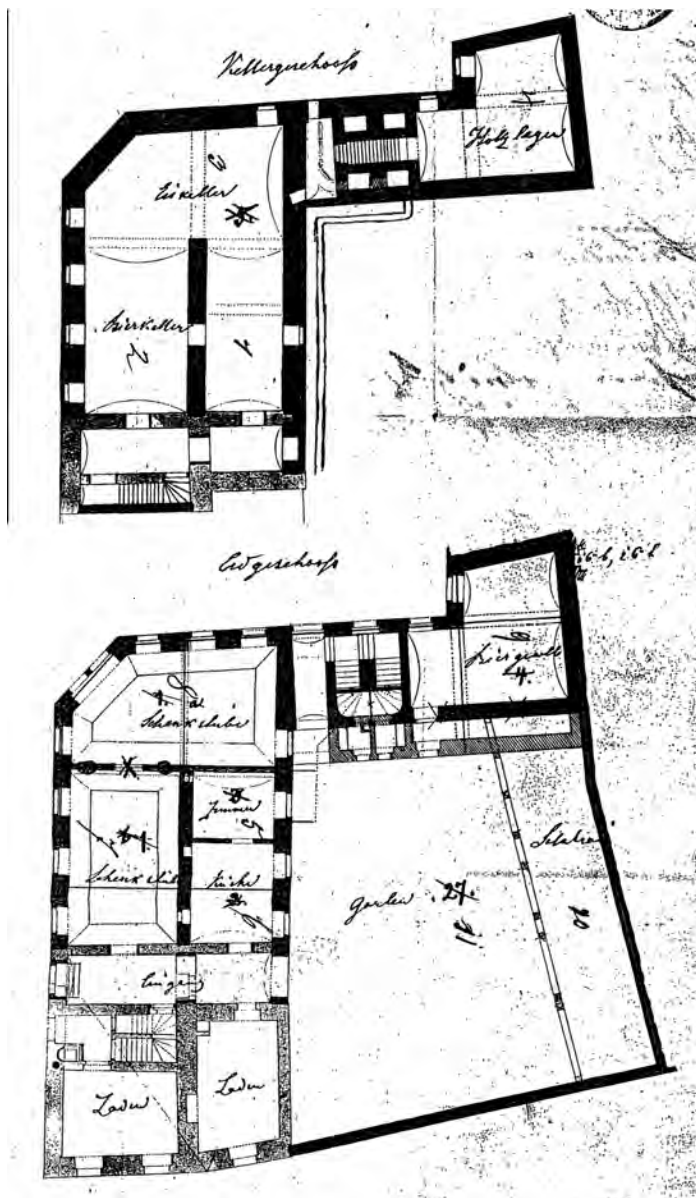
Plánek domu 236 od Antonína Hellmicha, projednávaný místní komisí 5. dubna 1855, stvrzený podpisy na rubu dokumentu, podle něhož byl po drobných úpravách dům postaven (viz níže). Jeho původní uspořádání přibližně odpovídá i současnému stavu, až na výběžek v jeho jihovýchodní části, který byl rozhodnutím ONV Praha 1 z r. 1963 následujícího roku zbourán, přičleněn k parcele č. 380/2, na které dnes stojí dům čp. 361.

Suterén a přízemí tvořily provozní místnosti hostince. V patrech pak bylo pět nájemních bytů. (L. Lancinger píše o bytě č. II. v přízemí, což není možné.)

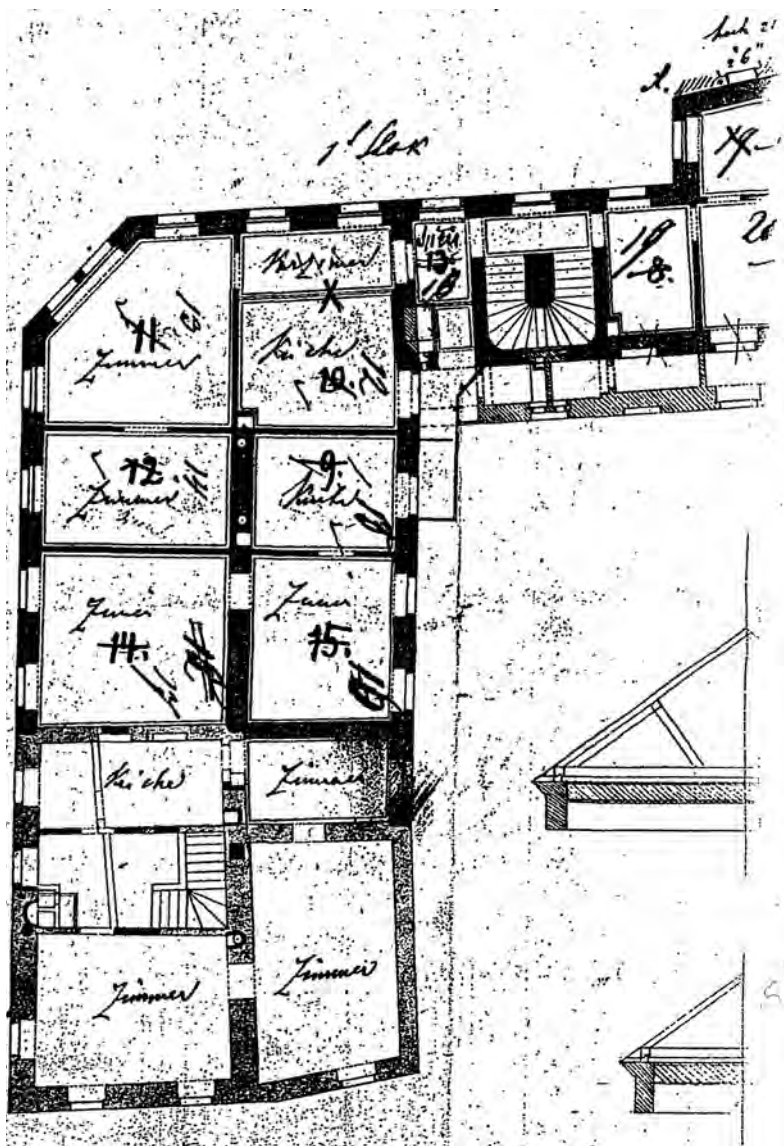
Plánek ukazuje, že do bytů se vcházelo po schodišti z Jilského náměstíčka a pavlačích, které byly ve směru do zahrady.

Vchod do hostince (lokálů i zahrady) v přízemí vedl klenutým průchodem z uličky od sv. Jiljí. Jak jsem již uvedl, v r. 1861 nechal Jan Vocelka zřídit pro snadnější přístup do hostince z Husovy ul. dvoukřídlé dveře v ohradní zdi zahrady vedle domu čp. 237 a na druhé straně v koutě náměstí změnit okno na další přístupové dveře do restaurace. V každém patře domu bylo jedno WC napojené na kanalizaci, což dokládá dobové hygienické poměry.

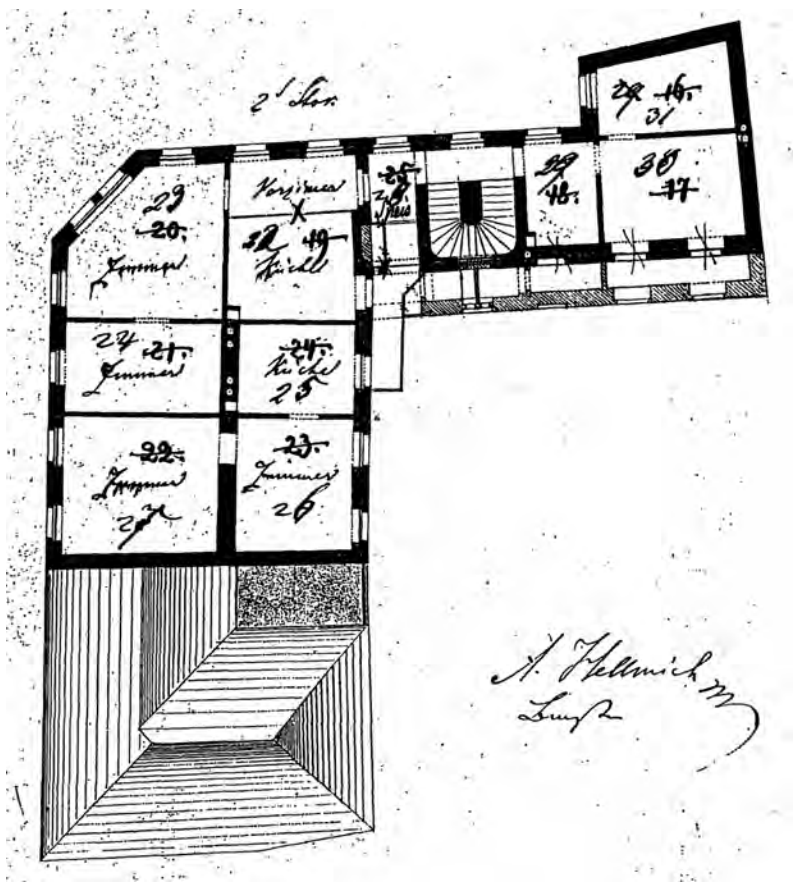
Pro nás je zajímavé, že do plánu jsou vepsány údaje o místnostech a jejich číslování. Opravy číslování zřejmě souvisejí se začleněním suterénu. Čísla místností jsou pak uváděna v rámci číslování bytů v daňových přiznáních. Podle tohoto plánu A. Hellmicha bydleli „páni domácí“ v dvoupokojovém bytě s čísly místností 14 a 15 (po opravě – viz obrázek plánu – č. 16 a 17) v prvním patře. Byt byl zřejmě vybrán pro přístup do hostince a zahrady. To bylo i problémové, jak svědčí policejní zápis z r. 1863 o vyšetřování krádeže. Kateřině Vocelkové byly tehdy odcizeny z bytu (pokoj byl ovšem otevřený) zlaté náušnice, podélně bílé a modře emailované, opatřené červeným kamínkem. Krádež se pravděpodobně nepodařilo vyšetřit.

Obr. 12. Plánek novostavby domu čp. 236-I. Sklep a přízemí domu. (AHMP)

Obr. 13. Plánek novostavby domu čp. 236-I. 1. patro domu čp. 236/I. (AHMP)

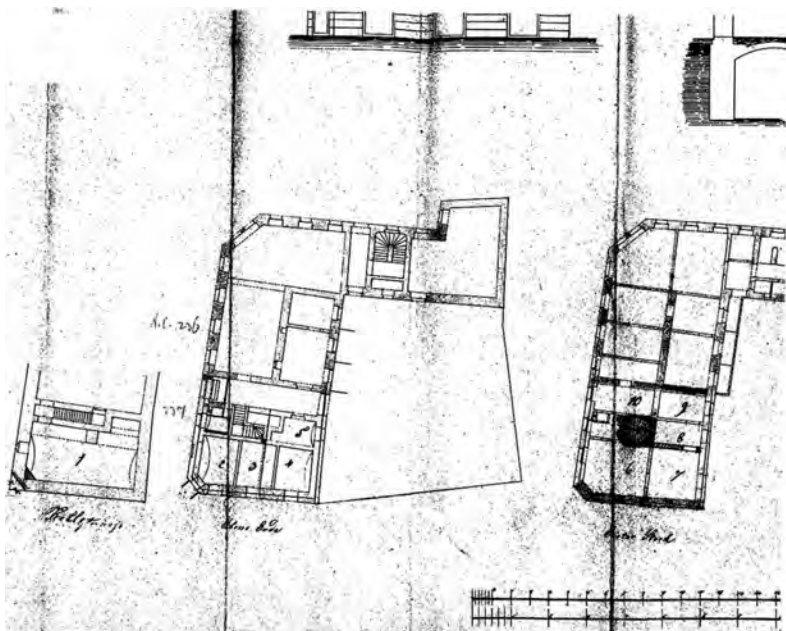

Obr. 14. Plánek novostavby domu čp. 236-I. 2. patro domu. (AHMP)

Novostavba domu čp. 237

Přestavbu domu čp. 237 projektoval stavitel Kašpar Předák. Místní komise plánek projednávala 10. 7. 1860. Před přestavbou zde stál jednopatrový domek, v přízemí se nacházely tři krámy orientované do Dominikánské ul. a další místnost a záchod. Po schodišti se vyšlo do 1. patra, kde byl dvoupokojový byt, kuchyň, spíž a samostatný

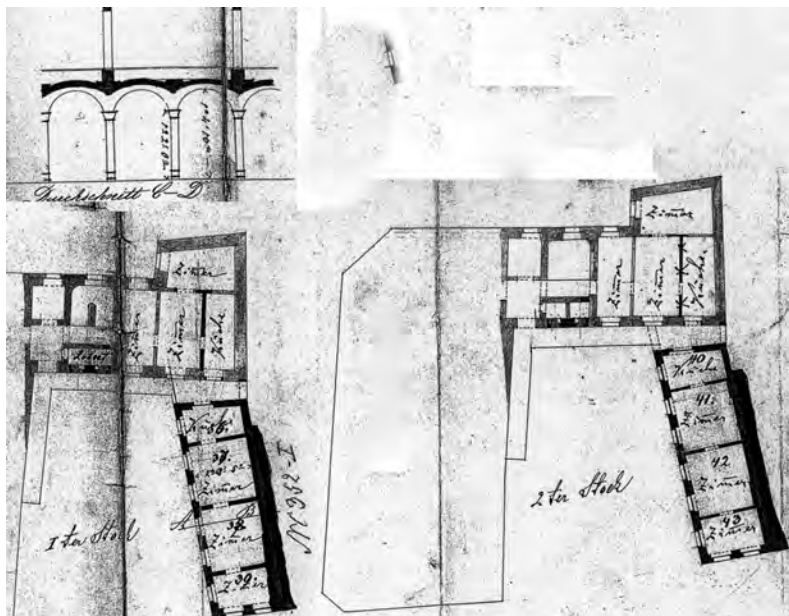
pokoj. V rámci přestavby bylo postaveno nové průčelí do Husovy ul., v suterénu byl postaven klenutý strop a budova zvýšena o druhé patro. Do druhého patra se chodilo po pavlači a předpokojem z domu čp. 236 a nacházel se tam čtyřpokojový byt se spíží. Jeho kuchyně byla v čp. 236.

Obr. 15. Plánek novostavby domu čp. 237. (Stavební archiv odboru výstavby. Městská část Praha 1)

Přístavba jižního jednotraktového křídla r. 1868

Přízemí stavby tvořila arkáda na litinových sloupech, dnes zazděných. Podle Lancingera tam byla tehdy kůlna. V každém z pater byl jeden dvoupokojový byt s kuchyní a spíží. Do bytů se vcházelo pavlačemi prostřední budovy.

Obr. 16. Plánek přístavby jižního jednotraktového křídla r. 1868. (Stavební archiv odboru výstavby, Městská část Praha 1)

V r. 1884 si Kateřina Ludvíková ve své žádosti pražskému magistrátu postěžovala, že musí kvůli dvěma číslům popisným vyřizovat všechnu úřední korespondenci dvakrát a požádala o změnu. 24. září téhož roku vyřídil pražský magistrát tuto žádost kladně a od té doby byla její „usedlost ... vedena toliko pod čp. 236-I s tím, že čísla uliční zůstanou při tomto zjednodušeném číslování nezměněny“.

IV DALŠÍ OSUDY VOCELKOVÝCH

Po smrti manžela zůstává Kateřina Vocelková ve věku čtyřiceti tří let sama s pěti dětmi ve věku od dvaceti jedna do devíti let, zděděným domem a hostinskou živností, ale brzy se znovu vdává. V různých dokumentech posouvá datum své druhé svatby na r. 1872, ale - jak jsem dříve uvedl - vdala se v kostele sv. Jiljí již po půldruhém roce. Její druhý manžel František Ludvík (Franz Ludwig, někde je psaný Franz de Paula Ludwig) byl, jak se říká, „z jiného těsta“ než Jan Vocelka. Povoláním byl aktivní důstojník, později v penzi. Hodností byl c. k. rytmistr (důstojnická hodnost u jezdeckva, ekvivalent setníka), tedy nižší důstojník, v současnosti tomu odpovídá nejspíše hodnost kapitána (někdy je také v německy psaných dokumentech uváděn hauptmann), a sloužil jako ubytovací důstojník (k. k. Platz-Hptm.) na místním „komandu“ v Praze. Byl synem Jana Ludvíka, truhláře z Prahy, kterému se (podle údajů z konskripcí) narodil v r. 1832. Podle těchto údajů by byl tedy o pět let mladší než jeho žena. Jen o málo později, 18. 10. 1871, se ve svatojiřském chrámu po matce vdává dcera Anna. Za manžela si bere Jindřicha Veidiše, narozeného v r. 1845, hudebníka, pozdějšího člena orchestru Národního divadla, kde hrál druhé housle. Jindřich Veidiš ale zemřel již ve svých 48 letech (10. 1. 1894) na „zánět ledvin“ a Anna Veidišová dědí poz-

ději čtvrtinu domu již jako vdova a soukromnice. S Jindřichem Veidišem měli syna Františka (1883) a bydleli nedaleko, v domě U černého orla na Karlově náměstí. V době druhého sňatku své matky byla nejstarší dcera Ludmila již vdaná a měla dvě dcerky (Henrietu a Vincencii – tři a čtyři roky). Jejím manželem byl Vincenc Zrenitzký, narozený v r. 1840 v Brně. S ním se později rozešla, v době, kdy se stala spolumajitelkou domu, byla zapsána jako soukromnice, která „žije od muže odloučeně“. V r. 1910 byla však již vdovou. Nejmladší dcera Vocelkových Marie (Maria) – v době dědictví titulovaná jako „choť rady c. k. zemského soudu v Praze“ – byla jediná z dcer, která jako vdaná bydlela v domě 236, avšak je tam policejně hlášena až v r. 1908. U sv. Jiljí se vdala 23. 7. 1881. Její muž Jaroslav Machačka pocházel z Libáně u Jičína (narodil se 16. 9. 1850) a byl synem okresního soudce Václava Machačky. V době sňatku byl adjunktem c. k. okresního soudu v Nových Benátkách. Také oba starší z jejich tří synů se narodili ve východních Čechách. Od r. 1912 je však Marie Machačková již také vdovou.

Léta po druhém sňatku nepřinesla Kateřině Ludvíkové klidný život. Jak jsem již dříve uvedl, v březnu r. 1878 zemřel ve věku sedmnácti let její mladší syn Ludvík a ani manželství neskončilo dobře. Jak je patrné z dokumentů, snažil se zřejmě druhý manžel vypomáhat s domem i hostincem (k tomu využíval také svoje vojenské konexe), avšak s datem 26. 3. 1886 nacházíme v policejních dokumentech strohé konstatování o jeho úmrtí s tím, že spáchal sebevraždu. O důvodech a okolnostech sebevraždy dostupné prameny mlčí, a tak zůstanou skryté i nám.

V době této rodinné tragédie bylo Vilémovi, staršímu synovi Jana Vocelky, dvacet sedm let a zůstal jediným pokračovatelem rodu po mužské linii a nositelem rodinného jména, což mělo v té době jistě velký význam z více hledisek. V předchozích letech byl podle konskripce „obchodnický uředník“, v r. 1878 pak jako dobrovolník sloužil u 8. dragounského pluku. V té době byla vojenská služba tříletá, do civilu se tedy vrátil asi v r. 1881. V adresáři z r. 1884 je uveden jako obchodník se „zbožím stávkovým a norimberským“ v Husově tř. č. 15, ale v témže roce (4. srpna) žádá magistrát o povolení k provozování „živnosti hostinské a šenkéřské“. Hostinskou koncesi obdržel 6. 11. 1884, zřejmě až na druhý pokus, neboť v dokumentu se píše: „Magistrát

král. hl. města Prahy na základě rozkladu Viléma Vocelky změňuje svůj výměr a uděluje mu žádané povolení k provozování živnosti hostinské a šenkéřské s právem k výčepu piva, k připravování a podávání pokrmů a kávy a k držení dovolených her.“ Stal se hospodským v č. 286-I ve známém zájezdním hostinci „U Valšů“ a s datem zápisu 30. 11. 1884 ho také nalézáme v seznamu hostinských – *Verzeichnis Mitglieder der Schenker Confraternität*. (Jako domovská adresa je v jeho žádosti magistrátu uveden stále ještě dům čp. 236-I, Husova tř.) Jeho nová kariéra však nebyla vůbec náhodná, následovala po jistě velkém životním rozhodnutí – 5. 6. 1884 se totiž žení u sv. Markéty v Břevnově s Janou (Johannou) Wagnerovou, vdovou po Františku (Franzi) Wagnerovi (1824–1882), měšťanu a majiteli domu v Praze, kterým byl právě zmíněný dům čp. 286-I „U Valšů“ v původně Svatoštěpánské ulici, od 17. stol. Poštovské, později Staré poštovské ulici, dnes ulici Karoliny Světlé. František a Johanna jej zakoupili v r. 1879, každý polovinu, a v r. 1883 po Františku Wagnerovi dědili jejich nezletilí synové František (nar. 1864) a Adolf (nar. 1866), každý čtvrtinu. Svědkem ženicha byl švagr Jindřich Veidiš. Johanna Wagnerová, roz. Tomannová, pocházela z Dobříše, byla druhou manželkou Františka Wagnera, o osmnáct let mladší, narodila se 9. 2. 1842. Zachoval se její úřední popis. Měla být vyšší postavy, rusých vlasů, oválného obličeje s modrýma očima a souměrných rysů. Byla zřejmě rázného povahy. V policejní dokumentaci nacházíme např. její ostře formulovanou stížnost na Český veslařský svaz, který si vzal do zástavy loď jejího syna (v ceně 160 zl.), dlouhodobě kotvící poblíž jejich přístaviště, a vyžadoval 35 zl. nesplaceného nájmu. Je to mimochodem také doklad jisté movitosti rodiny. Její podpisy na dokumentech, kostrbaté a ve tvaru Vocilková, používané v německy psaných dokumentech, však nesvědčí nijak o úrovni její gramotnosti. Druhým sňatkem však pro Johannu nastala také co do věku jiná situace, neboť Vilém Vocelka byl naopak o sedmáct let mladší, v r. 1884 mu bylo 25 let, zatímco nevěstě již čtyřicet dva. Lze se jen dohadovat, do jaké míry byl tento věkový rozdíl příčinou jejich poměrně krátkého soužití. V r. 1889 podle tržové smlouvy prodává Johanna a oba již zletilí synové dům, novými majiteli jsou Antonín a Vilemína Vopičkoví, každý vlastnil jednu polovinu. V pražském adresáři z r. 1891 je také uveden jako hostinský U Valšů Josef Šebesta,

neboť podle podání na magistrát se v tomto roce „Johanna Wagne-
rová, provdaná Vocelková provozování živnosti bez výjimky vzdává“. Zdá se však, že tak učinila s časovým zpožděním, protože již v r. 1889 je „U Valšů“ hostinským jistý Švarc. Co vedlo rodinu k prodeji domu, se dnes již nedozvíme. Mohly to být rozpory mezi manžely, ale také přání již dospělých synů. V policejních dokumentech z 30. 7. 1891 je stále ještě Vilém Vocelka uváděn jako hostinský, ženatý s Johanou roz. Tomanovou, bydlí ale na Žižkově v čp. 687, zatímco Johanna uvádí jako adresu čp. 12 na Purkyňově nám. na Vinohradech. V žádosti o pas z r. 1899 je uvedeno, že s manželem nežije již 13 let. To by jejich rozchod datovalo již do r. 1886–1887. O úplném obratu v životě Viléma Vocelky však svědčí údaje z r. 1893. V té době (nebo již nějaký čas předtím) změnil zaměstnání a celou svoji dosavadní profesní orientaci, opustil dosavadní dráhu obchodníka a hostinského a stal se ve věku již po třicítce soudním zapisovatelem, úředníkem zemského soudu v Praze. V dokumentech je uváděn jako kancelářský pomocník (1893), zapisovatel zemského soudu (1896), soudní zapisovatel, výpomocný úředník u c. k. zemského soudu v Praze (1897) apod.

V těchto letech jeho matka stále pronajímala hostinec „U Vocelků“ různým nájemcům a bylo by zajímavé – i když dnes samozřejmě nemožné – se dozvědět, proč nesvěřila podnik, alespoň na zkoušku, svému synovi. Pravděpodobně to nebylo pro rozpory v rodině, nabízí se totiž, že k práci soudního zapisovatele – tak odlehlé jeho dosavadní praxi – mu mohl pomoci jeho švagr Jaroslav Machačka, v té době adjunkt u tohoto soudu, který nakonec dovršil svoji profesní kariéru jako vrchní zemský soudní rada. Vilém ke své nové práci neměl žádnou zvláštní kvalifikaci. Žádné vyšší vzdělání nezískal, uměl jen číst a psát, ale vydržel v tomto zaměstnání celý život a do penze odešel jako vrchní soudní oficiál, což i přes povýšení ovšem bylo místem stále v úrovni nižšího úředníka. Ostatně s někým s vyšším vzděláním se v rodině Vocelkových v této době nesetkáme, až v další generaci, např. u Františka Veidiše, vrchního účetního ředitele hl. m. Prahy, nebo JUDr. Bohumila Machačky, přednosty mag. úřadovny v pražských Koš-
řích, či Jaroslava Machačky, který byl bankovním úředníkem, apod. V devadesátých letech byl tedy osobní život Viléma Vocelky poněkud neurovaný. S manželkou již od konce osmdesátých let nežije, ale

nenacházíme žádný doklad, že by tento stav byl právně řešen, a tak, ačkoliv žije mimo manželství, před zákonem je stále manželem Jany Wagnerové. V souvislosti se změnou profese je také pravidelně uváděno, že je zcela nemajetný a policií je několikrát poptáván, neboť střídá často bydliště. Například podle adresáře pro r. 1896 bydlí na Žižkově v Cimburkově ul. č. 14, ještě v téže roce jej nacházíme v Holešovicích, kde má bydlet v čp. 735 a později 597. V r. 1898 je již přestěhován do Karlína čp. 73, ale tam podle policejní přihlášky nebydlí sám, ale s o pět let mladší svobodnou Františkou (Francziskou) Flossovou (nar. 26. dubna 1864), dcerou řezníka z Přelouče. I když to nebylo výslovně zaznamenáno v policejních přihláškách, bydleli spolu již dříve, jak dokládají shodné adresy. V Karlíně měl Vilém Vocelka menší problém. Jak se dozvídáme z protokolu, vlastnil malého žlutého ratlíka, který na chodbě domu 73 kousl do levého stehna a zranil dvánáctiletou dceru strojvedoucího Annu Vrbovou. Dítě bylo ošetřeno a pes po prohlídce zvěrolékařem byl shledán „úplně zdravým“. Příslušné potvrzení bylo k protokolu přiloženo. Při této příležitosti si vyžádal c. k. zemský a trestní soud v Praze – XV. oddělení, kam se případ s ratlíkem dostal, „vysvědčení o mravech a jmění Viléma Vocelky, 39 roků starého, zaměstnáním soudního zapisovatele“. Z odpovědi okresního soudu pro přestupky se dozvídáme, že do té doby již „spáchal“ přestupky dva, z nichž větší podle výše pokuty (10 zl. nebo 48 hodin vězení) byl za neošetřený chodník. Tehdy – v době, kdy byl ještě hostinským, tuto pokutu neúspěšně odmítal s tím, že uvedený chodník každého dne „řádne pískem posypá“. Za incident s ratlíkem mu byla soudem uložena pokuta 3 zl. nebo 12 hodin vězení. Pokutu podle protokolu V. Vocelka „bývalý hostinský“ vyrovnal. V protokolu je také znovu uvedeno, že „nemá vůbec jmění“.

Johanna Vocelková (Wagnerová), která je v adresářích uváděna jako soukromnice, bydlí koncem devadesátých let opět na Starém Městě, v ulici Na můstku, v domě 380/1 jménem „Zlatá loď“. Ačkoliv s Vilémem Vocelkou již třináct let nežije, je podle zákona stále jeho manželkou, a ani jeden z nich proto další manželství uzavřít nesměl. V roce 1899 si Johanna zažádala o pas a jako cíl cesty uvedla ruský Saratov. Do dalekého povolžského města odjela za svým mladším synem z prvního manželství Adolfem, který v Rusku dlouhodobě pobýval a v té

době v Saratově pracoval jako sládek. Tam se mu také v r. 1898 narodil syn Jiří. Výkaz o listu cestovním dostala Johanna Vocelková 11. července 1899, ale cesta se pro ni stala osudnou. V listopadu téhož roku Johanna v Saratově ve věku 57 let umírá. Okolnosti smrti nejsou v listu nijak popsány, rusky a německy je však v dokumentu zdůrazněno, že byla pohřbena katolickým knězem na katolickém hřbitově. Úmrtní list je podle matriky ve sv. Jiljí datován až 13. února 1900. Jako vdovec pak Vilém Vocelka záhy legalizuje svůj dosud volný vztah s Františkou Flossovou, a tak již 24. dubna 1900 se koná ve svatojilském kostele jeho druhá svatba. Jako svědkové jsou uvedeni Čeněk Batěk, holič z čp. 235-I, a hodinář Tomáš Pokorný z čp. 1461-II – tentokrát tedy nikdo z rodiny. V době svatby již také byli po smrti oba rodiče nevěsty. V r. 1899 končí „putování“ Viléma po nájemných bytech a podle policejní přihlášky bydlí od té doby opět v rodném domě čp. 236-I, kde pak i po svatbě manželé žijí. Dlouhý společný život však osud Vocelkovým nedopřál. Ani ne po roce nacházíme v matrice zesnulých svatojilské farnosti zápis o úmrtí Františky Vocelkové. Zemřela 6. ledna 1901 ve věku 36 let na tuberkulózu, jíž mohla předtím trpět již delší čas. Dvojnásobným vdovcem však Vilém Vocelka překvapivě dlouho nebyl. Již 3. června téhož roku – tedy po pěti měsících od úmrtí druhé manželky, kdy – jak se říká – téměř ještě neoschly čerstvé květiny na jejím hrobě – se žení potřetí. Jeho třetí ženou se stala Johanna Krafferová nar. 12. května 1861 v Praze v čp. 777-I (Na Františku). Její otec Vincenc Kraffer byl obchodníkem v čp. 785 v Holešovicích, a tak – zřejmě věren rodinnému prostředí – si Vilém vzal opět manželku ze živnostenské rodiny. Svatba se konala v holešovickém kostele sv. Klimenta. V těchto souvislostech se přirozeně nabízí jedno z možných vysvětlení brzké svatby. Jak dokládají policejní přihlášky, Vilém Vocelka nějaký čas v Holešovicích bydlel, takže není vyloučené, že se již předtím s Johannou Krafferovou znal. Svědky měli snoubenci z rodiny. Svědkem Viléma byl rada c. k. zemského soudu Jaroslav Machačka a nevěsty její bratr Rudolf Kraffer, zaměstnáním úředník. V matričním zápise nacházíme i některé zajímavosti. Například otec Vilémovy matky Kateřiny Václav Doležal, který byl v době jejího narození podruhem a později domkářem ve Vodolce (Odolena Voda), je zde uveden jako hokynář z Prahy, a z předchozích sňatků Viléma je zaznamenán

jen poslední s Františkou Flossovou. Třetí manželství Viléma Vocelky s Johannou Krafferovou skončilo až její smrtí 7. října 1932, přičemž celých třicet jedna let manželé bydleli v domě 236-I. 6. prosince 1903 se jim zde narodila dcera, jediné dítě starších rodičů, kdy matce bylo 42 a otci 44 let. Při křtu u sv. Jiljí dostala jméno Marie Ludmila Anna Kateřina Johana – což byla jména všech tet, matky a babičky. Kmotrou malé Marie je teta Marie Machačková a kmotrem její manžel, soudní rada Jaroslav Machačka. Jejího narození se však babička Kateřina již nedočkala. Zemřela 28. června 1903 ve věku 76 let. Předtím, 15. června 1903, byl učiněn do katastrální evidence pražského Starého Města zápis, jímž se s odvoláním na notářský spis z 23. března téhož roku vkládá vlastnické právo (bez udání ceny majetku) na Ludmilu Zrenickou, Annu Veidišovou, Marii Machačkovou a Viléma Vocelku, a to každému na jednu čtvrtinu domu 236, stavební parcely 381 a pozemkové parcely (zahrady) 31/2. Zároveň získávají také předkupní právo. Ve smlouvě nebyla uvedena cena předávaného majetku. Sourozenci společně spravovali zděděný majetek až do r. 1919, a zdá se, že bez větších problémů. Jako správce domu (kde také s rodinou v bytě č. 10 dlouhodobě bydlel) zastupoval vlastníky Vilém, který také vyřizoval úřední korespondenci. Z r. 1904 se dochovala poslední Přiznávka nájemného k vyměření poplatku z nájemného, která dává přibližnou informaci o příjmech z domu a restaurace, kterou ovšem nemáme, pokud se týče výdajů, a tudíž i čistého zisku. Podle této přiznávky se pohyboval roční příjem z nájemného kolem 12 000 zlatých, z toho nájemné z provozu restaurace tvořilo asi čtvrtinu. Nájemcem hostince byl v tomto roce Měšťanský pivovar na Královských Vinohradech. Přiznávka obsahovala 14 označených a 2 neoznačené položky. Při srovnání s předchozí přiznávkou z r. 1884, která měla 11 položek, tedy přibýlo pět placených nájemních jednotek, ačkoliv se nijak nepřistavovalo. Vysvětlením mohla být adaptace některých nevyužitých prostor pro krámy (o čemž svědčí i žádosti stavebnímu úřadu o povolení k zřízení výkladních skříní) nebo rozdělení některých velkých bytů. Mezi nájemci nacházíme i hodináře Tomáše Pokorného, kterého jsme již poznali jako svědka při druhém sňatku Viléma Vocelky. Podle údajů přiznávky patřili nájemníci v r. 1905 co do sociálního a profesního složení stále spíše ke středním vrstvám, i když mezi nimi již nenacházíme známější

osobnosti, jako tomu bylo v předchozích příznávkách. Jako správce domu zařizoval Vilém Vocelka také drobné stavební práce, mj. i natírání fasády. Víme tedy, že fasáda domu 236 směrem do Husovy ul. měla od r. 1916 šedou barvu, zatímco ke kostelu dominikánů zůstal domu starý zelený nátěr.

I po prodeji domu bydleli Vocelkovi v domě. Až po smrti manželky se Vilém Vocelka již jako důchodce (měl penzi ve výši 545 korun) v r. 1934 z domu čp. 236 odstěhoval, a to na Smíchov do Švédské ul. č. 1137/28 a později v r. 1938 do Holečkovy ul. č. 705/21, kde bydlel v domácnosti dcery Marie. Ta se 15. 7. 1929 vdala za ing. Štěpána Šmelu (nar. 2. prosince 1905 v Kladně-Kročehlavech). Vilém Vocelka prožil poslední léta jako „chovanec sociálního ústavu“ v Horní Krči, tj. v Masarykových domovech, které byly otevřeny v r. 1929. Proč právě zde nám osvětlí informace, že centrálním ředitelem Masarykových domovů je v té době synovec František Veidiš. V tomto zařízení také V. Vocelka 6. září 1941 ve věku 82 let umírá, právě v době, kdy od dubna 1941 byly Masarykovy domovy změněny na německý vojenský lazaret a chovanci byli postupně stěhováni do jiných zařízení. Jeho smrtí končí po mužské linii tato větev rodu Vocelků spjatá s domem 236.

Zdá se, že dcera Marie neměla děti. S manželem žila v době otceva úmrtí ve Zlíně, její muž pracoval během války jako vedoucí konstrukce Zlínských leteckých závodů. V r. 1943 se Marie Šmelová zřejmě sama vrátila do Prahy, kde je hlášena ve Strašnicích, Na Třebešíně čp. 1295, a manžel bydlel v Baťově (Otrokovice), po válce se pak stal ředitelem závodu v Mladé Boleslavi. Byt Na Třebešíně je však veden nejméně do r. 1960 na jméno ing. Štěpána Šmely. Jeho rodinný stav není v dokumentech vůbec zmíněn. Podle nedatovaného vpisku v pobytové přihlášce se měl znovu oženit s o dvacet let mladší ing. L. Sykytovou. Poslední pobytová informace o Marii Šmelové, roz. Vocelkové, je ta již uvedená z r. 1943 a v dostupné relevantní evidenci (hlášení o trvalém či přechodném pobytu, evidence zemřelých apod.) se žádnou další informací o ní již nepodařilo zjistit.

V

RESTAURACE „U VOCELKŮ“

...bloudíme ulicemi hospod a chrámů...

Václav Hrabě

Zřídit a provozovat restauraci bylo jistě podnikatelským záměrem (jak bychom řekli dnešními slovy) Jana Vocelky, který chtěl stavbu domu uskutečnit. A tak byla restaurace jako denní a zahradní otevřena zřejmě již v době kolaudace domu, tj. v r. 1856.

V této podobě fungovala sedmdesát let, a to až do r. 1926, kdy byl podnik přestěhován do suterénních prostor domu a změnil se v noční podnik. Je zajímavé, že do té doby byl používán převážně název restaurace podle majitele „U Vocelků“, ale pro vzniklý noční lokál se již běžně používal tvar „U Vocílků“. Toto označení nesl např. i neоновý nápis do Husovy ul. z třicátých let.

Restaurace. Její místnosti a zahrada

Podle Hellmichova projektu a popisu domu z r. 1856 (viz kapitolu „Ze stavební historie“) měla restaurace v suterénu pivní sklepy, lednici a komoru na dřevo, v přízemí v dnešních místnostech knihovny (kancelář 2a a část depozitáře) kuchyň a funkčně blíže neurčený pokoj, vlastní restaurační místnosti byly v dnešních pracovních knihovny 7 a 8a (nálevny), hlavně však v prostoru dnešní studov-

ny (3a). Pivní kvelb, který je uváděn ve výčtu, se nacházel zřejmě v prostoru kolem dnešní kanceláře 10a. Vedle komory byla umístěna restaurační toaleta. Ačkoliv součástí žádosti o udělení koncese (a těch – jak uvidíme – bylo průběžně hodně) měl být i plánek restaurace, dochoval se náhodně pouze jeden z období kolem r. 1903. Jednoduchý náčrt ukazuje, že prostor restaurace se změnil pouze funkčně. Hlavní místnost je označena jako velký sál, chybí prostory označené jako nálevny, dřívější pokoj je jmenován jako menší sál a místo dřívější kuchyně je uveden malý sál pro uzavřenou společnost. Kde byla nově umístěna nezbytná kuchyň, plánek nezachycuje. Přesnost náčrtu je ovšem sporná, neboť tehdejší nájemce na jiném místě uvádí, že hostinec se skládá z jedné větší a jedné menší místnosti, kuchyně a zahrady. Hostinec měl ale ještě další prostory. V inzerátu z r. 1910 nabízí hostinský F. Šmejce také „spolkové místnosti k zadání“. Prostory pro různé spolky hostinec nabízel i dříve. Nepřímo o tom svědčí i vyšetřování krádeže velocipédu v místnosti, „jejíž okno vede do Jilské ul.“, v r. 1900, kterou měl tehdy pronajatou spolek holičů. Tyto místnosti mohly vzniknout v prostoru původního pivního kvelbu, ale také, kdybychom důsledně vyšli z plánu, časově nezjistitelným zrušením bývalých náleven.

Pokud běží o vnitřní vybavení místností restaurace, jsme odkázáni také na inzeráty. C. Trinner např. uvádí jeden kulečník, F. Šmejce dva francouzské kulečníky.

Původně byla mezi farou a domem „U Sladkých“ prostorná ohrada na dřevo, na jejímž místě pak na pozemkové parcele 31/2 ve výměře 345,30 m² vznikla domovní zahrádka domu 237, pozdější zahrada restaurace, formálně když živnostenský úřad potvrdil Janu Vocelkovi v koncesi, že patří k provozovacím prostorům jeho hostince. Ze strany, kde nebyly domy, tj. od Husovy ulice, byla restaurační zahrada oddělena vysokou ohradní zdí. V jihovýchodním koutě zahrady stál zahradní altán se čtyřmi zděnými sloupy podepírajícími dřevěný strop s terasou. Po postavení jednotraktového křídla v r. 1868 tvořila spodek stavby a jižní stranu zahrady arkáda na litinových sloupech. Zde měla podle Lancingera také stát kůlna sloužící jako skladiště náradí, uhlí a palivového dříví. Do restaurace i zahrady se vstupovalo (jak již bylo zmíněno) domovním průjezdem z dnešní Zlaté uličky. Po pra-

vé straně průjezdu byla schodiště do prvního patra a sklepa, dále podle popisu tři krámy, místnost a záchod. Další přístup byl od r. 1861 z Husovy třídy dvoukřídlými dveřmi v rohu ohradní zdi u domu 237. V r. 1863 pak požádal Jan Vocelka o povolení přestavět okno v koutě Jilského (Dominikánského) nám. na nové dveře do restaurace. Jak bylo tehdy obvyklé, měl hostinec také veřejný pisoár „přístupný širšímu obecnstvu“, zřízený v r. 1884 pro „zahradní místnosti“ na žádost magistrátu. Pokud běží o zahradu restaurace, nejsme odkázáni pouze na slovní popis, neboť máme k dispozici již její fotografie. Zahrada restaurace je vůbec prvním snímkem souvisejícím s domem 236-I. Je datován kolem r. 1910 a – kromě zeleně – ukazuje zřejmě prostor, jak vypadal po desetiletí, neboť poslední zmínka o stavebních úpravách je z r. 1875, kdy se opravoval altán.

Obr. 17. Pohled do zahrady restaurace U Vocelků z doby kolem r. 1910. První zachovaná fotografie zachycující partii domu čp. 236-I. (AHMP)

Snímek dokumentuje důležitost zahrádky již pro její velikost a kapacitu. Jako hostinsky využívaný dvorek si ostatně větší část bývalé zahrady pamatuje z devadesátých let ještě řada našich pracovníků. Jako letní zahrádka sloužil tehdy dvůr denně od 16.00 hod., a to až do povodně 2002. Jistým problémem při jejím provozu byl hluk. V tomto směru jsem ale nenašel za celou dobu existence hostince žádnou stížnost nájemníků, i když sem vedla okna bytů a přístupové pavlače. Co bylo ovšem úředně řešeno, byly koncerty a různé produkce, které se často v zahradě pořádaly, zejména v neděli. Při jejich povolování jevila policie obavy z rušení pobožností u sv. Jiljí. Z obsáhlé argumentace ze strany nájemců jsou pozoruhodné např. poukazy na „husté koruny stromů“, které tlumí hluk. I podle fotografie vypadá zahrada jako příjemné místo ve stínu stromů a hostinští také na její jistou atraktivitu spoléhali.

Zahrádka také (byť sezónně a podle počasí) zvyšovala kapacitu restaurace, která mohla být celkově značná. V dokumentech o tom nacházíme zmínku až z dvacátých let, kterou ovšem, protože se restaurace v zásadě prostorově neměnila, můžeme vztáhnout i na předchozí léta. 15. 9. 1920 (nájemcem byl tehdy František Kučera) se konala v restauraci schůze „odborových organizací zaměstnanců kinematografických v Praze“ a podle policejního hlášení nebyla ten den dodržena policejní hodina, po schůzi po dvanácté hodině „sedělo v hostinci asi sto hostů a hostinský čepoval ještě pivo“.

Hostinský Jan Vocelka

Založením a provozováním poměrně velkého hostince projevil Jan Vocelka jistou podnikatelskou odvahu, neboť v okolí bylo více restauračních zařízení a v průběhu let se jejich počet spíše zvyšoval. (Umožňovala to také pasterace piva, která se rozšířila kolem poloviny 19. století. Prodloužení spotřební lhůty piva zásadně ovlivnilo jeho distribuci mimo místo výroby.) Například v odborném časopise *Hostimil* věnovaném živnosti hostinské a výčepnické vyšel v r. 1901 (č. 21, s. 243) článek „Přehled živností hostinských a výčepnických“. Podle něj připadalo na 38 338 obyvatel Starého Města v tomto roce 250

hostinců a výčepů, tj. jedna živnost hostinská a výčepnická na 153 obyvatel – a to ještě nebylo do přehledu zahrnuto 24 tzv. kořalen. Článek také uvádí, že „průměrný výtěžek na jednu činnost hostinskou v obvodu společenstva nepřesahuje 400 zl. ročně“.

V době kolem poloviny století vznikaly plzeňské pivnice např. U Pinkasů (1843), U tygra (1855), zdá se však, že Jan Vocolka se přidržel lacinějšího smíchovského Prazdroje a širší nabídky jídel. Nepodařilo se sice dohledat žádný jídelní lístek nebo inzerát z jeho doby, ale existují pozdější dokumenty, které toto zaměření služeb hostince dokládají. Dochoval se zato reklamní inzerát v *Prager Telegrafu* z r. 1867, kterým Jan Vocolka zve na koncert smyčcového orchestru do své zahradní restaurace.

Prager Telegraf.
Montag den 13. Mai 1867.
Druck und Verlag der Buchdruckerei von A. Neun, Kolowratstrasse „in 3 Linden“ Nr. 254

In WOZELKA'S Garten-Restoration
spielt heute
BASCHA
mit seinem grossen
Streich-Orchester.
Entrée 10 kr.

Mineral-Wasser-Depot
des A. W. Segrat, neue Allee Nr. 58-2.
Im Laufe der Sommer-Saison langen wöchentlich frische Zufuhren von allen gangbaren Sorten.

Obr. 18. Reklamní inzerát Jana Vocolky v *Prager Telegrafu* z 13. 5. 1867. (Národní archiv)

Také pozdější nájemci hostince v zahradě pořádali obdobné kulturní a zábavné akce (např. nájemce Stanislav Musil inzeruje v r. 1905 každý čtvrtek, neděli a svátek koncert kapely pana Václava Janouška) a zahrada poskytovala prostor i pro početnou společnost a akce různých spolků. Kolik hostinec Janu Vocelkovi ročně vynášel, se dnes již nedozvíme ani přibližně (nemusel celý zisk vykazovat), žádné úřední daňové dokumenty se nedochovaly, pouze známe již dříve zmiňovaný údaj o ročním nájmu ve výši 420 zl. z příznávky pro r. 1861 a 1864.

V r. 1916 vyšel v *Hostimilu* vzpomínkový článek J. L. Hrdiny o kavárně „U sokola“, zmíněné zde již v úvodní kapitole. Autor píše: „Naše stará studentská kavárna v letech sedmdesátých stávala v Husově třídě vedle populární restaurace U Vocílků“ (*Hostimil*, 1916, č. 5, s. 75). Léta práce byla tedy úspěšná, a jak svědčí i jiné ohlasy, Jan Vocelka po sobě zanechává známý a zřejmě i prosperující podnik.

Jaké to tehdy bylo žít se jako hostinský - hostinští, hostinské živnosti a úřady

Podle živnostenského řádu, který byl zaveden v Rakousku v r. 1860 a který platil na našem území až do roku 1965, patřilo hostinství a výčepnictví mezi koncesované živnosti, tj. k jejich provozování musel mít její majitel úřední povolení, koncesi. Uděloval ji živnostenský referát Magistrátu hl. města Prahy na základě žádosti a úřad o jejím vyřízení informoval následně policejní ředitelství. Po smrti manžela v r. 1870 mohla vdova Kateřina podle živnostenského řádu na základě jeho koncese (musela existovat, neboť bez ní nemohla být restaurace provozována) po dobu vdovství (výjimka platila i pro nezletilé děti do jejich zletilosti) hostinec dále provozovat. Bylo to tzv. vdovské právo, stačilo pouhé oznámení. Vdova Kateřina se brzy znovu provdala, ale nový manžel - c. k. důstojník - její zděděnou živnost provozovat nemohl, a tak začala hostinec pronajímat. To pro ni nebylo jediné možné řešení. Restauraci mohl např. na koncesi majitele provozovat i pachtýř nebo zaměstnanec, tzv. náměstek. Počet hostinců a výčepů, které nevedli jejich majitelé, držitelé koncese, se postupem let zvětšoval, a tak např. v r. 1900 se v již zmíněném *Hostimilu*

(č. 7, s. 1) píše, že v Praze téměř již polovina skutečných hostinských nejsou vlastníci, nýbrž jen „robotníci v hostincích“. V následujícím roce se tímto problémem zabývalo i c. k. místodržitelství. Jeho údaje však uvádějí pro Prahu pouze 22% takových podniků, ale i tak je to považováno za negativní jev a trend. K této situaci přispívaly také velké pivovary, které si pro zajištění svého odbytu pronajímaly hostince i za cenu, že přeplácely dosavadní nájemné, a pak dodaly do hospody svého „podsudníka“, který vyrovnával nájemné formou poplatku z vyčepovaného sudu. Také restauraci „U Vocelků“ měl – zřejmě krátce – pronajatu Měšťanský pivovar na Královských Vinohradech. Je zaznamenán jako nájemce v příznávce nájemného za dům 236-I na r. 1905 a jeho celoroční nájemné činilo 3632,80 korun. Jak již bylo uvedeno, Kateřina Vocelková se rozhodla pro pronájem, zjednodušeně řečeno, provozních prostor nájemci, který v nich provozoval restauraci ve své režii a byl často v úřední korespondenci oslovován jako majitel živnosti. Vocelkovi hostinec takto pronajímali po celou dobu, co dům vlastnili, a to i v letech, kdy již dospělý Vilém Vocelka sám dočasně jinde jako hostinský pracoval. Někteří nájemci si podle živnostenského rejstříku zažádali o koncesi, kterou pak s určitým časovým odstupem obdrželi, jiní ji zřejmě již vlastnili (měla osobní charakter) a zažádali pouze o její přeložení. Tak či onak, nájemci museli obdržet svolení živnostenského úřadu, které bylo podmínkou pro provozování hostince, a také společenstvu složit tzv. inkorporační poplatky. Než koncesi nebo svolení úřad vydal, měl zkoumat vhodnost podnikání z hlediska místní potřeby a od r. 1883 také spolehlivost žadatele. U hostinské a výčepnické živnosti se navíc žádala tzv. bezúhonnost. Referát se za tímto účelem občas dotazoval místních úřadů mj. na zachovalost žadatele, sledoval počet stávajících hostinců v místě apod. Při změně provozované restaurace živnostenský úřad vhodnost přeložení koncese opět nově posuzoval. Úřední úkony s tím spojené byly samozřejmě zpoplatněny, v sedmdesátých letech 19. stol. bylo nutné žádost o koncesi opatřit čtyřzlatkovým kolkem, v době první republiky (1929) se platilo např. za povolení přenesení koncese nejméně 125 Kč. V praxi se vyřizování žádostí ohledně živnostenských povolení často neshodovalo se skutečným stavem, a tak někdy obdrželi nájemci hostince „U Vocelků“ např. povolení k přenosu kon-

cese v době, kdy jiný podnik již vedli, apod. Ze strany hostinských bylo také v průběhu let z důvodu rostoucí konkurence silně kritizováno příliš benevolentní udělování koncesí živnostenskými úřady, a aby živnost nemohl provozovat jakýkoliv žadatel, požadovaly hostinské organizace zavedení průkazu způsobilosti. Tak měla být převedena činnost hostinská z kategorie volných do kategorie řemeslně provozovaných či koncesovaných. Vlastnictví průkazu způsobilosti se mělo požadovat i u zástupců (náměstků) (*Hostimil*, 1900, č. 18, s. 1). Mnohaletý boj hostinských organizací za zavedení průkazu způsobilosti byl však dlouho bezúspěšný. Povinnost jej vlastnit, a to při žádosti o hostinskou koncesi, byla schválena až v r. 1927.

V profesním světě pohostinství a výčepnictví se samozřejmě objevovaly i mnohé další problémy a požadavky. Abychom si alespoň částečně představili tehdejší svět hostinců a hostinských, všimněme si těch z nich, které nám dnes již připadají silně dobové. Před světovou válkou to byl např. dosti intenzivní boj proti ženské obsluze v hostincích, která ubírala práci mužům, živitelům rodiny. Jak se tehdy psalo: „V zásadě nedalo by se ničeho namítati proti používání číšnic v činnosti hostinské - kdyby tu nebylo obtížného pudu pohlavního ... žena patří do rodiny...“ (*Hostimil*, 1900, č. 20, s. 222). Ještě v r. 1909 vydalo místodržitelství výnos živnostenským úřadům, aby zakazovaly ženskou obsluhu z důvodů mravnostních a zdravotních. Marný boj se dlouhá léta také vedl proti obchodu s pivem v lahvích, o jeho „vymanění z rukou maloobchodnictva“ (*Hostimil*, 1900, č. 16, s. 177). Počátkem 20. stol. se vedla kampaň proti tzv. automatickým bufetům a diskutovala se oprávněnost volného prodeje doutníků v hostincích a výčepech, obecně bylo kritizováno používání papírových ubrousků místo látkových. Jiné požadavky byly pochopitelné, např. úsilí, aby „tužbám pomocnictva zavedením nedělního klidu resp. náhradního dne odpočinku vyhověno bylo“.

V r. 1897 píše tehdejší nájemce „U Vocelků“ Celestin Triner v žádosti o povolení koncertů: „Ke kroku obmyšlenému přiměla mne těžká finanční tíseň, jež živnost hostinskou za nynějších neutěšených poměrů krutě stíhá.“ Náš hostinský vedle nájmu musel vydělat na přímé i nepřímé daně a poplatky. Byly to všeobecné c. k. daně (všeobecná daň výdělková pro provozování živnosti a osobní daň z příjmu).

V r. 1902 byla zavedena zemská daň ze spotřeby piva, která ovšem měla za následek zdražení piva hostinskými (o něco větší, než činila zmíněná dávka). Dále byl od hostinských vybírán zvláště kritizovaný obecní poplatek, tzv. pivní krejcar, součást příjmů obce, která určovala jeho výši. Od r. 1808 byli hostinští povinni platit pravidelný roční příspěvek do policejního fondu. Zvláště ovšem hostinští platili při tanečních zábavách za „dodanou policejní asistenci“ (*Hostimil*, 1904, č. 36, s. 209). Za léta 1888–1890 se dochoval Seznam majitelů živností hostinských a šenkéřských, kteří jsou povinni přispívat do policejního fondu, kde najdeme i čtyři jména nájemců restaurace U Vocelků. V devadesátých letech si hostinští stěžují, že příspěvek „obnáší při větších živnostech až i 60 zl. ročně“, což mohl být i případ zdejšího hostince. V Praze se pak v r. 1905 hostinským společenstvům podařilo ojedinele prosadit zrušení povinnosti platit policejní příspěvek.

Zatížením byly i poplatky spojené např. s pořádáním hudebních zábav a tanečních zábav s hudbou. Zemský zákon z r. 1894 zavádí platbu tzv. hudebného, které má „platit každý hostinský, jenž při provozování živnosti hostinské a výčepnické pořádá nebo dává pořádati během roku zábavy hudební nebo taneční s hudbou“. A jak se dále uvádí „třebas jen pomocí automatických strojů jako polyfonů“. Hudebné se vybíralo dvojí: všeobecné a zvláštní. Všeobecné se platilo na celý rok napřed v různé výši podle šesti tříd. Nájemce U Vocelků jistě platil v devadesátých letech 19. stol. nejvyšší poplatek 10 zl., včetně předepsaného dvouzlatkového kolkku. Toto všeobecné hudebné se platilo až do r. 1921, kdy bylo zrušeno. Zvláštní hudebné se pak vybíralo za každou jednotlivou taneční zábavu s hudbou se vstupným, a to ve zmíněných šesti třídách podle počtu hudebníků účinkujících při taneční zábavě. V I. třídě to bylo 60 korun na hudebníka.

V r. 1895 byl v rakouských zemích přijat zákon o ochraně autorských práv. Na novou situaci si hostinští zřejmě těžko zvykali – do té doby mohli pořádat jakékoliv hudební produkce „a bylo volno hrát při nich jakékoliv skladby“. Po dohodě se stavovskými organizacemi mohly být požadované poplatky hrazeny ročním paušálem (20, 30, 50 korun).

Hostinští zmiňují i další poplatky, např. povinné příspěvky do chudinského fondu apod. Hrozbou byly také různé pokuty, kterými teh-

dejší policie na Starém Městě rozhodně nešetřila, a jak o tom svědčí dokumenty policejního archivu, vyžadovala tehdy plnění různých předpisů poměrně důsledně. Mezi nejčastější přestupky patřilo udržování pořádku na přilehlých chodnicích, rušení nočního klidu, a zejména pak nedodržování policejní hodiny, tj. povinnosti uzavřít provoz hostince v určitou hodinu.

Takzvanou policejní hodinu stanovilo rakouské ministerstvo vnitřní záležitostí v r. 1855 a právo určit policejní hodinu mělo mít místodržitelství. To jej přenechávalo okresním hejtmánstvím a při úpravě živnostenského zákona v r. 1907 živnostenským úřadům. Podle dobového sporu „zaznamenati dlužno, že podléhají trestu také hosté, kteří se zdržují v restauraci po zavírací hodině“. Policejní hodina se měnila, „povšechně“ nebo „případ od případu“. Před válkou byla v Praze stanovena na 24. hodinu. (Jinde se ovšem píše, že před 1. světovou válkou byly hostince vesměs otevřeny někdy i déle.)

V r. 1920 byla výnosem Zemské politické správy stanovena policejní hodina na 24. hodinu s tím, že v letních měsících nesmí být restaurace otevřeny před pátou a v zimních před šestou hodinou ranní. Za nedodržení stanovené doby měli být pokutováni i návštěvníci (200 korun nebo vězení do 14 dnů). Předpisy o policejní hodině mohly být velmi ostře vykládány a používány k šikanování hostinských. Za prodloužení policejní hodiny se platily poměrně vysoké poplatky, takže hostinští zřejmě raději riskovali její občasné překročení.

V zahradní restauraci, jakou byl hostinec U Vocelků, policie asi zvláště sledovala dodržování Přípisu ze dne 4. 6. 1868, „dle kterého se v hostinských místnostech v Praze a okolí hlučná hudba [rozeznávala se tzv. tichá a hlučná hudba] jen do desíti hodin večer provozovati může“. K tomu se v r. 1912 nařizuje: „Hostince, které mají povolení k provozování hudby, jsou povinny přesně o 10. hodině okna a dvěře uzavřít“. Jak žila tehdy večerní Praha, mimoděk dokresluje jinak strohý spis ke sporu právě ohledně dodržování veřejného klidu, který píše pro pozdějšího nájemce U Vocelků advokátní kancelář říšského poslance JUDr. Karla Baxy: „Ostatně v celé Praze, téměř v každém hostinci hraje se ať na piano neb jiné nástroje, jakož i zpívá se beze vší závady do půl noci, což konečně vyžaduje obchod sám s sebou.“

Těžko asi v malém vyprávění o hospodě U Vocelků podáme obraz sociálního postavení pražských hostinských a výčepníků po dobu její existence, snad alespoň naznačí, že život tehdejšího hostinského a nájemce zvláště nebyl nijak snadný. I když ve velké restauraci – jako byli Vocelkovi – nemusel platit poněkud hořký humor epigramu z *Hostimila*: „Leckde žebrák míní šťastně / uloviti v šenku „nový“ / poněvadž jde tudy vlastně / kolega ke kolegovi.“ (*Hostimil*, 1901, č. 25, s. 294) Nepřímo to dokládá skutečnost, že po dobu existence restaurace zde neproběhlo žádné exekuční řízení. Za první republiky se pak vzpomínalo, jak bylo za Rakouska lacino.

Ve 20. stol. je nově pravidelně uveřejňována Statistika nemocí hostinských podle zprávy nemocenské pokladny pro samostatné hostinské a výčepníky v Praze. Na prvních místech co do počtu onemocnění její klienty postihoval chronický revmatismus a katary průdušek, nemoci, které můžeme považovat za příznačné pro dané prostředí.

Poválečné období, ve kterém ještě restaurace U Vocelků existovala jako denní, spíše zvýšilo dosavadní daně a poplatky a zatížilo hostinské a výčepnické zaměstnání dalšími, především nepřímými daněmi. Hostinští od r. 1919 platili např. nově všeobecnou daň nápojovou, daň ze zábav a od následujícího roku i daň z obratu (dnes DPH). Z poplatků např. tzv. karetné. Kolek z hracích karet činil 10 a 20 korun. A opět nacházíme v *Hostimilu* články s titulky jako: „Nad živností hostinskou kupí se mraky“, anebo stesky ve verších „Nezvoní sklenice zpěv staré krásy / nepřijdou nikdy již dřívější časy / zůstává šenkýřům psí život tuhý / na stará kolena zbudou jen dluhy“ (*Hostimil*, 1932, č. 33, s. 437). Zároveň se musel provoz pohostinství vyrovnat se zavedením osmihodinové pracovní doby a dalšími nařízeními, jako byl tzv. Holitscherův zákon z r. 1922, kterým se zakázalo podávání alkoholických nápojů mladistvým do 16 let.

Podle živnostenského zákona byla od r. 1860 také jako jiná živnostenská společenstva ustavena hostinská společenstva, která byla sdružena ve svazy, a ty pak v Jednotu svazů českých společenstev hostinských a výčepníků v Království českém. Vedle nich pracovaly dobrovolné organizace, především Ústřední jednota československého hostinství „Hostimil“ pro Čechy, Moravu a Slezsko. V této významné organizaci pracovali i dva nájemci hostince „U Vocelků“, a to František Šmejč,

kteřý byl jejím funkcionářem a zastával čestnou funkci praporečníka při průvodech a akcích, a především pak Antonín Svoboda, který byl mnohaletým předsedou Ústřední jednoty. Tiskovým orgánem Ústřední jednoty a asi nejvýznamnějším stavovským periodikem byl zde často citovaný časopis hostinských *Hostimil*, který vycházel od r. 1884 do r. 1949 jako měsíčník a po jistou dobu také jako čtrnáctideník.

Nájemci hostince U Vocelků

Dochované rejstříky hostinských koncesí magistrátního živnostenského referátu jsou dnes vedle jiných pramenů, např. adresářů, příslušných rubrik v odborném tisku a zde již zmíněného seznamu přispěvatelů do policejního fondu, hlavním zdrojem informací o nájemcích hostince U Vocelků a délce nájmu. Knihy byly vedeny od r. 1860, koncese Jana Vocelky (Johanna Wozelky) z r. 1854 se v nich tudíž nenachází. Hostinských, kteří po r. 1870 v nájmu provozovali restauraci, tam najdeme překvapivě mnoho. Jen za života Kateřiny Vocelkové (tj. do r. 1904) se jich zde vystříдалo nejméně dvanáct, někteří vedli restauraci jen rok. Nemuselo to však tehdy být tak neobvyklé. Kdo četl vzpomínky F. Langerera na Jaroslava Haška a Stranu mírného pokroku v mezích zákona, může spočítat, že hostinský Zvěřina, nájemce restaurace Kravín, v níž se odehrávaly stranické schůze, změnil za přibližně šest let do 1. světové války najaté hostince pětkrát. Nájemci měnili najaté podniky z různých důvodů, nejčastěji pro vysoké nájemné. U Vocelků to mohlo být i proto, že – jak si všiml již L. Lancinger – Kateřina Vocelková „měla se svými nájemci stále spory“ (jako ostatně i se stavebním úřadem). Bohužel nevíme z dokumentů nic o zaměstnancích, výčepních, číšnících a kuchařích ani o jejich počtu. Nevíme, nakolik se se změnou hostinského měnil personál, nebo zda byl naopak spíše převzat, a dodával tak provozu určitou stabilitu. Ojedinele nacházíme informaci o jejich platech: v r. 1907 měla činit denní mzda číšníka a kuchaře v Praze 3 koruny, vrchního číšníka a kuchaře 4 koruny a kuchařky 2 koruny (*Hostimil*, 1907, č. 18, s. 351).

Hostinští U Vocelků měli koncesí povoleno provozovat živnost hostinskou a šenkéřskou s právem k výčepu piva, vína, pálených liho-

vých nápojů vyjímajíc kořalku, k přípravování a podávání pokrmů, kávy, čokolády, čaje a jiných teplých nápojů i občerstvení a k držení dovolených her.

To představovalo téměř celý rozsah předpokládaných služeb, vyjma snad povolení „k přechovávání cizinců“, které získávali provozovatelé podniků hotelového typu.

Jejich koncese obsahovala osobní data a magistrátní číslo a místo, kde se živnost provozovala. Dále zde bylo pro nás zajímavé Poznámání. V něm byly uvedeny údaje o případném přeložení živnosti s uvedením popisných čísel a další možnosti jako vzdání se živnosti na čas nebo vzdání úplně, vzdání se bez výjimky nebo odnětí koncese, a tak lze i dnes „vystopovat“ profesní osudy hostinských a putování nájemců po pražských hospodách, neboť svého vlastního podniku se zřejmě domohli jen ojediněle. Podařilo se dohledat téměř všechny nájemce hospody U Vocelků od r. 1870 až do r. 1927. Některým z nich, kteří ji provozovali delší dobu a jsou spojeni se zajímavými aktivitami, se věnujeme v následujícím textu.

Svět staroměstské hospody

Prvním nájemcem hostince U Vocelků byl podle živnostenského rejstříku Josef Nový. Jeho žádost úřad vyřídil 6. 7. 1870 a to již jistě v hospodě pracoval. (Jan Vocelka zemřel 24. února 1870.) Podle Poznámání se měl vykonávání živnosti bez výminky vzdát v r. 1872, ale od Vocelků odešel již koncem roku 1871. Od té doby až do října 1875 byl nájemcem restaurace Antonín (Anton) Rosenberg, který v domě 236-I s ženou Marií také bydlel, jako později více dalších nájemců. O působení Antona Rosenberga víme málo, zachovala se snad jen stížnost domácího z r. 1875, kterou řešila policie, že totiž hostinský „vyvažoval k účelům domácím zbytky masité na mýdlo, čímž způsobil v dotčeném domě nemilý zápach“, a záznam o pokutě (jeden zlatý) za neposypaný chodník a za rušení nočního klidu (pět zlatých). V letech 1877–1881 je U Vocelků nájemcem Josef Šafránek a po něm v r. 1882 Jan Svěcený ze Sněhova u Železného Brodu, který ale ještě koncem toho roku Prahu opouští, neboť je hledán kvůli

soudnímu řízení z předchozí doby. Na jeho základě je požadováno „provedení exekuce svršků“.

Podstatnější hygienické závady než Anton Rosenberg měl v hospodě další známý nájemce František (Franz) Peisler (nar. v Terezíně r. 1831, restauraci provozoval v r. 1883–1884). Známe je ze zápisu Karla Bendy, zdravotního dohlázeatele, který zde ale konstatoval již jejich odstranění. F. Peisler musel odstranit drůbež, kterou choval na zahradě, dále „štándlí s pomeji“, bednu, kam dával kosti, jinou bednu s popelem a starými střepy, psí slavník a vše, co by zápach působilo.

Franz Peisler se nevyhnul před svým odchodem ani sporu s Kateřinou Ludwigovou (Ludvíkovou), podle policejního zápisu ji v r. 1884 udal pro podezření z poškození jeho hostinského prádla v ceně 50 zlatých.

Podle živnostenského rejstříku přešel F. Peisler do pivovarnického domu 299-I v Poštovské ul. (dnes Karoliny Světlé) U Budínských a v r. 1888 se hostinské koncese vzdal.

Z č. 299-I naopak přišel k Vocelkovům v r. 1886 jako nájemce Antonín Valenta a také na něho došlo anonymní udání pro hygienické závady, tentokrát zřejmě pro prohřešky jeho manželky: „... takový by hostinské zapověděl by kostí a pomeje nevyrstkovala na dvorek za zahradou vedoucí k záchodům, an tím celý dům otravován jest... S úctou Jeden obyvatel.“ Na policii ovšem přisuzovali autorství tohoto anonymního udání Kateřině Ludvíkové. 23. září 1887 dostal koncesi pro provozování zdejší restaurace Emmanuel Mayer, bývalý ředitel cukrovaru a nájemce dvora, podle úředního popisu muž prostřední postavy, hnědých vlasů a modrých očí, který mluví česky a německy. Ani ten se zde nezdržel dlouho a již v r. 1888 se provozování hostinské živnosti vzdává. V době, kdy byl ještě v čp. 236-I hostinským (počátkem r. 1888), došlo na Policejní ředitelství pro Staré Město a Josefov anonymní udání, že v restauraci „jistá společnost s dítky školou povinnými hraje každé neděle a svátky a každý čtvrtek aniž by měli povolení“. Text byl podepsán: Několik od hudby žijících hudebníků. Jak policie reagovala, nevíme, ale různých anonymních upozornění a udání se v souvislosti s provozem hostince i později vyskytuje značný počet, až se zdá, že to byly obecně časy anonymních dopisů. V každém případě hodně vypovídají o životě staroměstských hostinců a své době.

Po krátkém nájmu v r. 1888 přenáší koncesi z čp. 236-I Václav Mašl, a to opět do č. 299-I do domu U Budínských.

Přechodnou „štací“ byli Vocelkovi i pro dalšího nájemce Josefa Urbana, který přišel z čp. 743, Kozí ulice. Restauraci měl pronajatou do podzimu r. 1891, pak mu bylo povoleno přeložení koncese do domu U Nováčků čp. 805-II na Václavské náměstí. Urban zřejmě patřil mezi životní smolaře. Na konci své profesní kariéry dostal soudní výpověď z bytu ve Vršovicích v Havlíčkově ul. a zachoval se i jeho dopis c. k. ředitelství policie: „Sem nucen udělat konec svému životu pročez prosím by slavná c. k. policie vzala si též moji manželku neb jak sem seznal že ma a jest též zapletená z lidmi nepoctivejma neb sem v poslední době se musel seznámit s viděračem a poznal jej den před smrtí...“ Nakonec ale zůstalo u úmyslu.

Odvovělá Anna Töpferová, rozená Mašlová, restauraci provozovala od r. 1892 do r. 1896 (podle dosti nepřesné evidence živnostenského referátu), kdy přenesla koncesi do Provaznické ulice.

V tomto roce hostinec pronajímá a zároveň se s manželkou a třemi dětmi do domu stěhuje Celestin Triner. Je to třicátník s praxí, jak bychom dnes řekli. Na začátku svého působení uveřejňuje v *Hostimilu* ve formě inzerátu informaci o převzetí restaurace „ve vlastní správu“ a další údaje o hostinci a jeho provozu, které by byly dnes jinak nezjistitelné.

Některé údaje již byly výše použity, ale vyskytuje se zde i ojedinělý údaj o ceně. Triner nabízí obědy v předplacení po 30 kr. Ve vzpomínkovém článku v poválečném *Hostimilu* (1920, s. 300) je uvedeno, že guláš stával před válkou průměrně 15 kr., holba piva (0,707 l) stála 6 kr. a žemle byla za 2 kr. I když je toto srovnání jen přibližné, naznačuje, že restaurace patřila spíše mezi středně drahé. 2. 6. 1897 se Celestin Triner (sám se podepisuje Celestýn) obrací na policejní ředitelství s šestistránkovou žádostí. Triner – nebo možná někdo jím pověřený – zde píše: „Po příkladu jiných velkých měst v Rakousku hodlám v zahradě restaurace své v čp. 236-I pořádati v neděli a ve svátcích od 10. hodiny dopoledne do 1. hodiny odpolední koncerty smyčcového orchestru skladeb rázu veskrze vážného...“

Na dalších stranách se pak snaží přesvědčit úřady, že hluk nebude rušit pobožnosti u sv. Jiljí a jeho argumentace má dobový pŕvab.

Restaurace
„u Vocelků“ v Husově třídě
 číslo pop. 236—I.

V plné účtě podepsaný dovoluje si oznámiti, že dnešním dnem převzal

restauraci
„U VOCELKŮ“
 v Husově třídě (býv. Dominikánská ul.)
 čís. pop. 236—I.

ve vlastní správu. Místností jsou velmi vkusně a pohodlně upraveny a pro zábavu pp. hostí postaven jest **kulečník**.
 Posloužím vždy výtečným **smíchovským pivem z akciového pivovaru** a chvalně známým knížecím švarcenberským **třeboňským ležákem**.

Chutně upravené obědy v předplacení po 30 kr., též mimo předplacení a dle lístku, **masité snídaně a večere** vždy čerstvě upravené v hojném výběru.

Byv co vrehní číšník v předních závodech, posléze po 13 let **v plzeňské restauraci „u dvou kosů“ v Panské ul. zaměstnán**, nabyt jsem odborných znalostí, kterými jest mi umožněno všem oprávněným požadavkům velectěných pánů hostů vyhověti.

K hojně návštěvě uctivě zve

Celestýn Triner,
 hostinský »u Vocelků« v Husově třídě.

Každý úterek silná veverka polévka.

28

Obr. 19. Inzerát Celestina Trinera. (*Hostimil*, 1896, roč. 13, č. 4)

Například „koncert pořádán býti má v hodinách, kdy nejživější pasáž i vozba ulicemi proudí, tak že v šumu a hlomozu ruchu denního jemné tóny smyčcového orchestru úplně zanikají ... program nižádným způsobem na úkor snad zbožnosti působiti nemůže, zvláště v uvážení velkoměstských poměrů král. hlav. města Prahy, kde denně na týchž třídách setkává se v nejrůznějších hodinách průvod svatební s průvodem pohřebním, aniž by svatebčané vyrušovali ze smutku zarmoucené pozůstalé, neb smutek těchto byl na újmu veselí svatebčanů...“. Rozdílně od inzerátu zde Triner zdůrazňuje, že je pouhý začátečník, a že je proto pro něho tím těžší krýt vysokou režií (uvádí daně a poplatky, ale nezmiňuje nájemné) a výživu své početné rodiny.

V jiné souvislosti je zde citováno z oznámení krádeže, k níž došlo 4. 2. 1900. Z místnosti pronajaté spolku holičů se ztratil velocipéd a byla poškozena skříň spolku. Krádež zpozorovala manželka a vrchní číšník. Je to ojedinělá zmínka o personálu restaurace. Mohlo tu být mezi pěti až deseti zaměstnanci.

Ani hostinský Triner se nevyhnul pokutám. Za nedodržení policejní hodiny (hosté odcházeli až o půl čtvrté) dostal pokutu 4 koruny ve prospěch místního chudinského fondu nebo 12 hodin vězení. Pokuta byla zaplácena.

Celestin Triner měl v nájmu restauraci a bydlel v domě šest let, nejdéle z dosavadních nájemců. Muselo se mu profesně dařit a také asi vycházel s majitelkou Kateřinou Ludvíkovou. Žádost o přenesení koncese mu byla schválena 9. 4. 1902, a to do čp. 855-II, tedy zpátky do Panské ulice. Pravděpodobně se tedy vracel jako nájemce do podniku, kde předtím pracoval jako vrchní číšník. Přestěhoval se také z čp. 236-I na Vinohrady. V r. 1903 se koncese vzdává a brzy nato 22. března 1904 umírá ve věku čtyřiceti dvou let, předčasně i podle tehdejších hledisek.

V následujících letech se střídali v „U Vocelků“ opět nájemci krátkodobě. Od 23. 4. 1902 do 16. 12. 1903 Florian Příkryl, dále František Žák, od r. 1904 do 10. května 1905 Jan Rys. Jako z Haškových povídek se čte zápis o drobném konfliktu, který měl Jan Rys se strážníky. Podle jejich stížnosti jim měl při kontrole dodržování policejní hodiny říci: „dejte mi pokoj já nemám čas se s vámi bavit, to snad si před vámi kleknu?“ Jan Rys ale tvrdí: „Do místnosti vstoupili čtyři

strážníci najednou a nechali mi otevřené dveře. Poněvadž jsem stížen revmatismem a nastal velký průvan, zavolal jsem na strážníky zavřete, zavřete, já nemám též čas.“ Po Janu Rysovi přichází číšník Stanislav Musil. U Vocelků končí v únoru 1906.

Z Paměti Josefa Váchala – dřevorytce

V r. 1995 vyšly v nakl. Prostor paměti Josefa Váchala. V souvislosti s jeho příchodem do Prahy, kdy se zde mj. seznamuje se spiritismem, okultismem, mystikou a lidmi s nimi spojenými, je v jeho vzpomínkách i zmínka, která je zajímavá pro naše vyprávění: „Od 12. XI. (1907) počal jsem opět docházeti mezi pražské okultisty, nově se spolčující a utvářející nové sdružení. Chodili jsme k Vocelkům v Husově třídě v Praze, kde dne 19. byl okultní večírek, spojený s demonstrací zvednutí a částečného roztočení těžkého hostinského stolu jedině za tím účelem, aby mnozí laikové a nevěřící přesvědčeni o pomykání stolů byli. Zasedali jsme a později stáli nad pohybujícím se stolem Adamíra, dva pochybovači, nějaký redaktor Kolda a jistý úředník magistrátní (jménem Drož), sl. Grulichová, Kaliba a paní Kalibová, Ryska, krejčí, její otec a mladý Ryska, Pícha a jiní. U Vocelků byl jsem s okultisty v listopadu 4krát.“ (Váchal, J. 1995, s. 142, 143)

Váchalem zmíněné večírky se mohly odehrávat v tzv. malém sále pro uzavřenou společnost, možná i v některé z pronajímaných spolkových místností. Okultní večírky nebyly jistě jedinými aktivitami spojenými místem s restaurací, kde mohl být i pestřejší ruch rozmanitých zábav, a to nejen karty a kulečnické obvyklé pro běžné pivnice.

V roce 1907, ke kterému se vztahuje Váchalem popisovaná spiritistická seance, byl nájemcem restaurace již druhým rokem Antonín Svoboda (1866–1928), rodák ze Starých Strašnic. U Vocelků pracoval od konce roku 1905 do 28. 12. 1909 a zde i bydlel. Přišel z Malého Břevnova čp. 34, ale předtím byl již hostinským Na Zvonařce na Královských Vinohradech a v čp. 1831/II. Svoboda byl profesně i společensky velmi úspěšný. Jako jediný z mnoha zdejších nájemců se posléze domohl vlastního podniku a řadu let zastával funkci předsedy Ústřední jednoty československého hostinství „Hostimil“. Jako zástupce Jednoty

reprezentoval české pohostinství např. na oslavě 500letého trvání Syndikátu hoteliérů, restaurátérů a kavárníků v Paříži v r. 1926. Ve stavovských kruzích a tisku byly také v tomto roce významně oslaveny jeho šedesátiny. K Vocelkovům však v r. 1905 přišel Antonín Svoboda spíše jako problémový hostinský. V r. 1901 totiž policie zjistila, že „pan Antonín Svoboda ve své činnosti hostinské v čp. 1831-II v Praze zaměstnává osoby ženské, oddané prostituci aneb alespoň podezřelé z prostituce. Proto mu magistrát zakazuje další zaměstnávání osob ženských jako číšnic, kredencek, kasírek atp. Zaměstnávat smí výhradně jen mužských k obsluze hostů.“ A. Svoboda dostává první písemnou výstrahu a zároveň magistrát žádá policejní ředitelství, aby zostrilo dozor nad jeho živností. Ze stejných důvodů byl kontrolován i v následujícím nájmu na Malém Břevnově. Ohledně restaurace U Vocelků nebyl nalezen žádný obdobný doklad, a to ani o zákazu „zaměstnávání osob ženských“.

Potřebná potvrzení o bezúhonnosti však A. Svoboda vždy dostal, potíže mu spíše způsobovala jeho manželka Karla (roz. Katzová, dcera obchodníka se střížním zbožím z Plzně), která byla několikrát odsouzena k pokutám pro drobné přestupky.

Pěvecké a deklamační večírky a cenzura

Počátkem prosince 1906 se A. Svoboda obrací na policejní komisařství se žádostí o povolení k uspořádání „pěvecké a deklamatorní zábavy dne 3. 12. 1906 v 8. hod. večerní v místnosti svého hostince 236-I bez tance a bez vstupného pro své denní hosti ... někteří z pánů hostů z ochoty zapějí některou z přiložených písní nebo výstupů“.

V přiloženém programu bylo uvedeno deset písní a výstupů jako Krásná Líza, Veselí mládenci, My se ženit nebudeme, Matýskovo „randevů“ atd.

Texty písní a výstupů musely být ale předloženy příslušnému policejnímu komisařství a zatřesená místa vynechána. Povolení večírku bylo dále podmíněno tím, že „programu přesně šetřeno bude, v dekoracích zábavních místností nesmí se jevit politické narážky a demonstrace, cizozemské národní hymny nesmí býti hrány“. Předpokladem povolení ovšem bylo také složení příslušného poplatku.

Pořádání podobných akcí měl A. Svoboda – již jako člen Pěveckého kroužku Pražského Sokola, kde zpíval druhý bas – v oblíbeně. U Vocolků jich uspořádal více a s cenzurou programu měl zkušenosti z předchozích působišť. Ani tam nešlo ostatně o žádné politické texty apod. Potíže byly spíše s tím, že výstupy a písně byly místy tzv. kluzké až vulgární. Z tohoto důvodu byla např. vyškrtnuta místa ve fiktivních inzerátech jako „Hledá paní práci pro dcery svoje – hotel stará pošta, levné pokoje“, „Nabízím dívku za ženu, velké tučné šunky za levnou cenu“, „Vdova chce se vdávati, pěkná suchá dílna je k pronajmutí“. Někdy bez kontextu uniká důvod vyškrtnutí (gegen Weglassung das Gestrichen zulässig) jako ... na řadrech nosit skvělý řád...

A. Svoboda z restaurace U Vocolků odchází koncem roku 1909 na Václavské nám. čp. 48 do pivnice U Primasů, kde majitelce Adéle Geitlerové z Armingenu dělá nejprve zástupce a později přebírá restauraci do nájmu. U Primasů vydržel až do roku 1927 (podle anonymů provozoval dokonce současně více lokálů), kdy ve Štěpánské ul. 59 otevřel vlastní podnik Buffet-restaurant Excelsior, někdy je užíván název Lidový restaurant – automat Excelsior. Je zajímavé, že již tehdy měl podnik problémy s herními automaty. Ve výčepu byl v provozu herní automat „typu Forbes“, ale další dva u vchodu musely být odstraněny. V následujícím roce 1928 A. Svoboda umírá na „úplavici cukernou“ a má jako funkcionář reprezentativní pohřeb s proslovy poslanců a starostů.

V r. 1910 přebírá do své režie hostinec u Vocolků a zároveň se v květnu téhož roku do čp. 236 stěhuje František (Franta) Šmejce, rodák z Jičínka (Úlibice, nar. 1859), původně sklepník, pak restaurátér, naposledy v čp. 739 v Rámové ulici. Přejechod do nového podniku s nabídkou služeb inzeruje v *Hostimilu*.

Text inzerátu je strážlivý a přiměřený svému účelu. Liší se naprosto od jiného inzerátu, který si Šmejce zadal v r. 1908 do téhož časopisu (č. 26, s. 548) a který začíná zvoláním „Národní socialisté“ a pokračuje „Přijedete-li do Prahy, nezapomeňte navštívit hospodu br. Fr. Šmejce, Praha 1, Dlouhá tř.; Středisko národních socialistů.“

S Frantou Šmejcem přišel totiž k Vocolkovům vlastenec, velký Sokol a politikou žijící člověk. Vocolkova restaurace nebyla asi nikdy vzpomínána jako místo národních a politických diskuzí, kde by se shromažďovali kulturně a společensky angažovaní lidé jako v již zmiňova-

OZNÁMENÍ!

Dovoluji si velect. obecenstvu oznámiti, že jsem
převzal do své režie oblíbenou a chvalně známou

zahradní restauraci

U VOCELKŮ V PRAZE-I.,

Husova třída.

Podotýkám, že restaurace jest znovuzřízena. Prostranná zahrada s verandami, též spolkové místnosti k zadání. Pivo z I. Praž. Měšť. pivovaru a nejnovější výrobek jmenov. pivovaru „Kardinál“. Plzeňský prazdroj. Dva franc. kulečníky. Ranní polévka. Čerstvá kuchyně v každé době. Mojí snahou bude, abych v každém ohledu co - - nejlépe vyhověl a tak si úplné důvěry získal. - -

V úctě veškeré

788 Šmejce Franta, restauratér.

Obr. 20. Inzerát Františka Šmejce. (*Hostimil* 1910, č. 15, s. 332)

né blízké kavárně U sokola (dříve Čáslavského kavárna). V úředních a soukromých dokumentech i ve jménech se zde dlouho používala němčina, zvláště po druhém sňatku Kateřiny s rytmistrem Franzem Ludwigem (Františkem Ludvíkem).

F. Šmejce začínal v r. 1889 jako nájemce v čp. 28-I na tehdejší Mikulášském náměstí, ale ještě v témže roce přešel do domu čp. 46-I U Procházků v Kaprově ulici. V r. 1897 je zástupcem majitele domu a koncese Josefa Horáka, povoláním uzenáře, v domě čp. 144-I na Malém náměstí. V r. 1899 je nájemcem plzeňské pivnice v Jilské ul. 288-I U tygra (psáno U tigra) a od r. 1901 až do r. 1909 v čp. 739 v Rámové ul., dříve Dlouhá. Za dalšími hostinskými živnostmi se tedy nestěhoval daleko.

Přes dosti značný počet různých sporů neměl asi špatnou pověst. Jeden ze svědků psal, že jej znal jako řádného hostinského a považoval jej za důvěryhodnou osobu. Přesto měl s policií časté problémy, zvláště s nedodržováním policejní hodiny a provozováním hudby bez úředního povolení. V r. 1897 je psáno v policejním raportu, že v hostinci v čp. 144-I ještě o půl jedné v noci hudba bez úředního povolení hrála. Hostinský Šmejce vymlouval se na to, že „spolek Lýra držel tam zkoušku“. V tomto hostinci měl F. Šmejce policejní hodinu již v 9 hodin večer. V prosinci r. 1897 byl opět vyšetřován pro překročení zavírací doby, když se měl v hostinci ještě o půl jedenácté zdržovat jeden host. Za tento přestupek dostal pokutu 30 zl. Proti této vysoké pokutě F. Šmejcevi nepomohlo ani odvolání. V interním policejním materiálu z 13. 1. 1898 se vysvětluje, proč se mu nevyhovělo: „ježto je František Šmejce v příznivém postavení a mimo to ohledu nijakého nezasluhuje, ježto v místnostech jeho (kdež se nalézá řemeslnická beseda) dle všeho nacházelo se hlavní ohnisko demonstrací, počátkem prosince páchaných. Majitel hostince tohoto, uzenář Josef Horák byl pro popuzování k demonstracím vzat do vazby a učiněno na něho v tomto směru oznámení trestní.“ Zmiňované demonstrace v Praze proběhly po pádu Badeniho vlády. Následovalo pak opětovné vyhlášení výjimečného stavu. Nelze tedy vyloučit, že i za dalšími obdobnými problémy F. Šmejce stála policie. V r. 1901 policii zajímá, že „provozuje živnost v čp. 739-I v Rámové ulici, nevyčkav vyřízení svojí žádosti o přenesení koncese z čp. 228-I“, ačkoliv to zřejmě bylo dosti běžné, dále je mu připomínáno, že jest povinen „zaměstnávat výhradně jen mužských“ apod. Na druhé straně je mu v té době vyřízena žádost o zbrojní lístek na loveckou pušku, revolver a flobertku. V žádosti je popsán i jeho vzhled: postava prostřední, vlasy kaštanové (šedivé), hnědé oči, souměrná ústa.

Jak ale svědčí již citovaný inzerát, kterým se F. Šmejce obrací na národní socialisty, zůstával i nadále politicky aktivní, dokládá to okrajově i vyšetřování krádeže pokladničky politického klubu „asi s pěti korunami a pokladničky Národní jednoty pošumavské s devíti korunami, ke které došlo v hostinské místnosti v čp. 739, v lednu 1906“.

V Rámové ulici vedl i mnohaletý spor s majitelem domu MUDr. Ferdinandem Pečírkou, bývalým vrchním policejním lékařem v Praze,

ohledně nedodržování nočního klidu, neboť se v hostinci hrálo na piano i po dohodnuté desáté hodině. Policejní ředitelství mu posléze odňalo vůbec povolení ke hře na piano. Tento celkem banální spor byl nakonec řešen až na c. k. ministerstvu vnitra ve Vídni za právní pomoci říšského poslance JUDr. Karla Baxy.

Doby, kdy měl v nájmu restauraci U Vocelků, byly zřejmě klidnější. Kromě nepravdivého udání, že se v hostinci hrají hazardní hry, měl zde F. Šmejce hlavně problémy jako majitel psů. Můžeme opět citovat z udání, které jménem více návštěvníků podepsal (policii nezjištěný) Jan Červený. „... v hostinci u Vocelků chová hostinský Šmejce 2 hafani mezi nimi jednoho řeznickýho velkého psa, který vzdor tomu, že jest nařízena kontumace celý den a noc volně bez náhubku po výčepu a po zahradě pobíhají ... žádáme sl. bezp. odd. by v zájmu bezpečnosti, abychom od těch psů pokousány nebyly potřebné kroky učinila.“ Již dříve U tygra jeho volně pobíhající pes bez náhubku „malý, černý, huňatý a říkájí mu Ašant“ pokousal na levé ruce roznašečku pečených kaštanů. A později došlo i na varovná slova Jana Červeného. Další anonymní dopis obsahoval udání, že volně pobíhající pes F. Šmejce, tříletá „dogga“, pokousal jistou ženu, „svalil na zem v Jilské ulici volně pobíhající pětiletého syna Hynka Kratochvíla obchodníka s porcelánem a porazil dne 24. 5. 1912 zlatnického učně Antonína Kubištu, aniž by jej zranil“. F. Šmejce byl „zdeůředně“ vyzván, aby svého psa, který „vzhledem k výše uvedenému jeví se býti kousavým a útočným vždy opatřeného náhubkem na šňůře vodil a v ulicích volně pobíhat nenechal“. Zároveň se policie zajímala o autora dopisu a pátrání uzavřela: „U udání zmíněný úředník je majitel domu u Vocelků a soudní oficiant Vocelka, jenž se Šmejcem má spor.“

Případ jen dokládá, že Vocelkovi měli s nájemci restaurace – jak uvádí i L. Lancinger – často komplikované vztahy.

V r. 1914 F. Šmejce od Vocelků odchází a přenáší koncesi do Josefova čp. 203. Jeho zdravotní stav byl v té době špatný, trpěl revmatismem do té míry, že nebyl schopen se ani podepsat, a ještě v témže roce ve věku 55 let umírá. V nekrologu v *Hostimilu* se připomíná, že odchází vlastenec, velký Sokol, praporečník Ústřední jednoty a funkcionář a hostinský, který vždy pracoval pro zájmy svého stavu.

Po Františku Šmejcovi provozovali restauraci krátce Antonín Hronovský a Josef Jedlička. 8. 6. 1915 požádal o udělení hostinské koncese do čp. 236-I František Kučera, rodák ze Šibřiny, okr. Žižkov (nar. 1882), původním povoláním číšník. Od 31. 7. v domě také s rodinou bydlel. Kučera byl jako invalida (podle záznamu z 80%) propuštěn v r. 1915 z vojenské služby a bral také invalidní důchod, ale jeho zdravotní stav mu asi nijak nebránil ve vykonávání náročného zaměstnání. F. Kučera byl posledním nájemcem hostince U Vocelků v jeho podobě denní zahradní restaurace, zároveň ji provozoval nejdéle ze všech nájemců, a to v období, kdy se v restauraci vystřídali čtyři majitelé domu.

Začínal ovšem v době válečného nedostatku. Některé z nedělních koncertů, které jinak pořádal pravidelně i po celou válku, musel pro nedostatek piva rušit a také byly pryč doby, kdy byla inzerována čerstvá kuchyně v každé době. Například 6. 4. 1918 uvádí tehdejší úřad pro potírání lichvy, že se U Vocelků obědy podávají pouze od 12 do 13.30 a večeře ve všední den od 18 do 20 hodin. V tomto roce je také při zjišťování majetkových poměrů policií sděleno, že F. Kučera nemá jmění a jeho výdělek sotva kryje životní potřeby. Pomáhal si asi, jak se dalo. Tak např. byl v souvislosti s vybíráním vstupného kontrolory berního úřadu obviněn, že některé vstupenky prodává mimo evidenci. Kučera to ovšem označuje za „lež a týrání za strany orgánů kontrolorů“ a dále píše: „Číšnice stála u kamen a kontrola napsala, že prodávala vstupenky u stolů – snad měla napsati těm kamnům, že je prodávala.“ V r. 1921 je ale, co se týče majetkových poměrů, již konstatováno „výtěžek z hostince je přiměřený“ a později „Také vzezření Kučery a členů rodiny svědčí o průměrném blahobytu“.

Toto „vzezření“ můžeme možná porovnat i dnes. V Archivu hl. města Prahy se totiž zachovala fotografie restaurační zahrady z r. 1926, kde sedí muž, kterým by mohl podle věku, oblečení a umístění na snímku být hostinský F. Kučera.

V r. 1925 kupuje dům 236-I architekt Jaroslav Hlaváček, který pak začal s přestavbou domu. Záměrem přestavby bylo mj. přesunout celou restauraci z přízemí do suterénu domu, zrušit zahradu, přízemí jižního traktu změnit na plánovaný obchod se starožitnostmi a zeď zahrady nahradit přízemní stavbou. (O tom podrobněji v další kapitole.)

Obr. 21. Pohled do zahrady restaurace z 11. 7. 1926, autor Alexander. (AHMP)

Po dobu stavebních prací byl provoz restaurace zastaven, přinejmenším omezen, 20. 9. 1926 požádal Kučera živnostenský referát o přenesení koncese z místností přízemních do suterénních v témže domě a 24. 11. 1926 vyšlo oznámení: „Pan František Kučera, po dlouhá léta restaurátér v Praze I, v Husově tř. ‚U Vocelků‘, po přestavbě domu znovu otevřel tento restaurant, jenž je nyní v souterrainu. Restaurant má tři oddělené sály. Vchod z Husovy ul. č. 6.“ (*Hostimil*, 1926, č. 47, s. 599)

Konec denní zahradní restaurace „U Vocelků“

František Kučera jako zkušený hostinský asi dobře věděl, že přesun restaurace do suterénu a zrušení zahrady změní klientelu i povahu provozu a zřejmě se rozhodl pro odchod na nové působiště. Když si totiž 7. června 1927 zažádal o povolení posunu policejní hodiny do třetí hodiny ranní a možnost hrát v této době tichou hudbu, byl odmít-

nut s interním odůvodněním, že „8. 6. 1927 prodal (?) již onen hostinec jakémusi Kolovratníkovi, oprávnění vymáhá pro Kolovratníka, neboť mají důvodnou obavu, že by Kolovratníku podobné povolení rozhodně uděleno nebylo“. Policie měla informace přesné, v *Hostimilu* vychází oznámení: „Pan Jindřich Kolovratník převzal od pana kolegy Františka Kučery nově zřízenou restauraci ‚U Vocelků‘ v P. 1. Husova tř. 6 a dnem 1. července ji otevřel.“ (*Hostimil*, 1927, č. 24, s. 333)

Později uveřejňuje i F. Kučera své oznámení: „Pan František Kučera, dříve restaurátér v P. 1 ‚U Vocelků‘, předseda Svazu majitelů koncertních a tanečních sání (dosud nikde nezmíněná funkce) převzal restauraci ‚Na poště‘ v Praze-Libni, Českomoravská č. 362.“

O přenesení koncese si zažádal až 23. 12. 1927. Libeňskou hospodu provozoval František Kučera jako tzv. podsudní (viz výše), ale ne dlouho. Již 16. 6. 1928 umírá ve věku 46 let v podolském sanatoriu na „ochrnutí srdce“.

V červnu 1927 se v *Hostimilu* (č. 22, s. 333) píše: „Zahrada při hostinci u Vocelků v Praze I, Husova tř. propadla tyto dny krumpáči, neboť se ruší a budou na její prostoře zřízeny dva rozsáhlé krámy. Tím jest Praha zase o jednu, *kdysi velmi proslulou a četně navštěvovanou zahradní restauraci* ochuzena.“

V roce 1931 se pak v jednom policejním hlášení udává: „Hostinec ‚U Vocelků‘ byl provozovaný jako slušná denní hospoda.“

A tak neznámý redaktor a policejní úředník asi mimo jiných ohlasů napsali něco jako nekrolog za sedmdesát let trvající Vocelkovou restaurací.

VI VOCELKOVÍ PRODÁVAJÍ DŮM...

Po skončení války se sourozenci Vocelkovi rozhodli prodat zděděný dům čp. 236-I. Kupní smlouvou z 31. července 1919 bylo vlastnické a předkupní právo vloženo polovicí na Jana Marholda a polovicí na Karla Neumanna za celkovou sumu 250 000 Kč. Nic nenasvědčuje tomu, že by to bylo snad pro nějaké rozepře mezi Vocelkovými při společné držbě a správě majetku, zdá se, že rozhodnutí vyplynulo z celkové rodinné situace, kdy možná do majetkových poměrů již mluvili i jejich dospělé děti. V domě zůstal nadále bydlet Vilém Vocelka s rodinou. Ze stížnosti z r. 1926 na špatný stav bytu se pak dozvídáme, že ve druhém patře domu bydlel další z rodiny Vocelkových JUDr. Bohumil Machačka, syn Marie Macháčkové, roz. Vocelkové.

Noví vlastníci již 11. 11. 1919 prodávají sotva zakoupený dům firmě Eichmann a spol. v Praze za 280 000 Kč. Ne všichni ale v této transakci viděli jen spekulaci. Jinak situaci líčí anonym, který psal v této době policejnímu presidentovi: „Slovutný pane presidente, žádáme naposled našeho presidenta, by rozhodl, zdali v Praze jednáno bude spravedlivě vůči všem hostinským, ne aby bývalý zaměstnanec u policie p. Marhold, potom obchodně vydělavač na zboží hračkářském, potom na všem co se dalo, nakonec koupil realitu u Vocelků, vždy hleděl jen keřasovat a nyní se konečně vplížil do živnosti hostinské...“

Jan Marhold se skutečně v následujících letech živil jako podnikatel kabaretu a tabarinu Sekt pavilon v Rybné ul. (přezdívaného Sekáč). Sám k tomu píše: „Jsa rodinnými důvody k tomu přinucen, vzdal jsem se po 20leté době služby státní ... a našel novou existenci v podniku v předu jmenovaném, do něhož investoval přes 60 000 Kč.“

Další majitelé. Stavební změny

Firma Eichmann a spol. vlastnila dům čp. 236 na parcelách 266 a 267 se zahradou č. k. 31/2 (ve výměře 345,30 m²) do 27. června 1925, kdy jej prodala Jaroslavu Hlaváčkově, architektu v Praze 2 (nar. 1886) za 400 000 Kč. Kupující přejímal na sebe na srážku tržeb k zaplacení a zúročení dluhy pojištěné zástavním právem na prodaných nemovitostech. Byly to především pohledávky Hypoteční banky v Praze a hypotekární pohledávka Marie Macháčkové váznoucí na prodaných nemovitostech ve výši 20 000. Celkem Hlaváček přejímal na srážku kupní ceny hypotekární dluhy ve výši 66 233 Kč, hotově zaplatil při podpisu smlouvy 250 000 Kč, a převod tedy činil 316 233 Kč.

Krátce předtím (28. 5. 1925) schválila rada hl. města Prahy žádost arch. Vratislava Mayera v zastoupení firmy Eichmann a spol., aby provedl stavební změny v domě čp. 236-I. Stavební povolení bylo ale ve skutečnosti vyžádáno již pro nového majitele Jaro Hlaváčka (jak se architekt Hlaváček také psal). Podle předložených plánů, které podepsal ing. Jaroslav Vondrák, stavitel v Praze-Střešovicích, se měla restaurační zahrada zastavět při Husově ul. přízemní budovou s ústupkem za tehdejší stavební čáru. Přístavba měla obsahovat dvoranu pro sbírky starožitných a uměleckých předmětů a byla navržena s rovným betonovým stropem a rovnou terasou ukončenou proti ulici plnou balustrádou, zdobenou plastikou. Ohradní zeď byla zbořena a zahrada zastavěna novostavbou až v dubnu 1927 a kolaudace proběhla na podzim téhož roku. Dvě sochy, které měly stát na balustrádě, však zde nikdy postaveny nebyly. Mezitím v l. 1925 a 1926 bylo v souvislosti s přesunem restaurace přestavěno přízemí a sklepy v severovýchodní části budovy a dvorní průčelí jižního traktu, kde bylo přízemí adaptováno pro Hlaváčkův obchod se starožitnostmi. Ten obdržel povolení užívat tři přízemní místnosti

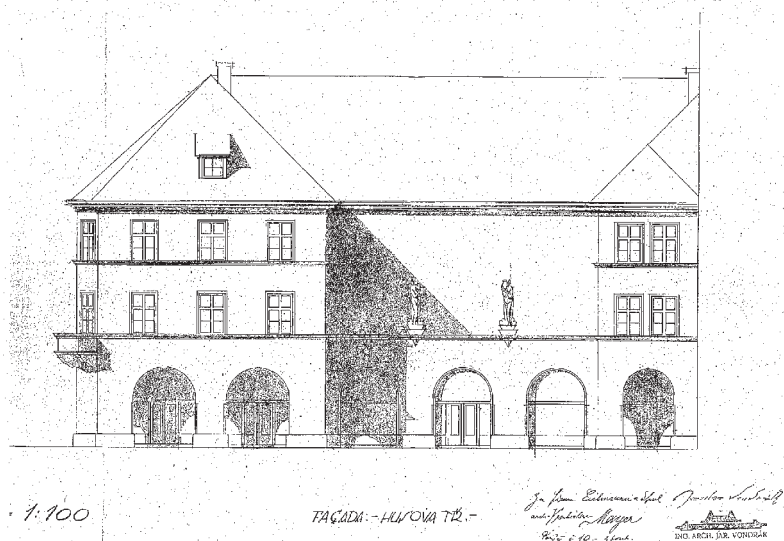
jako prodejny umělecko-průmyslových předmětů, kanceláře a skladiště od 28. 11. 1925. Restauriční místnosti v suterénu a výše položené místnosti uličního traktu proti kostelu byly kolaudovány 7. 10. 1926.

Obr. 22. Pohled do dvora domu čp. 236 z 19. 9. 1926 před přestavbou a po adaptaci jižního traktu pro obchod se starožitnostmi. Aut. Alexander. (AHMP)

Součástí stavebních změn bylo zřízení pouličních podchodů v Husově ul. na konci obou křídel domu, a to zkrácením stávajících krámů. Vzniklé loubí má kaširované křížové klenby, na svorníku uprostřed je datum stavby – 1926 a iniciály J. H. (Jaroslav Hlaváček). V podloubí bylo postaveno vstupní schodiště do suterénní restaurace, když původní vchod do přízemní restaurace ze Zlaté ul. se schody do sklepa po pravé straně byl zrušen. Z podloubí vedly také vchodové dveře do místností v přízemí.

Jedním z důvodů prováděných stavebních změn bylo větší oddělení bytů od restaurace. Časem se však ukázalo, že např. pokud běží o očekávané snížení hluku vznikajícího z provozu hostince, ve skutečnosti snad – alespoň podle pozdějších stížností nájemníků – nové poměry přinesly spíše zhoršení.

Obr. 23. Plán na úpravu domu čp. 236-I část Fasáda – Husova třída, předložený radě hl. města Prahy za fy. Eichmann a spol. arch. V. Mayerem. Plán vypracoval ing. arch. Jaroslav Vondrák. (Stavební archiv odboru výstavby. Městská část Praha 1)

Dům 236-I nevlastnil architekt Jaroslav Hlaváček nijak dlouho, jak by se vzhledem k jeho stavebním iniciativám mohlo očekávat. Smlouvou trhovou z 1. března 1933 jej prodává ing. Janu Haškovi, docentu vysoké školy technické v Praze (nar. 1867), a to za ujednanou cenu 1 650 000 Kč. Zároveň ovšem ing. Hašek na sebe převzal na srážku tržové ceny k zaplacení a zúročení dluhy pojištěné zástavním právem na prodaných nemovitostech ve výši 963 433 Kč. Při podpisu smlouvy doc. ing. J. Hašek hotově zaplatil obnos 686 566 Kč. Dluh tvořily opět především pohledávky Hypoteční banky v Praze, mezi nimi také pohledávka váznoucí na polovici dříve patřící Marii Macháčkové a Vilému Vocelkovi pozůstávající v neuplaceném zbytku ve výši 9 030 Kč a pohledávka váznoucí na polovici dříve patřící Anně Veiškové a Ludmile Zrenické v neuplaceném zbytku ve výši 16 988 Kč.

Za účelem přístavby a adaptace domu, jak je v žádosti uvedeno, si majitel bere 30. 8. 1937 půjčku 1 300 000 Kč. Zřejmě vzhledem k německé okupaci a politickým poměrům po r. 1945 se stavební záměry spojené s půjčkou neuskutečnily.

10. 5. 1940 pak bylo podle odevzdací listiny civilního okresního soudu pro vnitřní Prahu vloženo vlastnické právo pro dceru ing. Haška Jindru Frgalovou (1898–1988), manželku aktivního důstojníka a bývalého legionáře. Zápis v pozemkové knize je z 1. 7. 1941. Na domě, který Jindra Frgalová získala, ovšem vážla výše zmíněná hypotéka. Je také možné, že vzhledem k pohledávkám převzatým ing. Haškem bylo potřebné se vypořádat i s dalšími vedlejšími závazky. Jako na majitelku reality se 11. 12. 1940 obrací na Jindřišku Frgalovou pražský magistrát v záležitosti jistého Bedřicha Čabouna. Podle magistrátního spisu bylo při místním šetření úředně zjištěno, že dotyčný používá k obývání skladiště pode dvorem domu. Magistrát proto nařizuje, aby bytové skladiště bylo bezodkladně vyklizeno, jinak to bude učiněno exekučně. Drobný zápis mimoděk charakterizuje tehdejší poměry v domě.

VII NOČNÍ LOKÁL „U VOCÍLKŮ“

*Do nočních lokálů
chodí se jen v noci
která panna tam sedá
tej není pomoci*

(Z kabaretu „Červená sedma“)

Podzemní hostinec

Do restaurace přemístěné do suterénu se sestupovalo po schodišti z nově postaveného podloubí v Husově ulici. Restauraci tvořily tři restaurační místnosti: výčep se šatnou, kuchyně a příslušenství. Podle svědectví pamětníka (dr. Kratochvíla, který byl svého času našim delegátem v UNESCO), byl hlavní restaurační místností dnešní depozitář knihovny (010a), kde se také tančilo. Umístění podniku do podzemních prostor přinášelo různé stavebně-technické a další problémy. Budova např. nebyla (a nadále není) vzhledem k terénu izolována proti pronikání spodní vlhkosti, dále bylo nutné zajistit potřebné větrání místností. Po zkušenostech s povodní z r. 2002 je však také příznačné a překvapivé, že se v žádném dokumentu riziko zatopení suterénu nezmiňuje a žádná protipovodňová opatření se v souvislosti s tehdejšími stavebními změnami nenavrhují. Větrání prostoru restaurace, který je dnes klimatizován, se však pro restauraci a obyvatele domu stalo zdrojem potíží, které popisuje jedna ze stížností z r. 1934: „Zmíněný hostinec podzemní má několik silných motorových ventilátorů, které hučí jako továrna ve dne v noci ..., takže klidný spánek obyvatel domu jest vyloučen.“ Problém byl dlouhodobý, již v r. 1928 se ve stížnosti rektorátu sousední německé vysoké školy technické píše „bezohledným spouštěním silostrojů každé noci klid jest rušen“.

Sensační vídeňský šraml...

V Stříbrného bulvárním deníku *Polední list* vyšel 20. března 1930 reklamní inzerát „Pozor! Přesvědčte se! U Vocílků, kavárna, restaurace: Sensační vídeňský šraml. Pivo od čepu. Otevřeno od 6 hod. ráno po celou noc.“ Je to změna oproti časům, kdy lákadlem inzerátu bylo *Čerstvá kuchyně v každé době* nebo *Každý úterek silná veverka polévka*.

Změnit povahu a klientelu hostince jeho přesunem do suterénních prostor snad nebylo přímo záměrem majitele domu architekta Jaro Hlaváčka nebo hostinského Františka Kučery, ale, jak se říká, vytvořilo pro to předpoklady. Přeměnu restaurace s jídlem a pivem na noční podnik s hudbou a tancem a „pochybnou pověstí“ neprovedl nový restaurátér Jindřich Kolovratník, který vystřídal 1. července 1927 Františka Kučeru, ale jeho manželka Božena Kolovratníková. Té bylo na její žádost z 22. září 1927 povoleno 14. října 1927 přenést koncesi, a tak střídá ve vedení podniku u Vocílků po krátké době svého muže. (Podobnou výměnu se manželé pokusili provést ještě v r. 1933 v čp. 964 v Černokostelecké ul. ve Strašnicích, avšak tentokrát již B. Kolovratníková povolení živnostenského úřadu nezískala.)

S Boženou Kolovratníkovou ovšem přichází do čp. 236 osoba s pohnutou minulostí a problémy. Podle policejního vyjádření z 11. 5. 1931 to byla ona, která „podnik provozovaný původně jako denní hospoda počla provozovati jako obchod noční“ – a s tím měla bohaté zkušenosti. Již v r. 1909 ji ještě jako svobodnou Boženu Spěšnou (nar. 1881 v Řepíně, okr. Mělník) udala její bývalá spolubydlící Marie Ludvíková, prodavačka v trafice, že dál dochází do bytu a tam „výtrzně se chová“. Jak je uvedeno v souvisejícím policejním hlášení „u jmenované dříve bydlela a od ní odešla, ještě do bytu si v noci vodí často pány a ji sváděla k nemravnému životu spolu se sestrou Marií, slibujíc jí, že jí budou vodit pány a že z toho zbohatne“. Ve zprávě bylo ale dále uvedeno, že „není známo, že by B. Spěšná byla prostitutkou, ale její starší sestra již byla vyšetřována pro nemravný život“. Sama Božena Spěšná uváděla, že je zaměstnáním vychovatelka a později pokladní (přeskrtnuto je ovšem původně psané kasírka). V r. 1908 si zažádala o povolení provozovat obchod s cukrářskými výrobky, ale nakonec v r. 1917 se zavedla jako kavárnice a vinárnice. K žádosti o koncesi musela při-

ložit také vysvědčení zachovalosti, kde je konstatováno, že na ni nic „úhonného“ najevo nevyšlo. Jak uvidíme dále, pohybovala se B. Spěšná leckdy, jak se říká, „na hraně zákona“, ale zřejmě se jí vždy podařilo uchovat si čistý trestní rejstřík. Její nové podnikání je popsáno v udání policejnímu ředitelství – samozřejmě anonymním. V dopise se píše: „Božena Spěšná převzala kavárenskou místnost U Bonů v Pštrossově ul. jen pro meno, aby byla před veřejností kryta, ale takto, jak ona paní, tak její pomocnice vedou úplný Bordel neb jsem byl sám svědkem, jak jednoho venkovana zatahly do jiné místnosti a tak prováděli celý rej. Bylo by lépe, aby si vzala obchod k tomu ustanovený a ne kavárnu.“

O rok později se Božena Spěšná ve svých 37 letech vdala za Jindřicha Kolovratníka, podle povolání soukromého úředníka, který ve skutečnosti hlavně „pomáhal manželce při živnosti“. V pozdější době se pak o něm píše jako o restaurátérovi či hoteliérovi. Manželství Boženy Kolovratníkové zůstalo bezdětné. Je také s podivem, že přes stížnosti a anonymy dostala nakonec od policie něco jako kladný posudek, podle něhož „nelze o ní říci, že by živnost zneužila k pěstování zapovězených her, přechovávačství apod.“.

V r. 1925 převzala hostinskou a výčepnickou živnost v kavárně Ve starém domě v Prokopské ul. v Praze 3.

Její podnikání v této kavárně je popsáno ve *Večerníku Práva lidu* ze středy 31. března 1926.

Jak se ukáže, jsou vyličené poměry předobrazem situace v okolí nočního podniku u Vocílků, který Božena Kolovratníková – jak bylo již uvedeno – převzala na podzim r. 1927.

15. října 1927 žádá policejní ředitelství o povolení k držení tiché hudby do 12 hodin a zdůrazňuje: „Restaurace tato jest nově s velikým nákladem zřízena a bude vedena pouze do 12. hod. noční.“ Již v lednu následujícího roku ale žádá o prodloužení otevírací doby do 3. hodiny ranní, neboť prý platí vysoké nájemné. Bylo jí vyhověno, ale i tato otevírací doba byla často překračována. V listopadu 1928 pak Božena Kolovratníková bývalou denní restauraci provozuje jako noční podnik v době od šesti hodin ráno do tří hodin v noci, v létě do pěti hodin. Podle policie „hosté patří k nižším společenským vrstvám a nehledě ani k nevěstkám, které tam stále docházejí, chodí tam též jiná individua osobě a majetku nebezpečná“.

Z pražské kroniky.

† **Chrání úřady prostituci a její příživníky, nebo klidné, pracující obyvatelstvo?** Obyvatelé Prokopské ulice v Praze III. stěžují si námi na nesnesitelný stav, jaký panuje v této a v přilehlých ulicích řáděním prostitutek a jejich příživníků. V ulici té nachází se noční kavárna »Ve starém domě«, ve které, ač jest to zakázáno, schází se prostitutky se svou společností a tropí tato společnost od večera až do ranních hodin nesnesitelný hluk, svádí v kavárně a na ulici před ní rvačky, k čemuž hlučná hudba z kavárny, jednoduchými okny a otevřenými dveřmi na ulici pronikající, jest doprovodem. Chodci v této ulici nejsou v žádnou dobu noční bezpečni. To vše trpí se k vůli umožnění snadného a nemravného výdělku kavárníka a nehledí se nijak na to, že po celodenní práci unavení a nočního odpočinku potřebující sousedé ráno, po bezesné noci vyčerpání, odcházejí do práce. Obyvatelé sousedních domů žádali magistrát, ježto veškerá podání u policie zůstala bez výsledku, aby bezodkladně nařídil zavření této kavárny. Jsme zvědaví, zda magistrát výše postaví nemravný zájem jednotlivce než zdraví a klid pracujícího a slušného občanstva. O výsledku neopomeneme referovati.

Obr. 24. Z pražské kroniky. *Večerník Práva lidu*, 1926, r. 15, č. 75.

Špatnou zkušenost s podnikem u Vocílků měl také Bedřich Mašek, ředitel Agrární pojišťovny (nar. 1874). Ten přišel k Vocílkovům 1. května 1928 ráno po 8. hodině spolu s Rudolfem Myslivcem, úředníkem berní správy, a dvěma dívkami. Tam seděl až do půl desáté večer. Před polednem žádal na něm číšník zaplacení útraty. Mašek zaplatil 180 Kč a zůstal dlužen 125 Kč. Jako zástavu zde ponechal svůj briliantový prsten. Mašek tvrdí, že odpoledne usnul a spal až do večera. Pak mu číš-

ník předložil další účet na 4 520 Kč. Mašek se takovou útratu zdráhal zaplatit, neboť prý nic kromě maličností neobjednal, a vůbec, že takovou útratu on ani jeho společník nemohli udělat. Vyříditi záležitosti kolem útraty přišel až 31. května, ale Kolovratníková prohlásila, že co na účtu je, to si Mašek objednal a že ho donutí soudně k zaplacení útraty. Jak celý spor dopadl, se již nedozvíme, ale zdá se, že u policie našel stěžovatel spíše pochopení.

12. prosince 1928 však došla na policejní ředitelství skutečně závažná stížnost na noční podnik u Vocílků. Zemský výbor v ní tlumočil jemu došlý dopis Rektorátu německé vysoké školy technické (Husova č. 5).

Policejní ředitelství reagovalo příslibem přísnějšího dozoru a Kolovratníkové pohrozilo, že při opětovné stížnosti jí odeberou povolení mít otevřeno až do třetí hodiny ranní a povolení k hudbě.

Jeden z postižených...

K odnětí povolení, kterým policie hrozila, však nedošlo, a tak zůstal podnik i nadále otevřen prakticky nepřetržitě, i když stížností neubývalo. Tak v anonymním dopise z dubna 1929 navrhuje pisatel noční prohlídku v hostinci „U Vocílků“, jelikož se tam schází společnost z uzavřeného hotelu Odvárka na Karlově náměstí, v níž je několik žen postižených kapavkou. Anonymní pisatel dopis podepisuje přízváním Jeden z postižených.

Božena Kolovratníková od Vocílků odešla v r. 1931 a zřejmě se nezdržovala žádným úředním postupem, neboť podle obvodního inspektora provozoval od 11. 4. 1931 živnost u Vocílků již její nástupce František Jonáš. Ten se na úřední dotaz vykázal zatím jen žádostí o povolení koncese. Kolovratníková se ozvala podniku ještě jednou, v r. 1933, kdy po Jonášovi požadovala vrácení demižonů v ceně 85 Kč. Podle Jonáše však „žádných demižonů ve sklepe nenechala“.

Božena Kolovratníková se v následujících letech pokoušela uchytit v jiných podnicích, např. v hostinci v Petrské 2, kde podle hlášení výčep hostince „byl a jest dosud navštěvován ve večerních hodinách nevěstkami a jejich doprovázeči...“, ale po krátké době živnost předala a k dalšímu podnikání jí živnostenský úřad již nedal povo-

Zemský úřad v Praze.

Toto označení spíše světlo jest při každém dalším předání a od- povědi.	Y 4316 ai 28. U. 11 B 83 ai 28.	V Praze, dne 12. prosince 1928.
--	------------------------------------	---------------------------------

Př.O.

Policejnímu ředitelství

v

P r a z e .

Rektorát německé vysoké školy technické v Praze stěžoval si u ministerstva školství a národní osvěty, že od nějaké doby jest proti hlavní budově německé vysoké školy technické v Praze I., Husova ul. č. 5 zřízena noční místnost "u Vocílku" jejíž hosté v mnohém směru dávají podnět ke stížnostem.

Hlasitým voláním, bitkami, bezohledným spouštěním silostrojů každé nové klid jest rušen, pohled na opilé mužské a ženské hosty, kteří teprve v ranních hodinách místnost opouštějí, působí na posluchače způsobem demoralisujícím, vzhled a uliční fronta hlavní budovy vysoké školy bývá nezděná hosty nočního lokálu nejhrubším způsobem znečištěna.

Na základě vynesení ministerstva školství a národní osvěty ze dne 29. listopadu 1928, č. j. 135857/28-IV a žádám, aby v případné dohodě s magistrátem hlav. města Prahy / živnost. referát /, který se současně vyzoomívá byla zjednána náprava co nejdříve.

Za zemského presidenta :

Y. P. ...

Obr. 25. Dopis Zemského úřadu v Praze Policejnímu ředitelství v Praze ohledně stížnosti Rektorátu německé vysoké školy technické. (Národní archiv, Fond policejního ředitelství, Všeobecná spisovna. 1920-30. Spis Boženy Kolovratníkové)

lení. Po své padesátce se zabývala nemovitostmi, sama vlastnila dům v Libiši (oceněný na 60 000 Kč), další dům v Milíčově ul. v Berouně a hotel v Kročehlavech. I v této oblasti měla problémy, podle stížností a žalob na ni podaných se měla při svých aktivitách dopouštět různých machinací a podvodů.

Nový majitel podniku u Vocílků František Jonáš (nar. r. 1887 v Žehušicích, okr. Čáslav) přišel z Horního Jelení, okr. Vysoké Mýto, byl ženatý a měl šest dětí.

Na rozdíl od své předchůdkyně byl považován za řádného muže, který se ve svém okolí těší velmi dobré pověsti. Restauraci provozoval až do jejího zrušení na začátku padesátých let, a byl tak zřejmě posledním hostinským u Vocílků. V restauraci od r. 1932 jako „obchod vedoucího-sklepníka“ zaměstnává Jaroslava Kubizňáka s měsíčním platem 1000 Kč, vedeného od r. 1935 jako ředitel restaurace. Kubizňák odchází počátkem roku 1938 a získává koncesi na provozování restauračních podniků Kotva v Revoluční ul. čp. 1003, které provozuje do r. 1945 – umírá 28. června 1945. Předchozí vlastník koncese na Kotvu Jiří Pojman se naopak stává v r. 1941 pachtýřem živnosti Františka Jonáše, v r. 1947 je uváděn jako vedoucí lidové restaurace U Vocílků. Tyto přesuny se snadno vysvětlí, všimneme-li si, že manželky obou vedoucích restaurace jsou rozené Jonášové, pravděpodobně jde o zetě Františka Jonáše, takže můžeme jeho živnost označit za svého druhu rodinný podnik.

I když měl František Jonáš osobně dobré jméno, poměry u Vocílků se nijak nezměnily. V policejním hlášení z r. 1935 se konstatuje: „ač návštěvníci patří nejvíce do řad prostitutek a osob pochybné pověsti, přece nestalo se dosud nic, co by nasvědčovalo tomu, že vedení podniku jest mravnostně závadné.“ Příslušný úředník při tomto hodnocení nebral již v úvahu trestní oznámení z března r. 1932, v němž jakási Marta Daníčková, bydlící v domě čp. 236, píše: „Dne 3. 3. 1932 kolem 20-té hodiny byla jsem v průjezdě domu bez příčiny napadena Jaroslavem Kubizňákem a udeřena pod pravé oko až mi tvář otekla.“ 7. 3. podala Daníčková ještě dodatečné oznámení, že jí Kubizňák nadával „svině, já vás zastřelím“ a vytáhl na ni z kapsy hubertusu revolver. J. Kubizňák ovšem vše popřel.

I nadále musel Jonáš každý měsíc žádat policii o povolení mít otevřeno do třetí hodiny ranní a povolení hudby. Vedle toho, že každá žádost byla kolkována, měla tím policie také účinný nástroj k případnému nátlaku na hostinské.

Dodržování stanovené policejní hodiny strážníci pečlivě sledovali. Při udělování pokut se ve formuláři také uváděly majetkové poměry postiženého. Tak v r. 1936 byl F. Jonáš označen za majetného s výdělkem 20 000 Kč ročně. V r. 1937 je uváděn měsíční výdělek 3000 Kč. V podobné souvislosti také Jonáš uvedl, že v podniku byli přítomni čtyři tam zaměstnaní číšníci a jeden vrchní číšník. Jejich počet tak naznačuje velikost podniku a možnou převahu mužské části zaměstnanců.

I přes hospodářskou krizi ve třicátých letech se lokálu u Vocílků zřejmě dařilo. Obyvatelé okolních domů si neustále stěžovali na již zmíněný hluk ventilátorů, ale také na celonoční provoz. Tak již zmíněný JUDr. B. Machačka ve své stížnosti píše: „Mimo to řada automobilů odvázejících i přivázejících hosty v rozjařené náladě až do 4. hodiny ranní působí nesnesitelný hluk houkáním na sebe, boucháním dvířek a ponecháváním motorů v chodu.“ V Husově ulici v té době byly i další noční lokály jako Radio bar nebo V ráji, ale největší problémy měl podle místních způsobovat právě lokál u Vocílků. Bylo to dáno i blízkostí sv. Jiljí. V jednom z anonymních udání z r. 1935 je uváděno: „Kavárnu navštěvují z největší části ženštiny a muži pochybné pověsti, při odchodu často narušují křikem a hádkou noční klid. Často se stává, že bývá okolí i schodiště kostela znečištěno výkaly a povrhnuto opilými osobami. Nešvar ten opakuje se nejvíce ze soboty na neděli, kdy chodí lidé do kostela.“

Postupem času se však zřejmě situace poněkud zlepšila (nebo si okolí na lokál zvyklo), neboť již zmíněný pamětník dr. Kratochvíl, který k Vocílkovým chodíval jako student koncem třicátých let, tvrdil, že lokál byl celkem slušný, i když „děvčata“ tam samozřejmě byla.

Když odejde děvče

Spíše neradostný úděl prostitutek dokládá tragédie, která se u Vocílků stala 20. prosince 1933.

Sebevražda dvou mladých lidí, jež spojilo zklamání

Vzrušující událost v pražské restauraci

Praha 20. prosince (řřf). Na klosetu restaurace „U Vocílků“, v auterénu domu číslo 6 v Husově ulici v Praze I., zastřelili dnes před 16. hodinou 21letý šéfků německé národnosti, František Ottenschlager, bytem u rodičů v čp. 1 v Kožní ulici v Praze I., asi 19letou dívku, patrně Marii Zelinkovou z Kladenska, prozatím neznámého pobytu, ranou z revolveru do srdce ní krajiny, načež vypálil nazdarbůh ještě tři rány a postřelil se v sebevražedném úmyslu pod levý klíček. Dívka zůstala na místě mrtva, zraněný byl dopraven vozem záchranné stanice na českou chirurgickou kliniku, kde byl prolášen za zatčena.

Na místo činu dostavil se šéf bezpečnostního oddělení, vládní rada Váňásek a detektivy, policejní lékař doc. dr. Knobloch a vyšetřující soudce krajského soudu trestního na Pankráci, dr. Čech, který vykonal proto-

kolární šetření.

Událost je zajímavá motivem. Oba mladí lidé zanechali listy, z nichž vysvítá, že Zelinková měla známost s jedním čtenářem leteckého pluku ve Kbelích, že však jako prositka měla podryté zdraví a musela se této lásky vzdát. Je zničena a chce zemřít. Německy psaný list Ottenschlagerův je naprosto zmatený. Lze z něho jen vyčíst, že mladík byl z neznámých příčin nešťasten. Se Zelinkovou se setkal teprve před dvěma dny, a lidé si vyjevili svá zklamání, rozhodli se společně zemřít. Včera večer přišli po prvé do Vocílkovy restaurace, dnes tam poobědvali, seděli a v půl 16. hodině odešli na společnou smrt. Mrtvá, prý bývalá kadeřnice, je střední slabší postavy, kaštanových vlasů a hezké tváře. V restauraci byla neznáma. Ježto Ottenschlager byl schopen výslechu, byl s ním ještě večer na klinice sepsán policejní protokol.

Obr. 26. *České slovo*, 1933, r. 25, č. 298, s. 5.

Smutná událost, ke které došlo U Vocílků právě před Vánoci r. 1933, byla tehdy samozřejmě široce medializována, avšak shodou okolností se připomíná i nyní po mnoha letech, a to v souvislosti se zájmem o osobu hudebníka, cestovatele a „dobrodruha s kamerou“ Eduarda Ingríše. V knize *Plavby sebevrahů* z r. 2004 popisuje tento příběh Miroslav Náplava a od té doby se objevuje i v tisku a televizi. Autor vychází zejména ze zprávy bulvárního Stříbrného *Poledního listu*. Ta vyšla s titulem „Dva výstřely v pivnici uprostřed Prahy“ a podtitulem „Společná sebevražda milenců, kteří se znali dva dny“, 21. prosince 1933, ale hlavnímu titulku předcházela ještě další text „Píseň ‚Když odejde děvče‘ tancem smrti“. Jak píše Miroslav Náplava, oba mladí lidé U Vocílků spolu poobědvali a mladík pak položil kapelníkovi na pult padesát korun a objednal u kapely tuto Ingríšovu píseň. Chvilí tančili, pak se z parketu vytratilí na toalety, odkud se ozvaly dva výstřely. Svůj dopis na rozloučenou děvče ukončilo přáním, aby muž, který její lásku neopětoval, přišel k Vocílkům a dal si zahrát píseň, kterou

ona slyšela naposled. Dojemný příběh využil nakladatel Jan Hoffmann k inzerátu s poněkud drsným textem „Když odejde děvče ... tak se rychle na ně zapomene – ale KDYŽ ODEJDE DĚVČE od Ingridě, pak o něm zpívá celá Praha“. Gramodesek se prodalo sto tisíc. Eduard Ingridě byl autorem hudby i textu, takže tantiémy z prodeje z něj udělaly takřka přes noc bohatého muže (Náplava, M. 2004, s. 36).

Odstranění nepovolených reklam

V r. 1932 podal František Jonáš a majitel domu Jaro Hlaváček u stavebního referátu magistrátu „Návrh na zavěšení skleněné reklamy na domě čp. 236“. Reklama byla instalována, aniž žadatelé vyčkali povolení, načež byli v r. 1935 vyzváni k jejímu odstranění. Reklamní transparent tvořily skleněné hodiny a nápis „Restaurace u Vocílků“. Obdobně magistrát dbal o udržení rázu ulice i u dalších reklamních tabulí zřizovaných na domě majiteli různých krámků a živností, které zde byly provozovány již od časů Jana Vocelky. V třicátých letech zde byl např. již dříve zmiňovaný obchod se starožitnostmi Jaro Hlaváčka, zlatnictví a hodinářství Karla Dědka (v restitučním řízení v r. 1996 se zmiňují dvě zlatnictví), holičský závod Eduarda Manna a další.

Na následujícím snímku z 26. 3. 1945 však nacházíme na již značně omšelém domě stále viset zmiňovanou skleněnou reklamu, pouze nápis u Vocílků je na straně reklamy, na jeho původním místě je povinný německý nápis Gasthaus. Další reklamní tabule je pak umístěna na nároží domu. Podnik „U Vocílků“ však nebyl v té době již dlouho v provozu. Byl úředně uzavřen 20. 2. 1943 v rámci obdobných protektorátních nařízení z „důvodů charakteru nočního podniku“.

„U Vocílků“ po válce

9. srpna 1945 František Jonáš zažádal živnostenský úřad magistrátu hl. m. Prahy o povolení znovuotevřít hostinský podnik „U Vocílků.“ Policie (velitel 2. revíru SNB) neměla námítky, neboť „Jonáš požívá v okolí svého bytu i svého bývalého působiště velmi dobré pověsti“.

Obr. 27. Pohled do Husovy ulice s domem čp. 236, autor Alexander, datace 26. 3. 1945. (AHMP)

Také oblastní kriminální úřadovna neměla, „zcela výjimečně“, námitky proti, avšak svoje stanovisko podmínila tím, že „tam nebudou používány k obsluze hostů osoby ženské, neboť v tomto podniku často se scházívaly prostitutky“. Úřadovna zároveň sdělila, že v podniku bude provádět časté mravnostně-policejní kontroly. Ředitelství národní bezpečnosti však 13. června 1946 zamítlo Jonášovu žádost o zařazení živnosti do kategorie nočních podniků s otevírací dobou od 20 hod. do 3 hod. ranních.

Noční podnik od nepaměti

1. února 1947 podává F. Jonáš odvolání proti tomuto rozhodnutí s tím, že magistrátem má předepsány dávky z útraty jako noční podnik, a dále uvádí: „od nepaměti byla a je restaurace u Vocílků známá jako noční podnik. Po dobu nsvobody byl můj podnik uzavřen jako jeden z prvních, z důvodu charakteru nočního podniku, čímž jsem byl dosti poškozen na což prosím bežte zřetel.“ Zahradní restaurace byla tedy zřejmě po dvaceti letech již úplně zapomenuta.

V kladném doporučení žádosti Hospodářskou skupinou hostinských živností v Praze je pak obdobně argumentováno: „Je všeobecně známo, že podnik tento byl vždy provozován jako podnik noční.“

Lidový noční podnik

Již ve svém odvolání se F. Jonáš rozepisuje: „Nižší a střední vrstvy obyvatelstva nemohou navštěvovati drahé noční podniky a proto je třeba též lidových nočních podniků.“ Obdobně nacházíme také v doporučení Hospodářské skupiny: „U Vocílků jde sice o podnik lidový, jsme však přesvědčeni, že veřejnost vyžaduje i lidových podniků nočních, ježto chudší třídy obyvatelstva nemohou být nuceny choditi do drahých nočních podniků luxusních.“

Ani zdůrazňování sociálních aspektů existence nočního lokálu „U Vocílků“ však nezachránilo podnik před jeho definitivním kon-

cem, i když slova pamětníků (O. Jirásková, O. Vochoč podle vyprávění otce) dokládají, že běželo o populární podnik.

Ještě 21. července 1949 platí vedoucí podniku Jiří Pojman pokutu za překročení policejní hodiny, tj. třetí hodiny ranní, 3000 Kč, ale následujícího roku přebírá podnik komunál a jeho provoz uzavírá. Roku 1952 byla zrušená restaurace přidělena na sklad Čs. stavebním závodům.

VIII

REKONSTRUKCE A RESTITUCE

Jak se vše změnilo...

V padesátých letech již nenacházíme v čp. 236 restauraci a obchody, zbylá zlatnická dílna v 1. patře dvorního křídla byla adaptována podle plánu z podzimu r. 1952 na byt, dům je převážně obytný a skladovací. Již na snímcích z konce války působí nejen dům, ale celý areál dojemem zanedbanosti a zchátralosti.

Majitelka domu čp. 236-I Jindra Frgalová neměla prostředky na potřebné i požadované opravy domu a na splácení otcova hypotečního úvěru z 30. 8. 1937, a tak darovacím prohlášením z 28. 9. 1960 postoupila veškeré nemovitosti včetně zvláštního účtu nájemného s podúctem oprav čs. státu se vším příslušenstvím a se všemi právy. Dům čp. 236 a k němu příslušná parcela kat. č. 381 byly výměrem finančního úřadu ONV Prahy 1 od 1. 10. 1960 začleněny do správy Obvodního podniku bytového hospodářství pro Prahu 1 jako majetek národní nemovitosti. Obecná cena této nemovitosti podle výměru činila k tomuto datu 389 500 Kč, v tehdejší hodnotě. Finanční odbor Prahy 1, zastupující stát, se zároveň zavázal, že po nabytí vlastnictví

k nemovitostem vypořádá pohledávky finančních ústavů. K 1. 10. 1960 činil zůstatek hypotéky v původní výši 1 300 000 Kč spolu s vedlejšími závazky 219 942, 97 Kč. Státem vypořádávaný zůstatek pohledávky byl po odečtení platů konaných na pohledávku a započtení úroků nakonec celkem vypořádán pohledávkou ve výši 32 351,32 Kč.

Obr. 28. Pohled do Jilské ulice s domy čp. 361 (uprostřed) a čp. 236 (vpravo) „U Vocílků“, autor Alexander, datace 26. 3. 1945. (AHMP)

Před rekonstrukcí areálu

Podle stavebně-historického průzkumu domu čp. 236 z r. 1961 se v domě v době před rekonstrukcí nacházelo ve sklepech jedenáct skladovacích prostorů, pět sklepních prostorů, chodba a kotelna ústředního topení, v přízemí osm skladovacích prostorů, dílna a samostatný pokoj, v prvním a druhém patře po šesti bytových jednotkách. V mezipatře pak kancelář s předsíní. Podle průzkumu

bylo hygienické příslušenství bytů nedostatečné, v polovině chyběla koupelna a záchody byly pro většinu bytů společné. Nevyhovující byly i vodovodní instalace, vodovod na pavlačích zamrzal a podle obyvatel domu byla vodovodní instalace zarostlá. Také kanalizace byla poruchová. Ve všech bytech byl zaveden plyn, v některých však pouze do předsíně. Studie zmiňuje i špatné podmínky přirozeného osvětlení pro řadu bytů, zejména v jihovýchodní části. Centrálně bylo vytápěno přízemí a část prvního patra, zbylá část pak měla lokální topení.

Stavebně-historický průzkum dále uváděl, že v objektu nejsou žádné umělecko-historicky hodnotné architektonické detaily kromě trámového malovaného raně barokního stropu, „který je nutno bezpodmínečně zachovat i za cenu přenesení do zcela jiného objektu“ (SURPMO 1961, s. 26). Strop zdobený rostlinným ornamentem – rozvilinami, podzimními plody (Lancinger, s. 15) je dnes v místnosti 214a ve 2. patře ve východním křídle, severně od schodiště, kde je v současnosti kancelář vedoucího Kabinetu pro dějiny a teorii vědy FLÚ.

Darovacím prohlášením z 28. 9. 1960, kterým jeho dosavadní majitelka postoupila dům čp. 236 a stavební parcelu 381/1 (od r. 1953 původně stavební parcely 266 a 267) čsl. státu, neměl již celý areál z hlediska vlastnických vztahů žádného soukromého majitele, neboť dům 352 se stavební parcelou 380/1 byl již dříve znárodněn vyhláškou Ministerstva techniky ze dne 30. 8. 1948. Také tento původně pivovarnický dům, který tvořil přibližně tři čtvrtiny areálu, byl v době odnětí vlastnictví využíván jako provozně obytný. Podle stavebně-historického průzkumu z r. 1961 sloužil dům jako obytný, výrobní a administrativní. Přízemí západního křídla a jižní budovy zabírala především výroba kuchyňských polotovarů a truhlářská dílna, v prvním patře bylo projekční středisko Prefy (17 kanceláří a ateliérů) a v 1. a 2. patře deset bytů. Ve východním křídle byla v přízemí zámečnická dílna a v prvním patře dva byty. Značná část prostor domu byla užívána jako sklady. Severní budova byla označena jako polozřícená. (K dostavbě a rekonstrukci viz také 1. kapitolu, Dům čp. 352 U Sladkých a Dům čp. 361.)

Rekonstrukce a dostavba areálu

Stavebně-historický průzkum původně Vocelkova domu čp. 236 a domu U Sladkých v r. 1961 předcházel jejich rekonstrukci a dostavbě pro účely ČSAV, jak předpokládal směrný územní plán hl. města Prahy.

První etapou přestavby areálu byla rekonstrukce a dostavba východní části objektu 352-I, bývalého pivovaru U Sladkých, v letech 1965 až 1966. V této souvislosti byla vybíhající část domu čp. 236 v jihovýchodním rohu na jihovýchodním křídle zbourána a stala se součástí novostavby. Za tímto účelem byl příslušný dílec stavební parcely 381 dne 27. 2. 1964 administrativně sloučen do parcely č. kat. 380/2.

Obr. 29. Pohled do Jilské ul. s domy čp. 361 (uprostřed) a čp. 236 (vpravo). Stav před rekonstrukcí. Datace přibližně r. 1964. (Správa budov AV ČR)

Novostavba a rekonstruovaná část domu U Sladkých dostala samostatné popisné číslo 361-I a stala se sídlem Sociologického ústavu ČSAV, založeného v r. 1965, a dalších společenskovědních pracovišť, např. Ústavu pro výzkum veřejného mínění ČSAV. (Celkový náklad 2,5 mil. Kč, z toho 1,8 mil. Kč rozpočtovaná částka na novostavbu). Jak již bylo uvedeno dříve, koncepci památkové obnovy objektu zpracoval Aleš Vošahlík, projektantem obnovy čp. 352-I byl Václav Snop a projektantem celkové rekonstrukce bloku František Matějovič.

Obr. 30. Vývoj názorů na obnovu východního křídla; starý stav, projekt, realizace. (Vošahlík, A. 1967, s. 3)

Druhá etapa přestavby spočívala v rekonstrukci domovního bloku vymezeného ulicemi Jilská, Zlatá a Husova, tj. zbylé části domu čp. 362 a domu čp. 236. Celkovou koncepční studii k rekonstrukci objektů v rámci II. etapy vypracoval v r. 1966 arch. František Matějovič. Územní rozhodnutí bylo vydáno Útvarem hlavního architekta města Prahy, podepsán 1. nám. hl. arch. Jiří Moravec 19. 10. 1967 (Stanovisko Plánovací komise NVP z 25. 7. 1967).

Podkladem pro územní rozhodnutí byl Směrný územní plán hl. m. Prahy, urbanistická studie organizace a přestavby centrální oblasti města a architektonické studie na výstavbu předmětného domovního bloku. Investorem stavby bylo Ředitelství výstavby pracovišť ČSAV Praha, generálním projektantem Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů Praha, generálním dodavatelem stavby byl Pražský stavební podnik n. p. Praha 1. Stavba měla být provedena jako rekonstrukce stávajících památkově chráněných domů čp. 352 a 236. Územní rozhodnutí bylo podmíněno tím, že rekonstruované objekty čp. 352 a 236 nebudou měněny ve svém objemu a vnější podobě (s výjimkou střešních hřebenů vzhledem k vestavbě kanceláří do podkroví) a budou odstraněny některé nevhodné pozdější stavební zásahy, např. podloubí v Husově ulici. Obě podmínky byly dodrženy. Třetí podmínkou bylo zpřístupnit vnitroblokový prostor pro pěší náhradou za zrušené podloubí při Husově ulici. Tento požadavek se však později ukázal jako problémový a nebyl nikdy uskutečněn. Prostor nádvoří měl být upraven pro příležitostné výstavy, propagaci a občerstvení. Právě rozšíření projektovaných prostor pro občerstvení bylo pak ještě v r. 1977 dodatečně požadováno NV hl. m. Prahy. V r. 1979 byl proto stavitelem Kloboučnickem v tomto směru upraven projekt rekonstrukce čp. 236 (západní spojka) i čp. 352. V něm mj. byl původně Matějovičem plánovaný promítací sál v suterénu čp. 352 nahrazen klubem Golem. Pokud běží o nádvoří domu 236, byla z něho odstraněna provizorní skladiště, která zřejmě patřila obchodu s uhlím. Nádvoří později sloužilo jako restaurační zahrádka (restaurace byla ve výše zmíněné novostavbě mezi křídly domu čp. 236).

Povolení k provedení stavebních úprav spočívajících v celkové rekonstrukci čp. 236 (rozhodnutí k přípustnosti stavby) bylo Ředitelstvím výstavby pracovišť ČSAV Praha vydáno až 14. 11. 1972. Projekt

zpracoval arch. Z. Rynt. Rekonstruovaný objekt byl určen pro tehdejší Ústav pro filosofii a sociologii (ÚFS), suterén především pro depozitáře knihovny a technické provozy (vzduchotechnika), přízemí pro studovnu, výpůjční protokol, rozmnožovnu a pracovny knihovny, vyšší patra a podkroví pro kanceláře. Stavba byla kolaudována 31. 1. 1978, ale to již byla budova delší dobu užívána. Do přízemí a suterénu domu se na podzim r. 1976 sestěhovaly knihovny bývalého Filosofického ústavu z ul. Na příkopě 29 a Sociologického ústavu z přízemí budovy čp. 361 jako základ nové knihovny ÚFS.

Dům 352 byl přestavován v letech 1978–1982 a v letech 1986–1988 především pro tehdejší Ústav teorie a dějin umění ČSAV a pražské pracoviště Psychologického ústavu ČSAV. Projektantem rekonstrukce byl František Matějovič.

Dostavbou a rekonstrukcí nabyt celý, stavebně sjednocený, areál (domovní blok mezi Jilskou, Zlatou a Husovou ul.) jiný charakter, došlo ke změně účelu stavby, která začala být používána jako administrativní.

Jako vlastník domu čp. 236 byl v evidenci nemovitostí uveden čs. stát – Ústav pro filosofii a sociologii ČSAV, Praha 1, Jilská 1 – později Filosofický ústav AV ČR jako jeho právní nástupce. V případě domu čp. 361 a 352 byl v evidenci nemovitostí jako vlastník uveden čs. stát – ČSAV – Ředitelství výstavby pracovišť Praha 1, Václavské nám. 41. ČSAV jako držitel majetku a Ředitelství výstavby (později Středisko služeb AV ČR) jako organizace, která jejím jménem vykonávala právo hospodaření. Toto právo bylo protokolem z 24. 6. 1994 převedeno na Filosofický ústav AV ČR, který byl pak zapsán v katastru nemovitostí jako držitel nemovitostí. Ke dni 1. 1. 2007 se ústavy sídlící v areálu přeměnily z dosavadních státních příspěvkových organizací na veřejné výzkumné instituce, a staly se tak vlastníky majetku užívaného v rámci své činnosti.

Úvahy a soutěž

Již v úvodu a v první kapitole citovaný Jan Muk ml. ve svém článku z r. 1967 o průzkumu domu U Sladkých a první etapě jeho rekonstrukce zmiňuje některé úvahy předcházející pokračování rekon-

Obr. 31. Pohled do dvora domu čp. 352, zobrazující přístavbu z 19. stol. ve dvoře. Stav před první etapou rekonstrukce. Pohled dále zobrazuje stav zbylé části domu řešený v druhé etapě rekonstrukce. Datace přibližně r. 1964. (Správa budov AV ČR)

strukce: „Na severní straně se uvažovalo nahradit případně málo hodnotný dům čp. 236 vhodnou novostavbou. Tento námět teprve v současné době dochází uplatnění při návrhu rekonstrukce celé zbyvající části bloku. Záporným jevem bylo, že nedošlo ihned k uplatnění celkové ideje asanace v rámci celého bloku. Záměr osamocené asanace křídel při Jilské ulici bez projekčního řešení rekonstrukce bloku způsobil některé těžkosti, které již nebude možno odčinit.

Především je to problém základní architektonické koncepce severní poloviny bloku, kde jak devastovaná spilka, tak i málo hodnotný souseď se nabízely k jednotnému řešení, ke kterému nedošlo.“ (Muk, J. ml. 1967, s. 8) Jak bylo již zmíněno v úvodní kapitole, za sporné se považovalo i to, že novostavba získala charakter vstupní budovy a za přirozenější se považovalo zachování „historického těžiště“ v jižní části domu, kde měl být obnovený renesanční průjezd veřejným průchodem. Z dnešního pohledu je však vzniklé řešení jistě z mnoha důvodů výhodnější. Zároveň jsou úvahy o asanaci domu čp. 236 v rozporu se skutečností, že dům byl uveden v r. 1964 v Ústředním seznamu kulturních památek a právně (ze zákona) byl památkou již od r. 1958.

Aleš Vošahlík, který zpracoval koncepci I. etapy rekonstrukce a dostavby domu 352 ve svém článku z r. 1966 k problematice obnovy domu čp. 352, připomíná soutěž vyzvaných architektů o nejvhodnější způsob obnovy celé zbývající části domu čp. 352 a domu 236, která proběhla ve čtvrtém čtvrtletí r. 1966 v SURPMO. Právě spojení obnovy obou domů zajistilo areálové řešení dosud oddělených domů.

Kritika dostavby a rekonstrukce

V úvodu svého výše zmíněného článku z r. 1966 k problematice obnovy domu čp. 352 psal Aleš Vošahlík také o živé diskusi mezi architekty k otázce novostavby v historickém prostředí, kde mj. na s. 2. uvedl, že jedním z příkladů, který byl pozitivně i negativně posuzován, je právě dokončená novostavba v Jilské ul. v Praze.

V roce 1996 vyšel 1. díl *Uměleckých památek Prahy* věnovaný Starému Městu. Autor Rostislav Švácha (spolu s Pavlem Vlčkem) patří k těm, kteří novostavbu čp. 361 posuzují značně kriticky. V textu je psáno: „Dům je typickým příkladem ‚památkářské‘, ve výrazu maximálně zneutralizované architektury posledního půlstoletí, která snad dobře zapadá do historického prostředí, ale do dějin architektury nevstoupí... Vstup je opatřen náročnějším kovovým portálem v pozdním tzv. bruselském stylu, ostatní detaily vně i uvnitř domu nejsou příliš hodnotné.“ (Vlček, P. 1996, s. 264)

Restituce

V r. 1991 se přihlásili potomci původních vlastníků domů čp. 352-I a 236-I s restitučními nároky. V případě domu čp. 236 to byla dcera poslední soukromé majitelky domu Jindry Frgalové. Bylo požadováno, aby Filosofický ústav AV ČR jako povinná osoba s ní jako s oprávněnou osobou „byl uznán povinným“ uzavřít dohodu o vydání nemovitosti, tj. domu a stavební parcely 381 v jejich rozsahu z doby postoupení nemovitosti státu. S obdobnými restitučními nároky se přihlásili i potomci původních vlastníků domu čp. 352-I a parcely č. 380/1.

Povinnost vydat věc se vztahovala na případy, kdy v rozhodném období věc přešla na stát na základě kupní smlouvy uzavřené v tísní za nápadně nevýhodných podmínek, což mohl být případ domu čp. 236. Dům 352 však byl znárodněn v r. 1948 ze tří čtvrtin v rámci znárodnění stavebního podniku firmy Josef Jelínek (z jedné čtvrtiny bylo v r. 1949 vloženo vlastnické právo pro Obec hl. města), a to v souladu s tehdejšími předpisy.

Podstatné pro výsledek soudního řízení však bylo, že objekty, které zásadní přestavbou ztratily svůj stavebně-technický charakter, se nevydávaly. Znaleckými posudky se na základě dané metodiky prokázalo, že v případě obou domů (a bylo to očividné) došlo k podstatné změně stavby a jejího účelu a žádosti restituentů byly zamítnuty. Navrhovatelka byla ze zákona osvobozena od soudních poplatků, ale musela zaplatit státu náklady řízení na znalečné ve výši 15 668,26 Kč. V případě soudního řízení o dům čp. 352 však byly navrhovatelům odpuštěny i náklady na znalečné.

Dnes sídlí v rekonstruovaném domě čp. 236 převážně Filosofický ústav AV ČR a v přízemí knihovna Filosofického ústavu, Ústav dějin umění AV ČR, dále v areálu, především v čp. 361, pak půl století jeho nejstarší uživatel – Sociologický ústav AV ČR.

Za tuto dobu se také stalo mnohé, ale to by bylo již další a jiné vyprávění.

PRAMENY - LITERATURA

Použité prameny - výběr

AHMP, Magistrát hl. města Prahy 1, Referát II.A živnostenský, Živnostenské rejstříky 1870–1884, inv. č. 10–24.

AHMP, Magistrát hl. města Prahy I, Referát II.A živnostenský, Rejstřík hostinských koncesí dle čísel popisných, Praha I–VII. 1881–1911, inv. č. 120.

AHMP. Magistrát hl. města Prahy, 1 - berní úřad. Beschreibung und Zins-Bekennntniss za r. 1856. Dům 236-I. Přiznávky z nájemného ku vyměření poplatku dle nájemného za léta 1861, 1864, 1884, 1904.

AHMP. Magistrát hl. města Prahy, 1 - hlavní spisovna, odd. D. (Domy čp. 236/I, 361/I, 352/I).

AHMP. Pražský magistrát. Hlavní spisovna, odd. D. stavební spis D 1/236 1871–1910 s priority D 1/2007 1838–1839, D 1/1726, 1727 1840–4, D 1/910, 1668 1845–54, D 1/143 1855–64. Plán novostavby čp. 236 s úpravou v čp. 237, s.d. (zkouš. 1855) stav. A. Hellmich, půdorys sklepa a přízemí, 1. a 2. patra a krovu.

AHMP. Sběrka matrik. Sv. Jiljí, sg. JIL N14 - 17, 22, JIL O10-13, JIL Z 9 -11. Sv. Václav, Prosek, sg. PRO 08. Sv. Havel, sg. HV N17, HV

Z10. Panna Maria Sněžná, sg. PMS N7, N8, PMS Z3. Sv. Jakub Větší, Stodůlky, sg. STD N2, N3. Sv. Mikuláš, sg. MIK N14, N15, N20, MIK O10, MIK Z9. Sv. Filip a Jakub, sg. SM N2. Sv. Tomáš, sg. TO N8. Sv. Ducha. Sg. DUCH 05.

AHMP. Sběrka rukopisů. Pasport SURPMO *Praha. Stavebně-historický průzkum. Staré Město, blok mezi ulicemi Jilskou a Husovou. Dům 352.* Ved. úkolu Dobroslav Líbal. Zprac. J. Muk a M. Vilímková. Praha, SURPMO 1961. 61 s., příl.

AHMP. Sběrka rukopisů. Pasport SURPMO. *Praha. Stavebně-historický průzkum. Staré Město, blok mezi ulicemi Jilskou a Husovou. Sv. Jiljí.* Ved. úkolu Dobroslav Líbal. Zprac. Jan Muk, zaměření, architektonický a stavebně technický průzkum, Milada Vilímková, historický průzkum. Praha: SURPMO, 1961. 66 s., příl.

AHMP. Sběrka rukopisů. Pasport SURPMO. *Stavebně-historický průzkum. Staré Město, blok mezi ulicemi Jilskou a Husovou. Dům 236.* Ved. úkolu Dobroslav Líbal. Zprac. Jan Muk, stavebně technický průzkum, Milada Vilímková, stavebně historický průzkum. Praha: SURPMO, 1961. 65 s.

AHMP. Sběrka rukopisů. Pasport SURPMO. *Stavebně-historický průzkum, blok č. 1189 mezi ulicemi Tržiště, Vlašská.* Dějiny budovy: dr. Holanová. Stavební historie: zprac. Líbal, Pelzbauer, Charvátová. Praha, v červnu 1967. 41 s.

ARCHIV HL. MĚSTA. PRAHY. Magistrát hl. města Prahy - referát IV. Soupis pražského obyvatelstva 1830-1949. Pražští příslušníci. Dostupné z: <http://www.ahmp.cz/index.html?mid=83>

KATASTRÁLNÍ ÚŘAD PRO HL. M. PRAHU. Katastrální pracoviště Praha. Vložka č. 146 pozemkové knihy pro katastrální území Staré Město (dům čp. 236).

KATASTRÁLNÍ ÚŘAD PRO HL. M. PRAHU. Katastrální pracoviště Praha. Vložka č. 308 pozemkové knihy pro katastrální území Staré Město (dům čp. 361).

KATASTRÁLNÍ ÚŘAD PRO HL. M. PRAHU. Katastrální pracoviště Praha. Vložka č. 300 pozemkové knihy pro katastrální území Staré Město (dům čp. 352).

NAP. Fond policejního ředitelství Praha. Všeobecná registratura. 1850-1920. Pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství z let

1850–1914. Dostupné z: http://www.nacr.cz/C-fondy/digi_policejni_prihlasky.aspx

NAP. Fond policejního ředitelství Praha. Všeobecná spisovna. Pobytové přihlášky pražského policejního ředitelství z let 1920–1930, 1931–1940, 1941–1950.

NÁRODNÍ ARCHIV. Desky zemské, kniha 67, zn. G XIII, s. 179 až 189, dům čp. 236-I, 237-I.

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV – PRAHA. *Praha-Staré Město. Čp. 236. Husova ul. Stavebně-historický průzkum*. Zprac. Z. Lancinger, Robová, J. Klazarová (grafika). Praha: SURPMO, 1995. 21 s., příl.

SPRÁVA BUDOV AV ČR PRAHA. Složka spisů k domu 236-I, 261-I, 352-I. Restituce.

STÁTNÍ OBLASTNÍ ARCHIV V PRAZE. Sbírká matrik. Sv. Bartoloměj, Kolín, sg. 05,06. Sv. Klement, Odolena Voda, sg. 05.

STAVEBNÍ ARCHIV ODBORU VÝSTAVBY. MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA 1. Fond Magistrátu hl. města Prahy. Stavební spis pro dům čp. 236-I. Plány pro novostavbu čp. 237-I, s.d. (zkouš. 1860), stav. Kašpar Předák. Půdorys sklepa a přízemí, 1. a 2. patra starého stavu čp. 236 a 237, průčelí do Husovy ul., 2. Nový stav – půdorys sklepa a přízemí, 1. a 2. patra, pohled a řez průčelí do Husovy ul.

STAVEBNÍ ARCHIV ODBORU VÝSTAVBY. MĚSTSKÁ ČÁST PRAHA I. Fond Magistrátu hl. města Prahy. Plán přístavby podsklepeného křídla při hranici čp. 352, s.d. (zkouš. 1868) stav. Václav A. Dvořák. Půdorys sklepa a přízemí, 1. a 2. patra, dvorní pohled, podélný řez.

Edice pramenů

LÍVA, Václav. *Berní rula*. Sv. 3: *Pražská města*. 1. vyd. Praha: Archiv bývalé země České, 1949. 199 s.

TEIGE, Josef, ed. *Základy starého místopisu Pražského: (1437–1620). Oddíl I, Staré město pražské*. Díl I. Praha: Královské hlavní město Praha, 1910. 829 s.

TEIGE, Josef, ed. *Základy starého místopisu Pražského: (1437–1620). Oddíl I, Staré město pražské (očboz XIIa–XXX)*. Díl II. Praha: Královské hlavní město Praha, 1915. 7, 902 s.

TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*, W Praze, W komissí u Františka Řivnáče, 1855-1901, 12 sv., Spisů musejních č. 51, Nowočeská bibliothéka č. 18.

TOMEK, Václav Vladivoj. *Základy starého místopisu Pražského. Oddíl I, Staré město Pražské*. W Praze: Nákladem král. české společnosti nauk, 1866. 288 s.

TOMEK, Václav Vladivoj. *Základy starého místopisu Pražského. Oddíl III, IV, V, Malá strana, Hrad Pražský a Hradčany, Vyšehrad*. W Praze: Nákladem král. české společnosti nauk, 1872. 252 s., [1] l. příl.

Adresáře

Gewerbe-Adressen-Buch für die Hauptstadt Prag, nebst einer Uebersicht der Gewerbe in deren Umgebung. Prag: C. W. Medau, 1846. 253, [2] s.

CHYTIL, Alois. *Chytilův úplný adresář království Českého. Svazek Obvod obchodní a živnostenské komory v Praze*. Praha: Alois Chytil, 1912. 1647 s.

LEHMANN, Nikolaus, ed. *Adreßbuch der Königlichen Hauptstadt Prag, der Stadtgemeinden Karolinenthal, Smichow und der Bergstadt Vyšehrad. Erster Jahrgang*. Prag: Nikolaus Lehmann, 1859, viii, 226, 107, 64 s.

Použitá literatura - výběr

ALTMAN, Karel. *Zlatá doba štamgastů pražských hospod*. Vyd. 1. Brno: Host, 2003. 230 s. ISBN 80-7294-092-9.

AUGUSTA, Pavel, ed. *Praha a Vltava: řeky, potoky a vodní nádrže Velké Prahy*. Vyd. 1. Praha: Milpo media ve spolupráci s Vyd. a nakl. MILPO, 2005. 207 s. *Knihy o Praze*. ISBN 80-903481-2-2.

BEČKOVÁ, Kateřina. *Svědectví Langweilova modelu Prahy*. Praha: Schola ludus - Pragensia. Muzeum hlavního města Prahy, 1996. 251 s. ISBN 80-85394-09-X.

BEČKOVÁ Kateřina. *Zmizelá Praha. Staré Město*. Vyd. 1. Praha, Schola ludus-Pragensia. 2005. 350 s. Zmizelá Praha sv. 3. ISBN 80-902505-4-8.

BENEŠOVSKÝ-VESELÝ, Jan J. *Velká povodeň v Čechách ve dnech 2. až 5. září 1890*. 2. vyd. V Praze: Alois Hynek, [1890]. 53 s., [18] s. obr. příl. Dostupné z: www.kramerius.nkp.cz

BRÁZDIL, Rudolf a kol. *Historie počasí a podnebí v Českých zemích*. Sv. VII: *Historické a současné povodně v České republice = History of weather and climate in the Czech Lands. Historical and recent floods in the Czech Republic*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005. 369 s. ISBN 80-210-3864-0.

CÍLEK, Václav. Antropogenní změny reliéfu Prahy. In: Kovanda, J., ed. *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha: Academia a Český geologický ústav, 2001. s. 167-177. ISBN 80-200-0835-7.

CYMBALAK, Tomasz a PODLIŠKA, Jaroslav. Nové poznatky k raně středověkému osídlení v oblasti tzv. vyšehradské cesty v Praze. Rekonstrukce procesu osídlování na základě výpovědi archeologických pramenů. *Archeologica Pragensia*, 2008, 19, s. 309-332.

ČAREK, Jiří. Z dějin staroměstských domů. Z Michalské do Jilské ulice. *Pražský sborník historický*, 1981, 14, s. 5-49.

Dobový průvodce (1881) historii kostela sv. Jiljí. Dostupné z: <http://img.ct24.cz/multimedia/documents/48/4768/476741.pdf>

DRAGOUN, Zdeněk. Praha 1 - Staré Město, Husova ulice čp. 234/I 8. - klášter dominikánů u sv. Jiljí. *Pražský sborník historický*, 1998, 30, 270. Praha: [Orbis, 1964]. ISSN 0555-0238.

DRAGOUN, Zdeněk. 1226 Praha-Staré Město, obv. Praha 1. Klášter Dominikánů u sv. Jiljí, Husova ul. čp. 243/I, ppč. 383. *Výzkumy v Čechách 1993/95*, 1997, 244.

DRAGOUN, Zdeněk a kol. Archeologický výzkum v Praze v letech 1995-1996. *Pražský sborník historický*, 1998, 30, s. 251-291. ISSN 0555-0238 a ISBN 80-85917-58-0

DRAGOUN, Zdeněk et al. Archeologický výzkum v Praze v letech 1997 až 1998. *Pražský sborník historický*, 2000, 31, s. 347-393. ISSN 0555-0238. ISBN 80-85917-76-9.

DRAGOUN, Zdeněk, ŠKABRADA, Jiří a TRYML, Michal. *Románské domy v Praze*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2002. 365 s. ISBN 80-7185-427-1.

DRAGOUN, Zdeněk. Dobroslav Líbal – Jan Muk ml. Staré Město pražské. Architektonický a urbanistický vývoj (recenze). *Průzkumy památek*, 1998, roč. 5, č. 1, s. 124–125. ISSN 1212-1487.

DRAGOUN, Zdeněk. *Praha 885-1310: kapitoly o románské a raně gotické architektuře*. 1. vyd. Praha: Libri, 2002. 257 s. ISBN 80-7277-056-X.

EKERT, František. *Posvátná místa král. hl. města Prahy: dějiny a popsání ní chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého*. Sv. I. V Praze: Dědictví sv. Jana Nepomuckého, 1883. vi, 479, [12], xiii s., [2] l. obr. příl. Dědictví Svatojanské; č. 70. Dostupné z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/MShowUnit.do?id=7423> – kapitola Farní chrám sv. Jiljí, s. 384–394

ELLEDER, Libor. Historické a extrémní případy povodní v povodí Labe a Vltavy. In: *Povodně a změny v krajině*. Ed. J. Langhammer. Praha: Katedra fyzické geografie a geoekologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2007, s. 51–74. ISBN 978-80-86561-86-8.

ELLEDER, Libor. Sucha a povodně, historie hydrologické služby. In: *Praha a Vltava. Řeky, potoky a vodní nádrže Velké Prahy*. Ed. P. Augusta. Praha, Milpo media ve spolupráci s Vyd. a nakl. MILPO, 2005, s. 163–182. ISBN 80-903481-2-2.

HLAVSA, Václav, JANÁČEK, Josef, a ČAREK, Jiří, ed. *Ulicemi města Prahy od 14. století do dneška: názvy mostů, nábřeží, náměstí, ostrovů, sadů a ulic hlavního města Prahy, jejich změny a výklad*. 1. vyd. Praha: Orbis, 1958. 535 s., 64 s. obr. příl. Pragensia. ISBN 25302.

HOJDA, Zdeněk. Společnost vlasteneckých přátel umění a počátky památkové péče v Čechách. *Uměnovědné studie*, 1981, 3, s. 214–218.

Hostimil: odborný časopis věnovaný živnosti hostinské a výčepnické. Praha: Jelínek, Grund & spol., 1884–1949.

HRDLIČKA, Ladislav. *Praha – podrobná mapa archeologických dokumentačních bodů na území městské památkové rezervace*. Praha, Archeologický ústav AV ČR, 2005. 529 s. ISBN 80-86123-10-X.

HRDLIČKA, Ladislav. Jak se měnila a rostla středověká Praha. In: Kovanda, J. *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Praha: Academia a Český geologický ústav, 2001, s. 201–212.

HRDLIČKA, Ladislav. K procesu osídlování staroměstských teras. Výzkum v čp. 432/I. *Archaeologica Pragensia: archeologický sborník Muzea hlavního města Prahy*, 1994, 12, s. 163–183. ISSN 0231-6390.

HRUBEŠ, Josef a HRUBEŠOVÁ, Eva. *Pražské domy vyprávějí...* Vyd. 2., v nakl. Academia 1. Praha: Academia, 2000-. Sv. 1. 197 s. ISBN 80-200-0040-2.

KOVANDA, Jiří. *Neživá příroda Prahy a jejího okolí*. Vyd. 1. Praha: Academia a Český geologický ústav, 2001. 215 s. ISBN 80-200-0835-7.

KRATOCHVÍL, Josef Václav. *Sv. Jiljí a jeho klášterní a farní chrám na Starém městě v Praze: [Stručný nástin dějepisný a místopisný s četnými vyobrazeními]*. V Praze: Konvent Dominikánů, 1926. 156 s. Dostupné z: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=6189> (Digitální knihovna Městské knihovny v Praze) – Dějepisná zpráva o klášterním a farním chrámě sv. Jiljí, s. 8–15.

KYBALOVÁ, Ludmila, LUNGA, Radek a VÁCHA, Petr. *Pražské zvony*. V Praze: Rybka, 2005. 349 s. ISBN 80-86182-95-9.

LAŠŤOVKA, Marek a kol. *Pražský uličník: encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997–2012. 3 sv. ISBN 80-85983-23-0.

LAŠŤOVKOVÁ, Barbora a LAŠŤOVKA, Marek, ed. *Plán Prahy a Vyšehradu na základě mapování stabilního katastru (1856)* [kartografický dokument]. 1:1300. Vyd. 1. Praha: Archiv hl. města Prahy, 2008. 1 atlas (lxxiv, 157 s.). Documenta Pragensia. Monographia; vol. 23. ISBN 978-80-86197-92-0.

LÍBAL, Dobroslav a MUK, Jan, ml. *Staré Město pražské: architektonický a urbanistický vývoj*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 539 s. ISBN 80-7106-167-0.

LÍVA, Václav. Studie o Praze pobělohorské. III: Změny v domovním majetku a konfiskace. In: *Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy*. Praha: 1935. Díl 9., s. 1–435. Dostupné z: <http://www.historie.hranet.cz/heraldika/pdf/liva1935.pdf>

MOLDANOVÁ, Dobrava. *Naše příjmení*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1983. 289 s. Malé encyklopedie / MF; sv. 16.

MUK, Jan ml. Průzkum domu U Sladkých na Starém Městě pražském a první etapa jeho rekonstrukce. *Památková péče*, 1967, č. 1, s. 8–12.

NÁPLAVA, Miroslav. *Plavby „sebevrahů“: Heyerdahl, Bisschop, Ingrid: Kon-Tiki, Tahiti Nui, Kantuta*. Vyd. 1. Brno: Jota, 2004. 170 s., [32] s. barev. obr. příl. Jota – Cestopisy. ISBN 80-7217-248-4.

PETRÁŇOVÁ, Lydia. *Domovní znamení staré Prahy*. Vyd. 3. (dopl., aktualizované). Praha: Academia, 2008. 341 s. ISBN 978-80-200-1585-3.

PODLISKA, Jaroslav. *2012/01. Praha 1 – Staré Město, Jilská ppč. 1117/1, Věvodova ppč. 1121. Nálezová zpráva. Záchraný archeologický výzkum NPÚ ú. o. p. v hl. m. Praze, 2012/01*. Sv. 1 – text. Praha: Národní památkový ústav, 2012. 67 s., obr. příl.

PODLISKA, Jaroslav. *Praha 1 – Staré Město Husova, čp. 234/I, pč. 383/1, 384. Nálezová zpráva. Zjišťovací archeologický výzkum NPÚ, ú. o. p. v hl. m. Praze č. 2009/12*. Sv. 1 – text. Praha: Národní památkový ústav, 2009. 105 s., obr. příl.

PODLISKA, Jaroslav, SVATOŠOVÁ, Sylvie a FLEK, František. Archeologické objevy náhrobníků z Prahy a způsoby jejich dokumentace. In: *Epigraphica & Sepulcralia 5, Fórum epigrafických a sepulkralních studií*. Ed. J. Roháček. 1. vyd. Praha: Artefactum, 2014, s. 165–184.

POCHE, Emanuel a JANÁČEK, Josef. *Prahou krok za krokem: uměleckohistorický průvodce městem*. 3., aktualizované a dopl. vyd. Praha: Paseka, 2001. 533 s. ISBN 80-7185-373-9.

POSPÍŠIL, František. Srpnová povodeň 2002 a Knihovna Filozofického ústavu Akademie věd České republiky. *Ikaros: Elektronický časopis o informační společnosti*. [online]. 2003, roč. 7, č. 7. Dostupné z: www.ikaros.cz

Povodeň v Čechách 1890: S úvodní básní Jaroslava Kvapila a četnými původními vyobrazeními. Praha: Otto, 1890. 72 s. Dostupné z: <http://kramerius.mlp.cz/kramerius/MShowMonograph.do?id=6927>

QUIS, Ladislav. *Vzpomínky ze staré Prahy*. Ed. K. Neradová a A. Haman. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 1984. 201 s., [32] s. obr. příl. ISBN 33-675-84.

REICHERTOVÁ, Květa a MUK, Jan ml. Archeologický průzkum středověké podoby Starého Města pražského (Městské u kostela sv. Jiljí). *Archeologické rozhledy*, 1966, roč. 18, č. 6, s. 680–693.

ROUBÍK, František. Účast policie v útoku na Rukopisy roku 1858. In: *Od pravěku k dnešku: sborník prací z dějin československých: k šedesátým narozeninám Josefa Pekaře vydal Historický klub*. V Praze: Historický klub, 1930. 2 sv. (461 s., [12] s. obr. příl.; 612 s., [18] s. obr. příl.). Dostupné z: <http://www.rukopisy-rkz.cz/rkz/gagan/jag/rukopisy/dokument/roubik-1.htm>

RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*. Díl I: *Ulice Anenská - Karlov*. Vyd. 2., v NLN 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1995. 472 s., 17 s. barev. il. ISBN 80-7106-130-1.

SMETÁNKA, Zdeněk. *Archeologické etudy: osmnáct kapitol o poznávání středověku*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 216 s. Knižnice Dějin a současnosti sv. 19. ISBN 80-7106-506-4.

SMETÁNKA, Zdeněk. *Hledání zmizelého věku: Sondy do středověkých Čech*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1987. 330 s. Kolumbus; sv. 110.

STÁTNÍKOVÁ, Pavla. *Povodně a záplavy*. Vyd. 1. Praha a Litomyšl: Paseka, 2012. 189 s. Edice Zmizelá Praha. ISBN 978-80-7432-182-5.

ŠÁMAL, Petr a RYMAREV, Alexandr. *Domy na Starém Městě pražském. II*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 403 s. ISBN 978-80-7106-911-9.

VÁCHAL, Josef a DRÁPALA, Milan, ed. *Paměti Josefa Váchala - dřevorytce*. 1. vyd. Praha: Prostor, 1995. 332 s. Portréty; sv. 1. ISBN 80-85190-36-2.

VLČEK, Pavel, ed. a kol. *Umělecké památky Prahy. Staré Město, Josefov*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1996. 639 s. ISBN 80-200-0538-2.

VLČEK, Pavel, SOMMER, Petr a FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1997. 782 s. ISBN 80-85983-17-6.

VOŠAHLÍK, Aleš. Problematika obnovy domu čp. 352 v Jilské ulici v Praze. *Památková péče*, 1967, č. 1, s. 3-7.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

Obr. 1a. a 1b. Domy čp. 236-I a 237-I podle Langweilova modelu Prahy z let 1826–1837. (Muzeum hl. města Prahy).

Obr. 2. Jeden z domnělých ostrovů vymezených ulicemi Jilskou, Jalovcovou a Husovou. Obvod domnělého ostrova tečkován. (Smetánka, Z. *Úvahy nad půdorysem Prahy*, s. 97 – podle L. Hrdličky 2001).

Obr. 3. Poloha vltavských terasových stupňů v našem okolí s rámcovým vyznačením prostoru archeologického výzkumu v Jilské a Vejvodově ulici. (Podliska, J. 2012, s. 12)

Obr. 4. Praha 1 – Staré Město, jihozápadní část na řezu mezi kostelem sv. Anny a sv. Jiljím. (Hrdlička, L. 2005, s. 12–13)

Obr. 5. Situace románských domů na parcele čp. 352/1 (románské domy vyznačeny černě, gotická výstavba šrafováním, mladší výstavba v obryse.) Kreslil J. Muk. (SURPMO. 1961, s. 8)

Obr. 6. Výřez plánu Prahy od Josefa Daniela Hubera z l. 1765 až 1769. (Převzato z Bečková 2005).

Obr. 7. Praha 1 – Staré Město, výřez oblasti okolo kostela sv. Jiljí, Husovy, Jilské a Vejvodovy ulice s vyznačením průběhu hran říčních teras a zjištěných románských kvádríkových domů a některých raně gotických domovních jader nebo částí např. čp. 442, 445, 446. (Podliska, J. 2012)

Obr. 8. Pohledy z ulice Na Perštýně k severu na dům čp. 352 „U Sladkých“ na nároží ulic Jilské a Husovy na Starém Městě.

8a. Josef Tomáš Blažek. Stará Praha, 1930, z obrazového fondu České spořitelny, a. s.

8b Snímek z doby kolem roku 1938. Autor neuveden. (AHMP. Praha)

Obr. 9. Smutný osud knih ze zatopeného depozitáře. Zcela zničené knihy (cca 30 000 sv.) byly postupně odvezeny na skládky.

Obr 10. Zápis o sňatku Jana Vocelky v matrice oddaných farnosti sv. Mikuláše na Malé Straně 8. 11. 1847. (AHMP. Sběrka matrik, Praha)

Obr. 11. Smlouva o koupi z 29. 3. 1854. (DZ hl. kn., G XIII, s. 179)

Obr. 12. Plánek novostavby domu čp. 236-I. Sklep a přízemí domu. (AHMP)

Obr. 13. Plánek novostavby domu čp. 236-I. 1. patro domu čp. 236/I. (AHMP)

Obr. 14. Plánek novostavby domu čp. 236-I. 2. patro domu čp. 236/I. (AHMP)

Obr. 15. Plánek novostavby domu čp. 237. (Stavební archiv odboru výstavby. Městská část Praha 1)

Obr. 16. Plánek přístavby jižního jednotraktového křídla r. 1868. (Stavební archiv odboru výstavby. Městská část Praha 1)

Obr. 17. Pohled do zahrady restaurace U Vocelků z doby kolem r. 1910. První zachovaná fotografie zachycující partii domu čp. 236-I. (AHMP)

Obr. 18. Reklamní inzerát Jana Vocelky v *Prager Telegrafu* z 13. 5. 1867. (Národní archiv)

Obr. 19. Inzerát Celestina Trinera. (*Hostimil*, 1896, roč. 13, č. 4)

Obr. 20. Inzerát Františka Šmejce. (*Hostimil*, 1910, č. 15, s. 332)

Obr. 21. Pohled do zahrady restaurace z 11. 7. 1926, autor Alexander. (AHMP)

Obr. 22. Pohled do dvora domu čp 236 z 19. 9. 1926 před přestavbou a po adaptaci jižního traktu pro obchod se starožitnostmi. Aut. Alexander. (AHMP)

Obr. 23. Plán na úpravu domu čp. 236-I část Fasáda – Husova třída, předložený radě hl. města Prahy za fy. Eichmann a spol. arch. V. Mayerem. Plán vypracoval ing. arch. Jaroslav Vondrák. (Stavební archiv odboru výstavby. Městská část Praha 1)

Obr. 24. Z pražské kroniky. *Večerník Práva lidu*, 1926, r. 15, č. 75.

Obr. 25. Dopis Zemského úřadu v Praze Policejnímu ředitelství v Praze ohledně stížnosti Rektorátu německé vysoké školy technické. (Národní archiv, Fond policejního ředitelství, Všeobecná spisovna. 1920–30. Spis Boženy Kolovratníkové)

Obr. 26. *České slovo*, 1933, r. 25, č. 298, s. 5.

Obr. 27. Pohled do Husovy ulice s domem čp. 236, autor Alexander, datace 26. 3. 1945. (AHMP)

Obr. 28. Pohled do Jilské ul. s domy čp. 361 (uprostřed) a čp. 236 (vpravo) „U Vocílků“. Autor Alexander, datace 26. 3. 1945. (AHMP)

Obr. 29. Pohled do Jilské ul. s domy čp. 361 (uprostřed) a čp. 236 (vpravo). Stav před rekonstrukcí. Datace přibližně r. 1964. (Správa budov AV ČR)

Obr. 30. Vývoj názorů na obnovu východního křídla; starý stav, projekt, realizace. (Vošahlík, A. 1967, s. 3)

Obr. 31. Pohled do dvora domu čp. 352, zobrazující přístavbu z 19. stol. ve dvoře. Stav před první etapou rekonstrukce. Pohled dále zobrazuje stav zbylé části domu řešený v druhé etapě rekonstrukce. Datace přibližně r. 1964. (Správa budov AV ČR)

František Pospíšil

Dům a čas

Vyprávění o domě čp. 236 zvaném svého času „U Vocelků“
a o jeho okolí

Odpovědná redaktorka Alena Bakešová

Obálka Markéta Jelenová

Sazba Vladimír Nejezchleb

Vydal Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.

Jilská 1, Praha 1

Vytiskla Tiskárna Nakladatelství Karolinum,

Ovocný trh 3, Praha 1

Vydání první

Praha 2016

Stran 142

Areál Jilská–Husova se nachází v historickém centru Starého města pražského. Stavebního komplexu s bohatými dějinami se od roku 1961 ujala Československá, později Česká akademie věd. Dnes slouží jako ústředí Filosofického ústavu, Sociologického ústavu a Ústavu dějin umění. Své sídlo zde mají také veřejně přístupné oborové knihovny pro filosofii, sociologii, dějiny umění a medievistiku a nakladatelství Filosofia. Od roku 2000 prošel areál řadou rekonstrukcí, které přispěly jak ke zkrášlení vnějších prvků budov i společných prostor, tak k modernizaci pracovního prostředí. Koncepční rozvoj areálu vedl k vybudování technologicky vyspělého Akademického konferenčního centra, které se stalo oblíbeným místem pořádání konferencí, seminářů a veřejných akcí.

Kniha *Dům a čas* přináší první detailní přehled dějin areálu Jilská–Husova od středověkých dob přes světský provoz v 19. století až po jeho akademickou současnost. Vyprávění je doprovázeno třemi desítkami fotografií a ilustrací.